

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr. 11 - 12
(495-496)

• Anul 47 (serie nouă) • noiembrie - decembrie 2010 • 3,50 lei •

• Carmen Poenaru - Menestrelul

Sărbători fericite pentru toți cititorii

și colaboratorii noștri!

La mulți ani!

Cronica literară de Adrian JICU

**Stăpânirea de sine
sau despre scrisul apicular**

pagina 3

Proză de Dan Predescu

Placido

pagina 10

Eveniment

**Colocviile
Revistei „Ateneu“**

paginile 16 - 17

Debut Cristina NEMEROVSCHI

**Cum a ars-o o săptămână
ca scriitor de succes**

pagina 18

Cum vorbim, cum scriem

Cu sfioșenia în stilul juridic

E clar că nu putem scrie oricum. Dacă ne băgăm în seamă doar pe noi și nesocotim rostul legăturii verbale cu celălalt, amestecăm lucrurile și de unde credem că am țintit doi iepuri, sfârșim prin a constata că am pierdut vremea. Încă din clasele de început și încă din vechime școlarii erau instruiți că nu interesează doar ceea ce transmit prin mijlocirea limbii, ci și cum transmit.

În 1879, I. Manliu publica un „Curs practic și gradat de stil și compozițiuni”, premiat de Academia Română și difuzat în toate școlile din țară, în care vorbește despre calitățile generale ale stilului (gramaticale, logice și estetice) și cele particulare. Sigur, nu sunt lucruri noi, dar așezarea lor într-un manual încă din secolul al XIX-lea, însoțită de exemple și de îndrumări pertinente, conferă un plus de autoritate școlii în general și disciplinei limbii române în special. Parcă nu ne vine să credem că pe atunci între materiile de învățământ nu figura limba română. Introducerea ei în programa școlară a provocat entuziasmul pedagogilor: „În sfârșit studiul limbii Române își primește dreptul de a exista în cursul secundar, pe lângă cele alte obiecte. Era și timpul să se împlinască o lacună atât de vătmătoare întregului învățământ. Junimea, trecând acum cu succes cursul secundar, va bine-cuvenea pe cei ce au introdus și la noi, ca în toată lumea, limba națională ca studiu de sine stătător în scoalele secundare” (Prefață la ediția I, 1879).

În secolul XXI, ne întâlnim cu aceleasi exigente ale comunicării, în raport cu intenția pe care ne-o asumăm. Dacă ne adresăm unei autorități sau aceasta ni se

adresează nouă, cetățenilor de rând, tonul este altul decât cel dintr-o scrisoare amicală. Aș zice că în stilul juridic – sau oficial-administrativ – nota dominantă a unei astfel de compoziții este fermitatea, ceea ce exclude sfioșenia.

Prin 2002-2003, făceam dese drumuri la Iași, mai precis la Universitatea „Al.I. Cuza”. Ca șofer, după vreo jumătate de oră, tânjeam după o cafea, pe care o găseam mai la îndemână în zona gării din primul oraș străbătut. Am tras mașina pe dreapta, la ieșirea spre Iași, ca de obicei. După vreun sfert de oră, am revenit la volan, numai că sub ștergătorul de parbriz din dreapta zăresc o hârtie albă, format A4. Citesc (aproximativ): „Domnule șofer, vă felicităm că în traseul dv. ați inclus și orașul de la apa Moldovei, lăudat de istorici și scriitori pentru frumusețile lui. Vă informăm însă că locul în care ați lăsat mașina nu este cel mai potrivit și de aceea vă rugăm să treceți pe la Casieria Primăriei etc., pentru a plăti suma de X lei”. Urmu mulțumiri, o semnătură indescifrabilă și data. Ba a mai urmat ceva: zăpăceala mea totală. Am parcurs încă o dată textul, lipsit de antet, stampila, serie, adică de autoritate. Efectiv nu știam ce să fac: să ignor „actul” ar fi fost totuși o neregulă (gluma era exclusă), să-i dau curs ar fi însemnat să-mi calc pe inimă și să accept tacit o imperfecțiune compozițională. Corectitudinea-mi a învins. M-am întors din drum, am căutat Primăria și am schimbat cozile de la trei ghișee: la primul am stat degeaba, la al doilea mi s-a dat un formular, iar la al treilea l-am depus. Total: trei sferturi de oră, bașca 50 de lei de azi.

În 2010, alte vremuri, dar și alte locuri. Mă aflu la Târgu-Mureș,

pentru un simpozion ocazionat de împlinirea a 50 de ani de la înființarea Universității „Petru Maior”. Găsesc pe o stradă secundară, lipsită de clădirea-țintă, un loc de parcare, între alte două mașini, fără să mai citesc ce scrie sub un P mare. După câteva ore bune, sub ștergătorul de parbriz din stânga, găsesc un fluturaș... drăgălaș. Citez (il am în față): „Consiliul Local Tîrgu Mureș, S.C. TRACIA... S.R.L., NOTĂ DE CONSTATARE – Stimată conducător auto, deținător al autovehiculului cu nr. de înmatriculare de mai jos, vă facem cunoscut că ați încălcat prevederile HCL 74/2009, prin neîndeplinirea obligațiilor stipulate de art. 4 din Reg. de Exploatare al parcarilor publice din Municipiului Tg. Mureș. Nr. înmatriculare auto: B-..., Marca..., Locul staționării: N. IORGA, Data... 11.10, Ora/min... Cod agent constatator: 40, Semnătura..., Seria 0369... Din acest motiv sunteți obligat la plata unei despăgubiri de 22 lei care se poate achita în termen de 10 zile calendaristice, la casieria societății..., orar..., sau prin mandat postal... Atenție! Nerespectarea termenului de plată atrage după sine aplicarea sancțiunilor contravenționale de la 50-500 RON în temeiul HCL 74/2009 și O.G. Nr. 2/2004”. Urmu și alte detalii, între care acela că „autovehiculul” putea fi blocat, iar eliberarea lui ar fi costat 60 de lei. Trec peste mărunțișuri ale scrisului (corect: Târgu-Mureș, municipiu, autovehicul s.a.) și apreciez fermitatea tonului. Sau, ca să mă exprim în termenii calităților stilului, am constatat precizia mesajului: stilul juridic nu a fost amestecat, ca în „orașul de la apa Moldovei”, cu semne ale registrului beletristic, colocolial sau chiar publicistic. Așa că mă consider un donator la bugetul local în acest din urmă caz și un plătitor legal pentru primăria târgu-mureșeană. A respecta caracteristicile unui stil costă mai puțin decât ghișeeul compozițional.

Ioan DĂNILĂ

Vasile Ghica

Aforisme

Poeții – acești pelerini ai Absolutului. Se pare că suferința rămâne principalul minereu al artei. Mă agăț măcar de mahalaua celestă a artei. Marea artă urcă în straturile atemporale. Artă poate fi măduva fierbinte a clipei. Numai marii creatori reușesc să transforme succesul spontan în durată. Artă forează dincolo de camăția realului. Creativitatea este legitimitatea omului superior. Pilonii condiției umane rămân: tehnica, cultura și credința. Artă ne ajută să navigăm cu rapiditate de la euforie la disperare. Artă este ticsită de tardivi și de prematuri. Literatura negociază raportul dintre cuvânt și tăcere. Artă se încapățânează să ne schimbe. Dar nu-i prea merg. Talentul transformă angoasele în artă. Artă modernă trăiește din pâlparea nuanței și a echivocului. Lectura unei capodopere este o lecție de zbor. Artă forează adânc în măruntaiele condiției umane. Din spovedanie, scrisul devine uneori urlet. Și în artă, nonvalorile atacă tot în haită. Ca să ajungi la esența artei trebuie să învingi munți de steril. Prea mulți artiști sunt obedienți față de zurgălăii puterii. Tinerii sunt imbați de talent ca buretele de apă. Mai trebuie totuși storși din când în când. Ierariile literare, ca și cele politice, se pritolesc tot prin cărciumi.

Cărți primite la redacție

- Cornel Galben** – *Lecturi aleatorii*, Ed. Ateneul Scriitorilor, Bacău 2010
- Grigore Codrescu** – *Spectacolul Istoriei critice... manolesciene*, Ed. Corgal Press, Bacău 2010
- Victor Munteanu** – *Rănirea vederii*, Ed. Fundației Culturale Cancicov, Bacău 2010
- George L. Nimigeanu** – *Zodia nedreptății*, Ed. Samuel, Mediaș 2010
- Veronica Știr** – *Mugur de iarnă/ Clar de caprifoi*, Ed. Karuna, Bistrița 2010
- Viorica Răduță** – *Cam toți murim*, Ed. Limes, Cluj-Napoca 2010
- Marin Iancu** – *Marin Preda*, Ed. Academiei Române, București 2010
- Gheorghe Păun** – *Privind peste umăr*, Ed. Tiparg, Argeș 2010
- Adrian Dinu Rachieru** – *McLumea și Cultura Publicitară*, Ed. Augusta, Timișoara 2008
- Mihai Merticaru** – *Geometrie lirică*, Ed. Limes, Cluj-Napoca 2010
- Mihai Pascaru** – *Piramida*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca 2010
- Mihai Ștefăniu** – *Meandre*, Ed. Orizonturi, 2010
- Lucia Cherciu** – *Altou răsului*, Ed. Brumar, Timișoara 2010
- Paul-Lucian Lezner** – *...și diavoli mor cândva*, Ed. Fundației Culturale Cancicov, Bacău 2010
- Laurențiu Orășanu** – *Autorul*, Ed. Criterion, București 2010
- Al. Florin Țene** – *Cărticica de dat în leagăn gândul*, Ed. Fundației „Ion D. Sirbu”, Petroșani 2010
- Al. Florin Țene** – *Cu inima în palmă*, Ed. Contrafort, Craiova 2010
- Tincuța Horonceanu Bernevic** – *Strigătul ca o punte*, Ed. Rovimed, Bacău 2010
- Stelian Ceampuru** – *Cină sub castani – antologie de proză franceză*, Ed. Euro-Vida M, 2009
- Alex Vălcu** – *Așa a început legenda*, Ed. Amurg sentimental, București 2010
- Gheorghe Ungureanu** – *Fantasmagorii nocturne*, Bacău 2009
- George Achim** – *Dulțeturii din fructe târzii de pădure*, Ed. Brumar, Timișoara 2009
- Tudor Opris** – *Sonetele cetății*, București 2010
- Vasile Pavel** – *Întoarcerea la castel*, Ed. Magic Print, Onești 2010
- Anton Petrovski Bacopiata** – *Fata din vis*, Ed. Vicovia, Bacău 2010
- Marcel Mureșeanu** – *Monede și monade*, Ed. Limes, Cluj-Napoca 2009
- Doru Kalmuski** – *Formula*, Ed. Deșteptarea, Bacău 2009
- Constantin Crețan** – *Album*, Ed. Pastel, Brașov 2009

Dublu
autoportret

„Critica literară m-a deprins să fiu fidel față de textele și documentele pe care le comentez. Știința mea e apiculară. Îmi obțin micile adevăruri prin muncă. Detest de aceea «urechismul», «țâțâiala», judecățile primite de-a gata, care sunt destul de dese în articolele despre așa-zisa politică.» (p. 339)

„...arată mai clar ce-am fost: un publicist cu o curiozitate multiplă, care și-a înmuiat penița în sute de călmări ale altora, încercând să vadă în picătura extrasă din cerneala fiecăruia buletinul stării lui de spirit și buletinul vremii. (...) Sunt un observator, nu un actor. În larma generală, de zăngăneli și huiduieli, am introdus teme calme și am adoptat o conduită pedagogică. Cine să mă bage în seamă însă, cine să mă audă, chiar și numai în provincia mea? (...) E mare bucurie să rămâi în pagubă (când ceilalți câștigă) dar cu demnitate, să nu cedezi de la norma stăpânirii de sine sau să te corectezi repede când ai pierdut-o. Stăpânirea de sine înseamnă mai mult decât da.» (pp. 6-8)

De la lume
adunate...

Recentul volum al domnului Constantin Călin, *Stăpânirea de sine. Miscelaneu* (Bacău, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2010) se înscrie în linia impusă de cele precedente. Nu doar sub aspect formal (consistență, corpolență, eleganță), ci și conținutistic, prin consecvența față de propriul scris și față de cititor. Cele patru secțiuni ale cărții, „Zigzaguri”, „Politice”, „Cronici mărunte” și „Confesiuni, pretexte, jurnal” cuprind peste cinci sute de texte, diverse ca problematică, acoperind domenii dintre cele mai variate ale vieții publice și private: sociale, culturale, religioase, mentalitare, politice etc.

Definiția pentru acest volum este mottoul celei de-a treia părți, „Cronici mărunte”: „Strănge-ți cuvântul; cu puține spune multe.”, care amintește de gândul lui Creangă de a scrie scurt. Într-adevăr, textele reunite aici au concizia necesară pentru a răspunde cititorului de astăzi, obișnuit cu jurnalismul de tip tabloid. În acest caz nu e vorba despre un compromis făcut gustului comun, ci un proces de rafinare a textului până la obținerea maximei concizii. Figuros selectate, ele reușesc să atragă, indiferent de tematica abordată. Se ajunge astfel la performanța ca fiecare pagină să spună ceva durabil, ceva consistent. Oriunde ai deschide-o, găsești ceva cu miez, deseori memorabil.

În tot ce scrie, domnul Constantin Călin este un moralist, o voce care se simte chemată să gândească, să cântărească, să ia atitudine. Autorul se consideră dator să critice derapajele, indiferent de natura lor. Chiar dacă trebuie să înoate împotriva curentului o face fără nicio ezitare, conștient că adevărul trebuie spus, indiferent de consecințe. Cazul Adrian Păunescu (mediatizat excesiv câteva zile și uitat rapid după înmormântare) este sugestiv: „«Un fenomen», dl Adrian Păunescu m-a interesat adesea. Am dedus însă că e cineva de care trebuie să mă țin la distanță, o «energie acaparatoare». Nu l-am admirat și nu l-am denigrat, preferențele mele literare mergând către alți autori. Pur și simplu am căutat să-l înțeleg. (...) După părerea mea, prin inconsecvență,

Stăpânirea de sine sau despre scrisul apicular

prin lipsa tactică de măsură, prin duplicitate, el a fost un semănător de confuzii. Megaloman, a susținut cu marea sa forță literară megalomania Dictatorului, aurind un dezastru care se profila cu mult înainte de așa-zisa revoluție. Supărările pe Marele Cărmaci au fost trecătoare, superficiale, scurte crize, și n-au dus la disidență fățișă, la ruptură.” (p. 410) De adăugat că articolul a fost scris înainte de moartea poetului.

Prozatorul
ideilor

N-ar trebui să mă surprindă pe nimeni (nici măcar pe aceia care îl cunosc doar în ipostaza de critic sau gazetar) calitățile de prozator ale domnului Constantin Călin. Dacă *Despre sașcă și alte lucruri demodate* dovedea o bună artă a evocării, iar *Gustul vieții* pagini portretistice vii, uneori emoționante, acum ni se dezvăluie un prozator al ideilor, capabil de formulări curate literare: „Aparent nimic n-ar trebui să mă grăbească. Nu mai am de redactat cursuri, nici cronici și articole cu termene de predare stresante. Cu toate acestea presiunea a ceea ce încă n-am citit sau numai răsfoit e parcă mai mare decât în trecut. Atunci aveam de partea mea timpul. Acum această iluzie a încetat. Biblioteca îmi stă în față înaltă ca un munte. Muntele meu mă copleșește: știu bine că n-a să pot să-i mai cutreier toate plaiurile. Îl privesc fără îndrăzneală, nu ca un cerb, ci ca un sobol – condiție comună filologilor, criticilor și istoricilor literari. Stau aplecat pe cărți ca și sobolul pe lutul în care sapă.” (p.88) Dincolo de plastica acestor rânduri începe amărăciunea celui pentru care lectura reprezintă un mod de a fi, de a trăi.

Portretele realizate sunt și ele în zona prozei. Sub titlul „O moarte clasică”, figura lui Constantin Ciopraga dobândește proporțiile cuvenite. Fără sentimentalism și fără exagerări: „Autorul *Personalității literaturii române* a adoptat de la început o conduită care se caracteriza prin moderație, politețe, sobrietate. S-a instalat în această figură și a păstrat-o până la sfârșit, în ciuda tuturor sacrificiilor. (...)

Adrian JICU
jicquadrian@yahoo.com

Cred de altminteri că ideea de datorie a constituit principalul resort și principala sa axă morală. Din datorie a vorbit la catedră, din datorie a scris, din datorie s-a dus oriunde a fost chemat. (...) După simțul datoriei, optimismul (un optimism liniștit) a fost a doua sa mare calitate. Nu se poate trăi mult cu nemulțumiri, nostalgii, disperări.” (p. 129-130).

Și când descrie, autorul găsește tonul just și mijloacele potrivite pentru a nu cădea în platitudini: „Camera mea e o vizuină de hârtie: corpuri de bibliotecă, coloane de cărți, ziare și dosare așezate pe dușumea, pe mese, pe dormeză, pe comodă, pe birou, care e simplu, acoperit de lucruri în dezordine: tocuri de ochelari, agende, foi de scris, pixuri, creioane, markeri, agrafe. (...) Aci n-am radio, n-am televizor, n-am computer. Întreg spațiul e destinat lecturii în singurătate și singurului instrument la care știu să «cânt»: mașina de scris, generație veche, «Xerox 6003». (...) Totul e sobru, în ciuda aglomerației și «haosului». «Muza» mea e obișnuită cu puțin: liniște și căldură. S-a acomodat cu vizuina de hârtie, în care, uneori, când îmi ridic privirea din text, cotoarele de cărți (așezate pe lat sau pe înalt) îmi par un zid ce mă încheie.” (p. 637)

Printre rândurile cărții se poate citi și o poetică a criticii. În repetate rânduri, domnul Constantin Călin revine asupra acestui aspect, nuanțându-și punctul de vedere: „Desigur, și criticii își modifică punctele de vedere, se «revizuiesc», dar nu într-o așa de mare măsură, - cel puțin pe hârtie. Criticul e condamnat să rămână constant și în judecată și în expresie, loial lui însuși.” (p. 133) Aceeași idee, altă nuanță, în articolul „Despre lectură”: „Criticul e obligat la integritate și autenticitate. Evident, un critic citește întotdeauna mai multe cărți decât cele despre care scrie.” (p. 88) Textul numit „Un instrument de autocontrol” confirmă acest mod de a privi lucrurile, constituindu-se într-o definiție a ziaristului: „«Darul» meu («menirea», eminescian vorbind) e de a spune adevărul. Sunt - nici mai mult, nici mai puțin - un «mar-tor». Și-apoi, paginile mele nu-s numai critice, ci și autocritice. Observându-i pe ceilalți, mă observ atent pe mine. Poate chiar mai mult. Jurnalul e cel mai fidel instrument de autocontrol.” (pp. 637-638) Nu e o simplă declarație, ci o profesiune de credință, pe care paginile volumului o ilustrează.

Actualitatea

Una dintre mizele acestei cărți este ideea că istoria se repetă. De altminteri, multe dintre articolele reunite aici sunt de o actualitate (poate chiar perenitate) surprinzătoare pentru cine nu înțelege ciclicitatea existenței. Ele devin dialoguri între prezent și trecut, între cărți și viață. În „Memento”, spre exemplu, este spulberată iluzia că învățământul ar fi fost vreodată important pentru români. După o serie de exemple extrase din literatura și presa de altădată, concluzia vine implacabil, ca o ghilofină: „La ce servesc aceste memorori și comparații? Ele sunt necesare pentru a risipi iluziile celor

ce, înșelați de legende, cred că învățământul a fost cândva, la noi, «prioritate» națională. Ori că anumite regimuri au avut un respect religios pentru învățători și profesori. Haida-de! Nu le-a spus odată un prim-ministru interbelic că n-au decât să se sinucidă în masă, dacă sunt nemulțumiți de «viața ticăloasă», de privațiuni, nedemnă, pe care o duc! Și acela era un mare intelectual! Ce prețuire să le acorde parvenitii analfabeți?” (pp. 132-133)

Asemenea texte care să vină împotriva iluziilor noastre sunt multe. Asta explică și de ce volumul va rezista anilor.

Înțepătura de albină
și picătura de acid

Rareori polemist, autorul este un reductabil ironist. Postura i se potrivește mai bine întrucât servește intențiilor de a critica motivat, cu teme, nu de amorul artei. „Tricouri cu mesaje” este o asemenea mostră: „Dimineață, de pildă, mi-a sărit în ochi un moș care purta un tricou cu cap de apaș *emplumé*, larg de-ar fi putut să încapă și baba lui în el. La cățiva pași în urma sa, două june săltărețe, «wet&wild»: una convinsă că «Red is sexy», alta intrată în levitație: «Fly with me!» Venind din spate, m-a depășit un tip voluminos, cu lecția imprimată între umeri: «Don't drive drunk». La «zebră» sta un tânăr ras pe cap, ceafă groasă, tatuată, brațe așisderea, care se credea «Just gigolo» (...) Aceste etalări (maimuțării și imposturii, inocente sau inovate) denotă - ca să mă întorc la aspectul grav al lucrurilor - o străinomie cvasigeneralizată, are frizează caricatura.” (pp. 193-194) „Fără a coborî în ieremiadă”, domnul Constantin Călin împrumută din tactica albinelor, preferând lovitura de copită înțepătura albinei.

Alteori tonul devine sentențios, iar exprimarea aforistică, de o sobrietate calmă. Cu accente corosive, aidoma unei picături de acid. Iată doar trei dintre ele. „Cum să nu privesc cu înfiorare viitorul? Deschizând sertarul unei comode, am dat peste o colecție de batiste primite la înmormântări: colegi, rude, prieteni. („Fior”), „După '90: ani buni pentru popi, dar nu și pentru credință.” („Constatare”) și „De când s-au înmulțit «profesionistii», a scăzut numărul meșterilor.” („După o reparație”) În filigran în cărțile anterioare de publicistică, se profilează acum, tot mai evident, interesul pentru problematică religioasă, abordată într-un limbaj cu sonorități psalmodiate, decente, dar ferme. Nu întâmplător, ultimul dintre textele din acest volum se numește „Elan”: „Doamne, dacă nima mea ar avea brațe te-ar cuprinde!”

Mulți de nu
și un DA

Altă fire, altă vârstă, altă formație, îmi permit, în loc de o concluzie convențională, să nu dau dovadă de stăpânire de sine și să adaug în dreptul acestui volum plin de „nu-uri” un „DA” răspicat.

Prolog

Cărțile despre care voi vorbi, apărute la doar câteva zile distanță una de cealaltă, tratează același subiect: moartea. Însă discursurile lirice nu sunt înfricoșătoare. Poetii (ca toți artiștii) *privesc* altfel moartea. O persoană de acest gen poate vedea cum o rază de soare învâluie în misterul ei, chipul celui ce se mută din această viață trecătoare, în cea veșnică. Un eveniment tragic are profunzimea lui. Cine trece cu atenția desăvârșită printr-o astfel de experiență, iese îmbunătățit, se modelează spiritual, dobândește un plus de înțelepciune.

Se spune că singura realitate (în sensul de certitudine) din viață este moartea. Cu totii murim, fără excepție. Una dintre poezile contemporane a ales să îmblânzească duritatea acestei realități și ne invită *aparent* ludic să-i parcurgem cartea.

Tema morții

Volumul de versuri semnat de Viorica Răduță, *Cam toți murim!* (Editura „Limes”, Cluj-Napoca, 2010) este un discurs cu ritm sincopeat despre moarte. O carte unitară pe care, dacă o citești făcând abstracție de titluri, constăți că fiecare poem e de acolo. Un volum surprinzător raportându-ne la forma cu care ne obișnuise poeta. Rhetorica ei complicată, sofisticată, se schimbă într-una extrem de rafinată; fraza, înainte complexă, se slefuiește până la ermetizare. Așezările în panorama cărții sunt aproape matematice. Poate de aceea Felix Nicolau a numit-o, cu prilejul lansării cărții la Târgul Gaudeamus, „o poezie strict intelectuală”. Intelectuală da, dar nu cu strictețe! Căci ne întâlnim cu o adevărată simbolistică a morții filtrată fie prin experiențele pierderii unor persoane apropiate, fie prin propriile închipuiri despre acest fenomen și a ceea ce ar putea urma. Cel mai adesea moartea este asociată cu somnul, cu visul. Dar nu e un somn din care să te trezești odihnii; visele sunt o conglomerare de amintiri și gânduri ale persoanei care visează, suprapuse cu ale rudelor „cămașa e singură/ când înnebunești totul e memorie/ te privește/ cu somnul mamei în somnul tatălui”.

Omul care se confruntă cu moartea o privește cu suficientă teamă de necunoscut, de neant. Titlul e ludic, dar în versuri nu prea găsim jocul cu moartea. *Doamna în negru* nu dă neapărat fiori, în sensul unei groaze teribile, dar nu sunt ignoratele dramele sufletesti pe care le stărnește. Există o apăsare care transmite o stare de abis sufletească. E mult zburcun interior care se reflectă până și în fenomenele naturii, iar zoomorfice sunt întru chipări ale amenințărilor din umbră asupra vieții: „două vipere mușcă pământul/ de dimineată vântul e mai întins decât liniștea/ după care se izbește de cumpănă/ o pasăre cu seara pe aripi/ cu nașterea înăuntru/ vântul se usucă pe ea”.

Simboluri

Forța cărții constă în gravitatea ei, determinată și de repetările obsesive ale unor idei, imagini sau cuvinte. Motivele recurente sunt: *apa* - întrebuintată în valențele ei duble de pierzanie și regenerare, accentul căzând firesc pe puterea ei de distrugere; *pielea* - îmbrăcămintea fizică a sufletului, este adesea asociată cu ploaia, lipsa de afecțiune este resimțită prin toți porii la nivel epidermatic: „au pus ploaia în piele/ dar au uitat s-o învelească”; *visul* - continuu, dureros de fără sfârșit, plin de imagini absurde; *ferestra* - obiectul prin care poți privi spre o altă lume dar și locul de la care aștepti întoarcerea cuiva drag, așteptările devin lungi, nesfârșite, cu ferestre închise; *pământul* - elementul primordial al creației și genezei omului dar și locul lui de întoarcere; *pasărea* - prevestitoare...

Violeta SAVU

Viorica Răduță și Robert Șerban, două stiluri, o singură spaimă

Moartea e sinistră?!

După Viorica Răduță, nu. Mai degrabă e o tristețe, dar nelipsită de speranță. Tragismul morții nu este definitiv, fapt sugerat și de întrebuintarea cu precădere a verbului la gerunziu, acțiunea plasându-se astfel în fundal. Și apoi, autoarea nu uită de miracolele vieții, cel mai mare dintre ele fiind maternitatea, nașterea de fii. Și nici de renașterea spirituală; cel care crede în Dumnezeu este mai puternic în lupta cu frica de moarte, pentru acela la capătul unui drum, a unui destin, se sfârșește doar una din formele vieții: „în crucea de lemn femeia pare că doarme/ noapte de noapte/ și deodată gândul se mută la dreapta/ că umblă Dumnezeu acolo/ și e gata să înverzească/ pe fața lui e liniște/ a doua zi și a treia/ numai copilul e agățat de ape/ în oglindă cu unu Dumnezeu”.

Cam toți murim! - un volum bun de poezii despre moartea ca așteptare.

De la Cinema... la Moartea parafină

Înainte de a-mi trimite cartea, Robert Șerban m-a prevenit: „e altfel decât Cinemaul, ai să vezi”. Desigur, *Cinema la mine acasă* este un volum mult mai sprintar, dar există și acolo poeme în care este prezentă imaginea morții (*Bocet, Cele cinci simțuri, Capul*) prevestind volumul din prezent. Nu întâmplător, Marius Chivu nota atunci că „moartea și viața se ambiguizează reciproc”.

În volumul *Moartea parafină* (Editura „Cartea Românească”, București, 2010) este mult „viu”, multă trăire, raportul moarte-viață fiind oarecum egal. Verbele „a trăi” și „a muri” se confundă ușor; se trăiește profund, iubind, dăruind, ca o pregătire pentru moarte. Felix Nicolau evidențiază accentuata melancolizare a poetului Robert Șerban. Într-adevăr, tonul melancolic se păstrează de-a lungul întregii cărți, chiar și atunci când poemul nu intenționează a vorbi deloc despre moarte, ci despre un episod plin de tandrețe, de emoționantul moment al *ndrăgostirii*, al întâlnirii cu propria jumătate. Apare dorința de conviețuire cu persoana iubită. Se inversează sensul expresiei „a

întra cu cizmele în viața cuiva”, pătrunderea fiind echivalentă cu dăruirea inimii, deplina înțelegere a celui alt până la identificare și devotamentul total: „eu chiar am intrat cu cizmele în viața ta/ așa mi-ai spus/ după ce mi-ai deschis usa/ în apartamentul acesta e cam toată viața mea/ (...) stai pe scaun pe canapea unde vrei tu/ și ai făcut un gest cu mâna/ care mi-a dat curaj/ dacă asta înseamnă să-ți recunoști inima/ fără să-i auzi bătăile/ m-am așezat/ iar după câteva ore/ ai dus uimită la gură aceeași mână/ și ai sopțit/ am vorbit câte-n lună și-n stele/ de asta noaptea a venit mai repede peste noi/ șlicm că trebuia să plec/ ba chiar voiam să plec/ m-am și ridicat în picioare/ dar nici măcar o clipă/ o singură clipă/ cizmele alea caraghioase nu m-au ascultat”.

Dintr-un punct de vedere, cartea lui Robert Șerban este mai pretentivă decât cea abstractă a Vioricăi Răduță. În *Moartea parafină* poezia pare palpabilă prin fragmentele desprinse din cotidian, imaginile și personajele pitorești păstrate vii în memorie din copilărie, adresarea directă, personală. Autorul parcă se află în fața ta și îți povestește despre ceva, cel mai adesea despre posibila întâlnire cu moartea. Sunt antologice poemele în care se evocă pe un ton nostalgic copilăria pretrecută la bunici, satul de odinioară cu frumusețea tradițională, oamenii de altădată, simpli, sinceri, puternici, protectori, frunzi dar și aspri, uneori cruzi (a se vedea poemul în care băiatul este forțat să aleagă un singur pui de cătel pentru viață, ceilalți urmând a fi sacrificaiți).

Câte ceva despre suflet

Lumea de aici și lumea de dincolo nu sunt disjuncte. Există o comunicare spirituală care trebuie realizată și întreținută de cei vii pentru cei trecuți la viața veșnică prin „pomenirea”/amintirea lor. Plecarea celor dragi ne atrage atenția că toți suntem „trecători”, iar ceea ce rămâne după o viață de om este numaidecât ceea ce îl poate ridica într-o lumină puternică - sufletul, despre care ni se spune cu o gravitate puțin șugubeată (nuanță de umor tragic), cântărește pe talerul morții, fix 21 de grame: „lumina care crește/ brusc în ferestre/ ca apoi să treacă mai departe grăbită/ nu-i decât semnul că suntem aproape de un drum/ ce leagă niște vieți de altele/ chiar și noaptea/ înainte de

cântatul primului cocos/ o femeie pipernicită se strecoară în cărciumă/ și culege cu atâta pioșenie/ de pe mese și de pe jos/ paharele/ de parcă ar ști că fiecare dintre ele/ are exact 21 de grame”.

Semnalele care arată cât de bogată va fi viața spirituală a unui om, dacă sufletul lui va fi sau nu atras de credința în Dumnezeu, se ivesc încă din copilărie odată cu diferențierea între gesturile concrete și cele simbolice. Atenția îndreptată către o femeie care se închina îi stărnește curiozitatea copilului obișnuit până atunci doar cu gesturile simple, cu finalitate obiectivă. Învățarea, prin mimetism, a semnului Sfintei Cruci echivalează cu conștientizarea naturii divine a propriului sine și, de asemenea, descoperirea laturii spirituale a vieții.

Jocul „de-a v-ați ascunselea”

În cronică „Poeme la jumătatea vieții”, Adina Dinițoiu remarcă pe bună dreptate „liricul discret arghezian”. Robert Șerban nu recurge la „jocul cu moartea”, dar are curajul de a o înfrunța cu ironie, de a-i râde în față prefăcându-se că o ignoră, îmbrăcând-o în diverse haie, deghizând-o în personaje voit comice, ridicole. Dar cea mai mare armă de a se opune spaimii de moarte este păstrarea copilăriei, redescoperirea inocenței în ciuda conștientizării constrângerilor realității. *Cei mai mici* nu se tem de moarte, pentru ei, ea nici nu există. Referințele la copilul din interior și contaminarea cu exuberanța copilăriei sunt forțele superioare, atât ale bărbatului matur, cât și ale poetului. Totodată, ca dovadă de evoluție, pentru poet zilele nu se succed fără rost, una după alta, ele sunt sanse de a crea, de a construi ceva care oferă chiar și doar iluzia perenității. „când ajung în dreptul meu/ copiii își deschid bratele/ și se prefac imediat că zboară/ de parcă-s nebuni/ uuuuuuuuuuuuu/ cei mai mici/ îl invocă pe un anumit Udi/ care apoi îi posedă minute în șir/ ca un necurat/ zilele mele/ nu trec una după alta/ ci una prin alta/ ca vreascurile cu care o pasăre/ încearcă să-și facă un cuib”.

Fină, parafină

Într-un interviu acordat Andrei Rotaru, poetul explică: „De unde titlul? De vreo cinci ani plimbam prin minte alăturarea asta: «moartea parafină». Mă intrigă... oximoronul, dar imi și plăcea cum sună, mă stărnește stranietatea alăturării celor două când înaintea lui e moartea. Poate fi descompus, poate fi adjectivat (...). Noi toți avem multă afinitate cu moartea, foarte multă.”

Moartea parafină, un volum cu o colecție întreagă de poeme bune și foarte bune, o carte valoroasă și prin aceea că autorul reușește paradoxul de a povesti despre moarte cu liniște și mângâiere.

În loc de încheiere

La Târgul Gaudeamus pe 21 noiembrie, Felix Nicolau anunța cu o gravitate plăcută: „Astăzi lansez două cărți despre moarte”. Parafrazându-l, vom spune că *astăzi* am prezentat două cărți despre moarte. Deși diferite prin tipul de scriitură, asemănările dintre viziunile poetice le constituie temeiurile de speranță, credința că există viață după moarte, încrederea că în lumea de dincolo vom fi întâmpinați de Dumnezeu.

Între Orient și Occident

Știința este o contribuție majoră pentru nevoi minore

Voi scrie în rândurile următoare despre **Călugărul și filozoful**, o carte fascinantă a lui Jean-François Revel (n. 1924 – d. 2006), nu înainte însă de a remarca faptul că în ultimele intervenții de-ale mele din revistă devenisem în mod surprinzător chiar pentru mine un moralist. Ceea ce nu cred că sunt. Și totuși, în mai multe rânduri, am conturat uneori un tablou al lumii aproape apocaliptic atunci când scriam despre raportul dintre modul de a fi și de a gândi a celor vechi și contemporaneitate. Mi-am asumat cu generozitate uneori părerile altora despre lumea contemporană, însă nu am trecut sub tăcere propriile mele observații. Am scris și despre **balcanismul** nostru, cu aspectul peștriț atât de cunoscut, cu paradoxala convingere a frumuseții și a mizeriei. Și asta în măsura în care poporul nostru întâmpină marile bucurii sau marile tristeți cu foarte cunoscuta înjurătură națională, precum se știe. Cât de bine trebuie să ne fi intuit pe noi ca popor Raymond Poincaré, citat de Mateiu Caragiale în fruntea *Crailor*, când spunea că aici, la noi, totul este luat în ușor, totul este luat în bătaie de joc. Îmi propusesem să prezint cartea lui Jean-François Revel, *Cunoașterea inutilă*, pe care Humanitas a publicat-o în 1992, și apoi în 2007, la un an după moartea autorului, dar aș fi devenit iarăși moralist, fiindcă aș fi zăbovit, desigur, mai mult asupra unui capitol, precum „Trădarea profesorilor”, care ar fi amintit de „trădarea intelectualilor”. Dar să mă întorc, să-mi amintesc de o situație de demult.

Ce-ar face un occidental și un oriental aflați pe malul unui curs de apă vrând să treacă dincolo?, măntreba cu ani în urmă un prieten, iar aspectul de banc al întrebării mă făcea să bănuiesc un răspuns insolit, așa că am renunțat să dau unul. Occidentalul, mi-a spus el, construiește o plută, o barcă și trece dincolo, pe când orientalul se concentrează vreo zece ani, apoi trece călcând pe apă. Înțelegeam din întâmplare aceasta un tălc ce viza pragmatismul unuia și forța spirituală a celuilalt.

Jean-François Revel și Mattieu Ricard, în cartea lor **Călugărul și filozoful**, aparută la editura IREC-SON, București, 2005, încearcă să lumineze acest fel de a fi în lume al occidentalului și al orientalului. Este, toată, un dialog între tată și fiu, după cum vom vedea. Tatăl, Jean-François Revel, a avut o carieră universitară ca filozof până în 1963, când s-a consacrat noii sale meserii, aceea de scriitor și editorialist. Fiul, Mattieu Ricard, a făcut studii științifice de biologie moleculară, încununat cu un doctorat în 1972, sub auspiciile unui laureat al Premiului Nobel, François Jacob, cu care tânărul făcuse cercetări la Institutul

Pasteur. Apoi, dintr-odată, fiul își anunță tatăl și profesorul că se mută în Asia ca să urmeze învățătura budistilor tibetani Rinpoche. Stupefacția tatălui în legătură cu bizara hotărâre a fiului nu i-a îndepărtat pe cei doi, tatăl vizitându-și fiul, iar acesta venind în Europa de mai multe ori, însoțindu-l în câteva rânduri ca traducător pe celebrul Dalai Lama. Cartea conține douăzeci și unu de capitole, în care tatăl și fiul, occidentalul și „orientalul” nu se confruntă, ci se cercetează reciproc într-un dialog tulburător care scoate la iveală coordonatele fundamentale ale celor două tipuri de culturi și civilizații, sesizând momente în istorie când acestea își identificau modalități, practici, mentalități comune. Cu siguranță, tatăl e preocupat în subsidiar de pricina care l-a determinat pe fiu să părăsească Franța, pe părinți, prieteni și profesori și să se mute definitiv în Himalaya. Fiul mărturisește că, deși cunoșcuse prin părinții săi scriitori, artiști plastici, muzicieni etc. de primă mărime, deși intrase în contact cu mari oameni de știință, totuși felul de viață european, știința nu-i erau de ajuns. Geniul unora dintre celebritățile întâlnite nu-i făcea pe aceștia să fie mai buni: „Un mare poet poate fi un pungaș, un mare savant poate fi nefecit în forul său interior, un artist poate fi plin de orgoliu.” Geniul manifestat de unii dintre aceștia nu era însoțit de calitățile umane cele mai simple: altruism, bunătate, sinceritate. Cunoștințele științifice deveniseră pentru fiu „o contribuție majoră pentru nevoi minore.” Fiul, doctor în biologie moleculară, a fost fascinat de un film cu niște călugări tibetani, care păreau să întruchi pezepe însăși imaginea învățării pe care o propovăduiau, corespunzând „idealului sfântului, ființei perfecte, înțeleptului, o categorie ce părea să fi dispărut din Occident.” Tatăl, profesor și autor de cărți de comentarii filozofice cu răsănit pe piață, îi amintește că în antichitatea greco-latină, atât cât a durat „domnia filozofilor”, (până la Seneca și Marc Aureliu), filozofii și discipolii lor „își transpuneau filozofia în existența proprie, în aceeași măsură în care o teoretizau în discurs.” Pe vremea aceea, filozofii „jucau rolul de confidenți, de maeștri spirituali, de ghizi, de restauratori ai moralului, sfătuitorii de preț...” După antichitate, filozofia a abandonat idealul înțelepciunii. Mattieu Ricard, călugărul, îi prezintă tatălui său, în mod esențial, învățătura budistă. Acesta este „o tradiție metafizică din care emană un tip de înțelepciune aplicabilă în orice moment al existenței și în orice circumstanțe.” Nu este o religie decât în măsura în care religie înseamnă, etimologic, „ceea ce leagă din nou”, iar budismul este legat „de cele mai înalte adevăruri metafizice”. El nu

este o *dogmă*, fiindcă Buddha, care nu e nici Dumnezeu, nici sfânt, ci un înțelept venerat, a recomandat întotdeauna să i se analizeze învățăturile, iar nu să i se accepte. Budismul nu exclude *credința*, care este o „convingere intimă indestructibilă ce se naște odată cu descoperirea unui adevăr interior” și care înseamnă „uimirea în fața unei transformări interioare”. Adevărul lui Buddha trebuie descoperit prin parcurgerea unor etape succesive care duc la desăvârșirea spirituală. Budismul, o tradiție spirituală, nu *îmbătrânește*, cum afirmă călugărul / doctorul în biologie moleculară, pentru că se ocupă cu problemele fundamentale ale existenței, însă, cel mai adesea, teoriile științifice îmbătrânesc și sunt înlocuite în permanență cu altele. Budismul nu se opune științei, pe care o consideră o perspectivă importantă, dar parțială a cunoașterii. Cuvintele lui Buddha, numite și *sutre*, sunt cuprinse în o sută trei volume din canonul tibetan, la care se adaugă două sute treisprezece volume de comentarii, exegeze, scrisuri de eminenti înțelepți și erudiți indieni de-a lungul secolelor și mii de volume scrise în Tibet. Învățăturile lui Buddha conțin subiecte filozofice sau metafizice, precum natura ființei, ignoranța, cauza suferinței, non-existența eului și a fenomenelor ca entități independente, legea cauză-efect etc. Între altele, făcându-se disociere între *spirit* și *eu*, budismul consideră că suferința rezidă din pricina prea marelui atașament față de *eu*, care tulbură omul și-l confundă într-o stare de confuzie. *Eul*, obiectul afecțiunii, nu are existență reală, el nu există ca entitate autonomă și permanentă, el este o simplă „eticetă” pusă de intelect asupra reînnoirii temporare a diferitelor elemente interdependente (corp, spirit), a căror separare duce la dispariția *eului*. Lumea sau „ceroul” renașterilor (samsara) este împregnată de suferință, ideea neînsemnând o viziune pesimistă, ci doar o constatare, iar reînnoirea nu presupune transmigrația unei *entități* (a eului), cum cred occidentalii, ci înseamnă „condiționarea unui flux de conștiință”. Atașamentul față de *eu* înseamnă dorințe, înseamnă suferință, fiindcă bogăția, puterea etc. sunt ținte iluzorii, budismul urmând realizarea unui echilibru, a unei păci interioare, a seninătății, care să-l facă pe practicant imun la efectele imprezvizibile ale binelui și ale răului. Toate acestea amintesc de ataraxia stoică, fără însă a confunda seninătatea cu apatia sau indiferența... Cartea aceasta, un best-seller în Occident, este tacit o provocare pentru lumea de astăzi. Dacă tatăl și fiul, reprezentanți ai unor culturi, civilizații și mentalități diferite, „se suportă”, fiindcă practic tolerantă, confruntarea dintre Orient și Occident, dincolo de problemele economice, foarte importante, a născut și naște astăzi războiul, violența. Credința naivă a cronicarilor români din Evul Mediu în valoarea etică a istoriei va rămâne, oare, o utopie? Ce reprezintă democrația pentru unele popoare islamice din Orient?

Dan PETRUȘCĂ

Leo Butnaru

Ordine de zi, ordine de noapte

Autor a peste 65 de volume (cărți de poezie, proză, eseuri, jurnale, traduceri) Leo Butnaru este un scriitor cosmopolit. Cu un orizont deschis larg spre valorile înalte ale poeziei, spre universalitatea ei, excelent traducător din poezia rusă, dar și americană, teoretician al avangardei poetice, prefector și antologator de lirică universală, el a fost, la rândul lui, tradus în numeroase alte limbi: engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă, bulgară, sârbă, suedeză, ucraineană, ungară s. a.

Ordine de zi, ordine de noapte (Editura „Valman”, Râmnicu-Sărat, 2009) reflectă, încă din titlu, pendularea între liricul diafan și firul epic, stiluri complementare prin care se transmite o stare de grație sau se descrie viziunea realistă asupra lumii. Bun mînuitor al versului, Leo Butnaru construiește ca un arhitect poeme avangardiste sau își exprimă trăirile sufletești în emoționante meditații lirice, romantice. Autorul este și un artizan al jocurilor, atât lingvistice, dar și formal-lucide: „... iar când Dumnezeu isprăvi/ din coasta robului/ acestuia/ să i-o dăruiască pe Eva/ Adam a zis/ - Doamne Părinte Atoatecreator,/ mai ia-mi/ mai rupe-mi câteva coaste./ de asemenea modelându-le... Chi, chi... - Și ce-ai dori tu să fac/ din ele?... - O matroasă, Doamne... - O, rusule nesătos!/ a zis mirat Dumnezeu,/ astfel/ botezând unul/ dintre popoare...”

Volumul este încărcat de livresc. O panoplie în care întâlnim nume importante din valorile universale, cu precădere din literatură și artă. Poetul basarabean își imaginează cum s-ar fi putut reflecta dramele provocate de marxism-leninism în opera unor scriitori clasici renumiți „... acum/ după 20 de ani... - asta, la Dumas ar suna memorabil,/ iar la Shakespeare - zguduitor...” Genioase sunt și silogismele între protagoniștii teatrului absurd: Samuel Beckett și Eugène Ionesco. Peste toate aceste reiterări culturale, patronează însă cea mai mare Carte – Biblia, Testamentul lăsat de Dumnezeu omeniilor.

Discursuri erudite se desfășoară în multe dintre poeziile suprarealiste, ușor dadaiste, în care autorul corelează probleme de existență cu noțiuni și imagini abstracte. În contraponderă, vin poeziile în care accentul cade pe senzualitate, suavitate, mister, generate de extraordinarul simț pentru imponderabil al poetului. În acest sens unul din cele mai frumoase poeme este *Chiar cu riscul de a...: „un crin/ își frunberă spre o păpădie/ polenul dens-auriu/ spunându-i acesteia:/ - ce zici/ dacă ne-am preamări sentimentele/ chiar cu riscul de a - de ce ne pu? -/ exagera nițel?!/ în timp ce păpădia/ adie/ a antigravității/ dar mai ales/ adie/ a adio/ cu ea însăși”.*

Dar simțul acesta al imponderabilității, al prinderii din zbor a frumuseții atenuând neșansa efemerului, se regăsește și în textele *grele*, adevărate axe ale cărții. Este și cazul celor două poeme de largă întindere care strâng cu gravitatea lor, ca într-o menghină, volumul. În ele transpare autorul ca adorator de poezie și artă. Prin poemul postmodernist, textualist, dar cu semnificative imagini plastice și expresii metafizice, *Cu Allen Ginsberg rescrind o sutră a florii-soarelui*, autorul ține o prelegere despre poezi și poezie, despre simboluri și antiteze. Traducând din engleză în limba română, „Sutra florii soarelui” de Allen Ginsberg, se regăsește pe sine însuși, fiind marcat de afinitățile ce pot exista între doi poeți diferiți, aparținând unor culturi diametral opuse. „În *Sutra* ta găsească versuri/ pe care le-aș fi putut scrie chiar eu acel dintr-un imperiu pe moarte”. Leo Butnaru nu rămâne cantonat în anumite tipare; are un cult deosebit pentru Esenin, considerându-l poet de esență, dar apreciază și poeticele neo și post-moderniste sau pe cele ale generației beat: „păi prietene Allen Ginsberg/ eu întreaga *Beat Generation* o văd ca pe o spovedanie a unui Esenin ce se sufocă”. (În carte, numele poetului american este scris greșit Allan Ginsberg în loc de Allen Ginsberg).

Celălalt centru de greutate al cărții îl constituie prozopolemul *Portretele de sine ale Fridei*, o minibiografie lirică a artistei Frida Kahlo. Poemul relatează viața plină de tragisme a celebrelor pictorițe. Date esențiale despre Frida Kahlo sunt cuprinse aici. Nimic nu este uitat: accidentul nefast, boala și traumele, autoflagelarea în pictură, viața sentimentală zbuciumată, prezența în viața social-politică, drama bisexualității. Toate acestea sunt prezentate cu adâncă emoție și formidabilă înțelegere, de suflet și de spirit. *Portretele de sine ale Fridei* sunt un poem copleșitor despre o mare artistă, cu o personalitate copleșitoare. Leo Butnaru ne determină să înțelegem că frumusețea și durerea Fridei sunt reciproc sfredelitoare și una nu ar fi putut învinge fără cealaltă, ele sunt complinitoare, „demonii spăriați de porumbelul alb al sufletului tău/ ce s-a rotit, un timp, peste portretele de sine ale celei care ai fost/ Frida Kahlo, femeia care în portretele de sine/ și-a scos inima în exteriorul pieptului, adică - în lume/ în cosmos, în simfonii a sferelor...”

Cu asemenea poezie, concluzionăm și noi, precum a făcut-o într-un număr recent în „România literară” Iulia Iarca: „Leo Butnaru este un autor căruia îi vine bine haina de poet”.

Violeta SAVU

Călin Emilian Cira

Convorbiri
despre N. Steinhardt

Din ce în ce mai mult, plecând dinspre canalele media, dar făcând legea prin redacțiile de top, problema lui „asta vinde, asta nu” a devenit lege pentru interesele din ce în ce mai ancorate în latura pragmatică a lucrurilor. Se căuta Paler, a început să se caute din nou Păunescu... și tot așa! Cine să fie următorul? Privind înapoi, suntem nevoiți să recunoaștem - a fost și o modă N. Steinhardt! Intrat chiar în manualele alternative, a fost pentru o bună perioadă de timp subiectul preferat al mediilor high-culturale ori ale cancelăriilor de tot felul. Acum, din fericire, în ceea ce-l privește, a trecut momentul de extaz. Cei puțini (care au rămas pentru a-i întreține corect memoria) au înțeles că singura cale este aceea a unei ediții care să impună, anunțând eventual prin lucrări monografice sau eseeistice documentate, dimpreună construind cât mai fidel portretul intelectual-duhovnicesc N. Steinhardt. Nu doresc a fi greșit înțeles, dar e o doză importantă de neseriozitate în felul în care „explodează” destinele. Presa culturală își așteaptă (la rândul ei) doza de scandal, nota discordantă care răcăie, surprinde neconvențional. Fără doar și poate, nu mai avem răbdare iar asta denotă lipsă de caracter. Poate vă mai aduceți aminte cât de surprinși am fost când am parcurs memoriile lui Valeriu Anania sau ale Constanței Buzea? Câtă lume fremăta înainte de apariția impunătorului volum Adrian Marino? Exemplele pot continua la nesfârșit! Oripilat de o asemenea efervescență literară ce subzistă grație imoralității, mă declar deocamdată inamicul cârților-vedete. Pe acestea prefer a le citi după un răstimp cuvenit!

Mi-am permis această introducere voit prea largă cu scopul de a-mi motiva opțiunea pentru cartea de convorbiri despre N. Steinhardt, apărută la Editura „Eikon”, 2010. Alături de alții, Călin Emilian Cira poate fi alternativă. Tânărul autor își asumă un drum greu, proiectat probabil de-a lungul mai multor etape. Volumul este prefațat de Ioan Pinteș și mi-a adus aminte de formula acelor întâlniri memorabile din seriile *ei l-au cunoscut pe...*

Aflați, asadar, la primul volum, *Convorbirile despre Nicolae Steinhardt* reușesc să pună în relief adevărată importanță a fenomenului Steinhardt, nelimitându-se artificial la „Jurnalul fericirii”, ci inventariind din aproape în aproape un mod original de a fi. Cei intervievați sunt deopotrivă laici, clerici, oameni care au avut un rol capital în destinul părintelui Steinhardt sau care, deopotrivă, au cunoscut mângăierea vreme potrivită. Vrând, nevrând, pentru a păstra firescul discuțiilor, tânărul autor a ales să păstreze anumite informații cu un caracter redundant. Mai mult, nuanțând anumite puncte de interes, Călin Emilian Cira nu se lasă furat de ineditul unor afirmații, nu pică în banalitate. Nu de puține ori, intervievații săi refac aceleași legături ce s-au stabilit de-a lungul timpului între N. Steinhardt și realitățile existenței sale: convertirea, viața din temniță/viața de la mănăstire, biblioteca de la Rohia, securitatea, interesul pentru carte și pentru actul de cultură în general. Lista celor intervievați îi propune pe Mina Dobzeu, Virgil Bulat, Justinian Chira, Serafim Man, Emanuil Rus, Vasile Filip, Virgil Ciomos, Cornel Cotuțiu, Ioan Pinteș, Adrian Popescu, Aurel Podaru, Vasile Manea, Alexandru Vlad, Aurel Codoban, Ștefan Iloaie, Nicolae Băciut, Vasile și Doina Cormoș, Florian Razmoș, Maria Cogălniceanu, Iosif Viehmann, George Ardeleanu, Florian

Roatiș, Macarie Motogna. Repet, în ciuda unui număr destul de mare a celor intervievați, volumul reușește în chip fericit să refacă, fie și pentru o primă treaptă, drumul dinspre temniță către libertate.

În paginile cărții se regăsesc aspecte detaliate cu privire la întâlniri memorabile (personal am fost interesat de cele cu Dumitru Stăniloae, Paulin Lecca, Anton Dumitriu), la lupta pe care a dus-o omul Steinhardt cu un sistem social diabolic. Virgil Bulat își motivează alegerea pentru singurele două cărți cu adevărat aparte în destinul culturii noastre - *Jurnalul fericirii* și *Luntrea lui Caron*. Același argumentează importanța eseului „Catarii de la Păltiniș” - de altfel, legătura dintre Noica și Steinhardt apare de mai multe ori comentată în paginile cărții. Nu avem cum trece peste paginile ce ne explicitează legătura dintre Steinhardt și Rohia ori peste fragmentul referitor la delicata rugăciune a inimii: „Steinhardt nu a avut nici o influență asupra mănăstirii. Să fie clar, mănăstirea și călugării nu au avut ce învăța de la Steinhardt. Nu a avut nici o influență dintr-un anume punct de vedere. A avut un mare prestigiu care s-a revărsat și asupra mănăstirii. [...] A fost un om care a împodobit prestigiul mănăstirii dar nu a avut el influența asupra mănăstirii. Mănăstirea a avut însă influență totală asupra lui. Pentru că mănăstirea cu stilul ei de viață l-a făcut ca să gândească mai în profunzime problemele teologice pe care le cunoștea” (Justinian Chira); „Era un lucrător ascuns al rugăciunii inimii, rugăciune legată de o anumită tradiție menită a te lega de o Părinte a cărei menire era tocmai aceea de a-ți transmite duhul acestei rugăciuni, dimpreună cu accompaniamentul necesar pentru a nu rătați pe acest dificil drum. Părintele Benedict Ghiuș de la Mănăstirea Cernica, unul dintre cei trei ucenici (poate cel mai discret) al călugărului rus Ivan Kulighin...” (Virgil Ciomos)

Multe altele se auto-instituie în motive întemeiate de a nu scăpa acest prim volum. Pe mai departe, rămânem în așteptarea celui de-al doilea, presupun fără greșeli de ortografie penibile, care să scadă din aspectul final. Peste toate, tânărul autor merită toate laudele - odată pentru efortul fizic de a transcrie orele de convorbiri, mai apoi pentru finețea și aspectul „lin” pe care le-a imprimat acestor interviuri.

Marius MANTA

Ion Lupu

Înstrăinata noastră
Basarabie

În cărțile lui Ion Lupu se simte acut suferința iubitorului de istorie și a cititorului de documente de arhivă, care constată, la tot pasul, ciuntirea imaginii trecutului românilor sub efectele ideologiilor secolelor XX și XXI. Volumele sale (*Din neamul Lupilor, Câpitanii domnești, Sub semnul Marelui Ștefan, Hemeieni 1470, iar acum Înstrăinata noastră Basarabie*), elaborate într-un limbaj ceremonial și vibrant, solemn și plastic, sunt niște *aventuri de cunoaștere* prin care, în sinteze de marcată expresivitate și într-un limbaj al directitudinii, colectând sumedenie de informații istorice (știe de unde să le ia), din surse mai rare - ignorate vreme de decenii și mai bine din motive politice sau din neștiință, asază în fața cititorului imaginea emoționantă a unor momente în care agresivitatea *Istoriei* și sublimul unor zile ale *Trecutului național* s'fidează pe cei care, în ultimii ani, vorbesc desimțit despre ceea ce ei numesc *demitizarea* unor personalități ale românilor. Talentatul eseist își manifestă originalitatea prin conținutistică și

prin expresie, survolând peste timpii istoriei românești și selectând acele repere care îi încântau și pe Xenopol, Sadoveanu și Iorga - sunt ecouri în viziune și stil - situându-se în albia unui naționalism curat și înalt, prezent oriunde în această lume asaltată de globalizare, naționalism care, alături de sentimental sacral și cel al demnității umane, vor feri poate omניה de pericolul haosului gregar.

Coroborând valorile stilistice ale limbajului științific - care, cum se știe, excelează prin denotație, Ion Lupu, menținându-se permanent în *plan non-fictional*, apelează la *evocare* (prin descriere, dialog și narațiune lirică), dar și la *reconstituire* și *cronică*, și semnează o proză la întâlnirea istoriei cu literatura, din perspectiva unei viziuni neoromantice. Se documentează de la surse de primă mână (catagrafii, cronici, hrisoave, dicționare geografice și statistice, istorii monografice și tratate academice) și se sprijină pe autori de certă probitate științifică precum George Ioan Lahovari, Ortansa Racoviță, Gheorghe Bazatu și George Magheru, Iosif Constantin Drăgan și C.C. Giurescu. Recenta carte despre Basarabia - alias Republica Moldova - cade bine acum, când românii de acolo se pare că își deslușesc tot mai mult identitatea. Autorul încearcă să răspundă la întrebări și nedumeriri ale unor privind antirusismul multor români, antiromânismul unor cetățeni de peste Prut, „dubla cetățenie” a lui Ștefan cel Mare, modificarea vecinătăților României pe hartă în partea de nord (erau Polonia și Cehoslovacia când eram noi elevi) etc.

În această carte cu un titlu memorabil (*Înstrăinata noastră Basarabie*, Editura „Babel”, 2010), mărturisim că este alinător să întâlnești concepte precum *patrie, național, neam, patriotism, națiune* etc., și că nu se mai manifestă până la saturație suvoitul de scepticism pseudo-cioranian cu privire la locul în istorie al românilor; e și greu să navighezi printre stăncile și bulboanele ce ti le propesc în cale acuzele de protoconism, de încălcare a „corectitudinii politice”, a normelor U.E. Nu-i vorba, o bună parte a informațiilor din această carte a lui Ion Lupu a circulat în ultimele decenii și mai înainte - e drept, pentru un public mai restrâns, dar autorul asază în lumina puternică a prezentului acele situații și evenimente peste care a atârnat perdeaua diplomației și a prudenței ideologice, cum și trebuie, dacă adevărul științific e și finalitatea istoriografiei ca știință. (Ne amintim că, în anii '70, cuvântul *Basarabia* era pe lista celor interzise de cenzori. Dar românii tineri și foarte tineri nu au cunoscut asemenea fenomene.)

Cititorul care parcurge cartea lui Ion Lupu își îmbogățește *cultura istorică* cu multe informații care nu țin doar de apanajul specialiștilor, dar nici de nivelul manualelor școlare, ori al cursurilor universitare, ci de existența concretă a populației românești din provincia dintre Prut și Nistru, a cărei parte sudică, numită o vreme Bugeac (cele trei județe - Cahulul, Bolgradul și Ismailul) a fost calea sperată de țării ruși pentru a ajunge la Gurile Dunării.

Grigore CODRESCU

Ștefan Amariței

Suspendat
spre fructul prelung

Volumele *Plaja, Pe malul Aheronului, Psalmi și Foamea de timp* aveau consistență unui timp fără timp, când „zei bătrâni și chirchii” erau evocați într-o tonalitate elegiacă. Ioan Holban, în prefața noii cărți a lui Ștefan Amariței, e de

părere că poetul „caută, înainte de toate, spațiul gol, al începutului de dinainte de lume”.

Și în *Suspendat spre fructul prelung* (Iași, Editura „Cronica”, 2009) Ștefan Amariței este „omul acoperit de literă” (*Suspendat spre fructul prelung*), sugestia metaforică amintind de poezia faber, poetul artizan, meșteșugar de reprezentări sensibile în veșmintele literare; efortul creator de durată presupune prefacerea „cuvintelor măiestre” în „hrană pentru ființele desăvârșite”. Arderile lăuntrice au viață de fluturi în raport cu „timpul lung din afara lăuntruului”, când mișcarea „ochiului aprins șlefuieste înfățișări” (*Cu fereastra de pretutindenți ascunsă*).

Poetul își concentrează viața în luciditatea unui început de lume lăsat de multă vreme în urmă și nestatornicia este un fapt ce nu poate fi contracarat; vanitas vanitatum descrie traiectoria apariției și dispariției în lume, traectorie aflată acum în stare regresivă: „Omul din mine presimte depărtarea/ alunecând adânc în corpul meu.”

Metempsiohoza este credința în modulația păsării ce „ouă în văzduh”: „lată pasărea mare/ albă ce ouă în văzduh/ gândul că oamenii nenăscuți încă/ poartă capul meu și veșmintele mele (*Imagini sculptate în relief de aer*). Reproșul adresat omului „bubos” este reproșul adresat lumii înțepenite în derizoriul „întâmplărilor absurde/ fără urme de jertfă în crepuscular stări de veghe”.

Coordonatele spațiale „sus” și „jos” îmbracă omul, descriu eul, ființa abandonată unei neobosite *respirații spre cer*: „În mijlocul casei mele/ aproape de centrul rudele și prietenii s-au înălțat spre cer/ Aveau aripi albe/ strălucitoare și atingeau/ cornul lunii/ seara când norii se ascundeau/ în ploaia de stele/ Alții coborau pe o rază de lumină/ înconjurati/ de inimile lor/ ascunzându-și mișcărilor/ în anotimpuri/ conversând despre harul meu/ Am dat drumul gândului să fie așa cum era/ am răs și am strigat: de-acum pielea de/ pe mine e a mea!” (*Fără memoria de mai târziu a sunetelor*). Materia lirică are ecouri de oratorie filosofică, dominant fiind existențialismul: „Somnul te poartă pe un lemn/ sub care îți cresc colți/ albi de piatră/ în loc de «rădăcini/ ancore/ visuri și patimi»/ Omnes una manet nox” (în traducere, pe toți ne așteaptă aceeași noapte).

Iscođirea esenței lumii fenomenale e o imprudentă, o greseală, o sfidare trezind „ura misterului”: „Nu am făcut decât să atrag ura misterului/ nestingerită/ devreme/ hrană pentru columna mea/ de piatră/ care așteaptă o gură zburând.” (*Firul de foc întregeste trupurile*). Dar „rădăcina ierbii mă ținea/ de degete să vestească pe cine trebuie să întâmpin.”

„Lipit de vânt”, Ștefan Amariței are accesul spre marele Tot, în organicitatea ființării lui: „Piciorul întins spre zbor locuia pe suprafața unui cerc”. Izbitura e strâns legată și de simboluri ascendensonale: vulturul, vântul, mersul pe ape, pasărea, aripa. *Lumina - Făptură* înțelege că „timpul de dincolo/ și dincolo de timp/ vine de dincolo/ din spatele/ lucrurilor/ din spatele ființelor/ Vine când a venit deja/ și pleacă atunci când a plecat deja” (*Timpul de dincolo de timp*).

Ștefan Amariței își încheie profetic volumul de poeme: „Nu vă fie teamă/ căci ceea ce căutați voi vine curând în corabia/ albastră a cerului și înțelegerea vă va cuprinde/ precum îmbrățișarea caldă a mamei voastre la vârsta/ copilăriei pierdute/ Mergeți și spuneti semenilor voștri ce v-am spus eu pentru că iată/ mi-a scăpat lucrul acesta de pe limbă.” (*Lumina-Făptură*).

Anamaria TANCĂU

gaură-n cer

C. D. ZELETIN

Zi de toamnă pe dealul Socolei

Am petrecut ziua de 29 octombrie 2010 la Iași, pe dealul Așezămintelor Socola, invitat la Conferința Națională a Psihiatrilor. Ținusem cu o zi înainte o prelegere privitoare la doctorul Alexandru Brăescu (1860-1917), unchi al meu, creatorul învățământului universitar de psihiatrie din Moldova și cititor al acestor nobile așezăminte. Mă bucurasem de encomionul prin care profesorul de psihiatrie Vasile Chiriță mă introdusese. Am prezentat totodată și cartea mea închinată cercetării vieții și operei acestui ilustru înaintaș al medicinei noastre moderne.

Ziua a fost admirabilă în toate privințele. Dimineața, în salonul Hotelului Indiana, unde trăseseam, am primit vizita decanului Facultății de Medicină a Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa”, prof. dr. Doina Azoicăi, în a cărei pletoră genealogică se întâlnesc și doctorul Alexandru Brăescu și filozoful Ștefan Zeletin, neamuri între ei, suficiente motive ca să-mi trezească melancolia. La un moment dat reflectai: - Astăzi, mama ar fi împlinit 100 de ani! Ca un făcut, instalația de muzică începu să difuzeze melodia pentru trompetă *Liniste* („Silence”, căreia, pentru recunoaștere, îi transcriu din memorie începutul: re sol, re sol și – la sol la si...), încă o întâmplare de adăugat la șirul enigmaticelor coincidențe, ca să le zic așa...

Amiaza am rezervat-o vizitării așezămintelor vastului parc al Socolei, însoțit de directorul lor, prof. dr. Călin Scripcaru. Pavilioanele mi-au apărut ca născute din nou. Recondiționate, se recomandau printr-o funcționalitate perfectă. Aerul vetust îl mai amintea doar schița cea mai generală a exterioarelor, toate într-un stil propriu veacului al XIX-lea, când fuseseră construite, stil conservat fără abatere. O senzație de plinătate sufletească mă reconforta. Ici și colo, pe băncile mângăiate de soare, câte un hospitalizat dădea cu liniștea lui tristă nume singurătății, mai bine decât ar fi făcut-o alelele dacă ar fi fost pustii întru totul. Policromia arborilor amplii răspundea într-un chip armonios felurii suferinzelor de minte și de suflet, într-o frățietate misterioasă și subtil toxică. Nicăieri ca aici nu am avut senzația, transmisă prin sufuziuni ale ambianței, că sufletul este, într-adevăr, de sine stătător și că el sălășluiește într-o zonă spirituală pură și înaltă unde celelalte maladii nu-și pot afla originea, plasate fiind cu geneza lor în trup.

Seara, pe terasele complexului adiacent Bellaria, glosam cu venerabilul prieten iatroistoriograful Constantin Romanescu, profesor la Facultatea de Medicină, asupra înălțimilor și adâncimilor sufletești ale suferinzelor psihici. Domnia sa mi-a povestit o întâmplare legată deopotrivă de genealogia doctorului Alexandru Brăescu și de înălțimi. În volumul amintit, se află și câteva pagini privitoare la aviatorea Smaranda Brăescu, rudă mai îndepărtată, campioană mondială la parașutism (Sacramento, California, 1932, când a stabilit recordul absolut sărind cu parașuta de la 7233 de metri). Ea a fost erou în ambele fronturi ale celui de Al Doilea Război Mondial, dar și în cumplitul război civil al luptei de clasă, impus imediat de comuniști, când a organizat rezistența din munți. Era un suflet pur și adânc. În toate faptele ei se străvedea ușor linia eroică. Temerară și bună, cutezătoare și solitară, simțitoare și puternică, generoasă și fantastă, nu avea în ea nimic mediocre. Aveam, așadar, suficiente motive să mă intereseze episodul. Iată-l.

În ultimul război, Smaranda pilota un avion de transport al răniților de pe linia întâia a frontului. Într-unul din aceste zboruri, trebuia să ducă spre spitalul din Trușești, județul Botoșani, un tânăr grav rănit. Pierduse mult sânge. Însotea un subofițer pe funcție de sanitar. Ca să-l poată urmări în timpul zborului, Smaranda așeză ceafa rănițului pe genunchii ei.

- Câți ani ai?
- Optsprezece, doamnă. Abia am recrutat.
Începu să plângă. Îi înecă plânsul.
- Dar ai și tu o prietenă? Ai sărutat-o?, încercă Smaranda să-i distragă atenția.

- În viața mea n-am sărutat o fată! Și, uite, mor...
Într-adevăr, murea. Aviatorea vru să-l sărute, însă nu putu din pricina condusului. Își deschise însă tunica, trase în lături ia de sub ea și, plecându-se, îi oferă sânul:

- Hai, sărută, să vezi cum e o fată!
Spunea multe cu asta. Recrutul o sărută.
Ofițerul privea perplex.
- Ce te holbezi la mine? Crezi că sunt curvă?
- Nu! Eu cred că ești sfântă!

Și băiatul muri. Din înălțimea ei pură, Smaranda plonjase în adâncimile tulburate ale agoniciului, limpezindu-i-le pentru drumul din urmă.

Omul și câinele

Iui Geo Dumitrescu

Așa din senin
scuip pe trotuarul proaspăt măturat.
Nu-i un mod frumos de-a da binețe soarelui.
Zăresc o jumătate de om pe bloc.

Locuri și locuri...
O despletită senzuală, cu picioarele în „X”
penetrează farmacia regretelor.
Verde și iar verde...

O bicicletă verde cu portbagajul vopsit
într-un altfel de verde zace parcată
de un gard urcând.

Când și când, vorbește frumos non stop.
Grupate restrâns, flori violet anină
Sub balconul închis; sfoara e lungă.

Departate s-au tăiat vișinii uscați.
Mama unuia ceartă pisica ascunsă.
Timid înșorit, carul își face de cap
pe cer; ciucurii norilor grupați larg.
Albastru de Prusia – câinele devine cerberul
roșii unui autoturism binecunoscut, filantrop.

Stomatologul e depistat cu o suavă cizopă.
Pichamer și iar pichamer...
Stele în răbdătoare așteptare.
Mai scuip o dată pe trotuarul măturat proaspăt.
Departate pătura ierbiu biruitoare.
Nu-mi imaginez de unde zgârieturile.
David mă auzi?

Wine, Women And Song

Întârziî la masă
față-n față cu un pustnic pahar.
Necunoscut mie, comeseanul își fumează
zelele greoaie, una câte una.

Aplecată, o vânzătoare vorbind cărnii
alege bucata substanțială
pe placul mirării clientului.

Ciudat; afară miroase frumos;
probabil florile de liliac
albe și violet de cadmiu;

Prezente în jurul terasei
într-un număr tulburător.
Asta dă bine, măcar asta.

Cineva mă fixează din cosmos
și își zice:

„Iată-l și pe el o dată
fin fericit”.

Primăvara lasă de înțeles
că nu-i la prima abatere.
Bat în schimb fel de fel
de libere aripi
demne de invidiat.

Nu că ar conta

Într-un ocean săngeros ascuns
Implicat candid, exultând aiurea.
Pot prinde un loc pentru cupa
îndoliată; din păcate, evoluez în somn.
Iriși Maicii Domnului, copaci
Plouați, iarbă înnoată, grădina
improvizată printre blocuri obscure.

Fără scăpare, nefardat.
Mi s-a făcut cîinstea
de către Moarte, Moartea –
moartă după mine, aflată-n
pelerinaj aspru.

Hidoase șicane.
La noi, se iese în câmp
printre crucile holdelor duioase.
Zbateră vântului, ucenicia
cinismului (nu neapărat scumpă),
bobul prăjit pe pulpe, sărbătoarea
răpusă, savoarea pierdută, pasiunea
obosită, clădiri și istorie alterată
un suflu sicut-ultimii mei
prieteni falși.

Nu că ar conta
dar mi se plângeau geamurile
pătate de urina pisicilor cățărațoare
mi se frângeau torțele stinse
mi se uscau plopii

Filip
Köllö

văduviți de cantitatea slabă a luminii
mi se adăposteau rândunici, de frică
în casa scării; scandalos totul.
Dar, în timpul unei scufundări
de rutină, descoperirea peșterii inimii
mi s-a părut înfloritoare.

Antidialog

Câteva copaci ce arcuiesc
în imperfecte praștii, naturale.
Prin pereții vecinilor răzbită
o muzică frivolă, vobila –
la mîntea cocosului.
Plictisul atinge culmi ciudate
înconvoaie coloana spre scris.
În depărtare plesnește ceva
ca și cum un balon și-ar da... duhul
ca și cum un bici și-ar aminti
plugușorul.

Câteva păsări ascut glasul lor.
Pe asfalt, aproape de mașina
albastră ceruleum, cunoscută și
parcată la locul ei obișnuit
o vrabie se luptă cu un sfer
de covrig, infulecă ciupind
pe apucate, iute atenției încordate
fășneată de invidiat.
Nu vine pâinea la tine
te duci tu după ea, ocazie ce-i face
zile fripte sedentarului, visătorului
bolnav – navă eșuată pe malul celălalt.
Apa de băut tremură fin.
Oblica celularului pe coala de scris
imaculată, ar sări în sus de bucurie
dar nu sună nimeni, nimeni.
Invizibila mască, suspicioasă
se îndoiește, se răsuțește când
la dreapta, când la stînga, în căutarea
acelui anonim ce-ar prinde bine acolo.

Pelerinii se pierd

Setăți dacice, unde sunteți?
Redundantă fire risipită.
Aproape în întregime, din nefericire...
Toate au un numitor comun
surse abandonate și, nu atenuat.
O subtilă forță a dispariției
domină; bună dimineața!
Vestile bune în penurie amplă.
Veterani de război
lăsați-o baltă!
Dulcii morți nu-i rămâne
Mai mult de o fugară semnătură
pe diminuatul timp acordat.
Pelerinii se pierd în absolut.

Setăți dacice, unde sunteți?
M-am distrat, m-am întors înnourat.
Va sfârși prin a-și da seama...
O ghitară rezemată de pridvorul
cărăbușilor-ploaie, un preot
chircit cercetând decesul
unui soarece otrăvit.
Am ascuns, beat, banii pe fundul
zahărului din ulcioi; păstrător
uituc apoi, caută-i perpetuu...
care de care mai tentante
speranțele îndoliate într-un
peisaj numai bun de uitat.
Pelerinii se pierd în absolut.

Ion
Anton

Vârsta zăpezii

Uite cum cerul alcătuieste neguri
ce îmi povestesc despre toamnă
basmul rodului jinduit de oricine,
dar mai mult de buzele albe ale brumei
care se lasă la noi ca un punct
după fraza complexă a recoltărilor
nicicând absolute,
nicicând leneșe.

S-ar părea că-i gingaș acest sărut
ca o adiere ușoară de vânt,
dar el este ca o furtună
ce mătură din poala toamnei
ultimele fărâmituri de belșug...

Acum ai înțeles că
din această hrană înfruptându-se
copila brumă crește
până la vârsta zăpezii?

Imitarea primăverii

Doriștele noastre umblă tăcând una prin alta,
se amestecă și formează un fel de parfum
pentru înmiresmarea destinului
care nu mai știe a călări
o clipă de toamnă buieștră,
un mânz născut pe la sfârșitul verii.

Oare și vârsta are proprietatea de a-și aminti?
Oare și ea ar putea să se îmbete
de tinerețea ce-o răspândește
această târzie floare de magnolie?

Ești tu, tu care imiți primăvara
în pofida căderii frunzei din mine,
și eu îți pot arăta recunoștința
doar prin această înflorire
a sclipirii de ochi.

Vals ratat

Am de gând să-i refuz bătrâneții
invitația la valsul damelor,
oricât de măgulitoare ar fi ispita rotirii,
oricât de amețitor
iureșul pașilor moi țesând o poemă...

Mai bine rămân cavalier needucat pentru ea,
deși lecția acestui refuz
ar avea o cu totul altă explicație:
să mă invite la vals tinerețea
sau vârsta de-o vârstă cu mine.

Și, între timp, meditănd tot așa,
valsul damelor a și luat sfârșit,
iar invitația de nicăieri nu a venit
și refuzul meu a rămas
doar o intenție rău camuflată.

Mai în septembrie

Păstrez aducerile aminte
din care mă înduioșează
dorul revenirii la vatră
cu nedumerirea lui de copil.

Pe toloaca aceea, iată
amintirea jocului de-a ținura
îmi repropoază cu tristețe
foarte rara mea ospeție.

Apoi salut cireșul timpuriu,
din care a aflat copilăria
cum arată la gust luna mai
și, în general, ce este o trufanda...

Iar pe această ulicioară
primul sărut mă mai cheamă
cu vocea lui fâstăcită
din luna septembrie-a mea...

Să nu te miri, căruntețe,
dacă voi păși ceva mai zburdalnic:
inima a rămas
la vârsta zbenquielilor adolescentine.

Dublă ipostază

Aș putea să te învăț zborul
de pe frunzele-acestea,
în care toamna se dă
în scrânciobul neadormit al plecării,
să-ți prelungesc iluzia
cu această floare de păpâdie
ce desenează pe aer
dansul suflării noastre comune...

„Și frumusețea are anotimpurile sale”,
zici tu într-o doară,
încât numai valsul trist de adio
mă reduce la lecția de zbor,
la care – o, niciodată n-aș fi crezut! –
eu sunt elev și totodată învățător.

Orgolioasa plecare

Umbra despărțirii te preface într-o arătare.
Dincolo de ochii tăi
nedumerirea vânează viitorul
ca pe-o înfăptuire
ce prezent nu va mai avea.

De aceea poate uneori și se pare
că viața e doar la singular
și de milă pentru alții nu te vei molipsi –
nu te lasă minciuna
pe care tu ai născocit-o
pentru a motiva cumva
orgolioasa plecare din viitor
în trecutul de până a ne cunoaște.

Ascultă cum trecutul devine regret:
Viața e doar la singular!

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Puncte - puncte

În fiecare toamnă târziu, de vreo câțiva ani încoace, se desfășoară prin unele universități românești (din câte mai aud, nici una nu va scăpa neatinsă) un proces de măsurare a calității care își propune, nici mai mult, nici mai puțin, să traducă performanțele academice în numere exacte și finite. Te vezi pus în situația de a-ți număra punctele, ca să vezi, cu alte cuvinte, câte parale face în ierarhia noilor sisteme de evaluare universitare. Intenția ar fi să se îmbunătățească, prin asta, calitatea procesului educativ. Buna intenție duce însă la un fel de iad: dacă asta e singura măsură în acest sens și dacă modul ei de aplicare blochează ceea ce vrea să măsoare, ea se transformă într-un instrument inhibitiv.

Procesul e complex: în numărul cu pricina intră mai multe variabile: colegii, studenții, șefii. Toți au o șansă, cu această ocazie, de a rezolva problemele pe care le au cu tine, arătându-ți astfel că nu ești singur pe pământ, de capul tău, liber și fără griji. Totul este cu grijă înregistrat, stocat, depozitat, ziceți cum vreți, numai uitat, nu. Totul este (răs)plătit. Totul se rezolvă rapid, dintr-o lovitură anonimă (sub centură, eventual). Hărțile de completat sunt din ce în ce mai multe, „documentele” de predat la termene dese și precise sunt din ce în ce mai apăsătoare (pentru că măsurarea calității se adaugă altor forme administrative stufoase, toate scrise pe hârtii consumate inutil, în ideea că doar așa se „responsabilizează” oamenii). Incepi să ai obsesia semnăturii: până și în somn te poate urmări fantoma unei căsuțe lăsate, din grabă sau din condamnabilă uitare, nesemnată. Relația cu existența se transformă radical: „hărtoagele”, deși detestate de toți, ocupă obsesiv primul loc în preocupări, pentru că de ele te întreabă „sistemul”, nu de adevărata calitate. Ai hărția? Ai punctele? Ești mântuit. Nu le ai? Ai să vezi, cu stufoare, cum până și cei care condamnă din gură sistemul se vor uita la tine bănuitor, acuzator, superior.

În toată această agitație, nu e recomandabil să te oprești să te întrebi înspre ce duce totul: riști să paralizezi. Asta dacă nu ai paralizat oricum de la bun început, pentru că a scrie, mai ales în științele umaniste, e o problemă care cere creativitate, inspirație, chiar dacă e vorba doar de un articol de specialitate mai puțin interesant pentru publicul larg, iar creativitatea autentică nu apare atunci când auzi în cap tot timpul bătaia amenințătoare de tobă a „cerințelor sistemului”. Ca să nu mai spun că nu îți mai rămâne timp pentru ceea ce e și cu adevărat valoros și necesar. Inginereste vorbind, e ca și cum cineva care a produs un număr de piese începe la un moment dat să le contabilizeze în vreo câteva moduri diferite, mai face o piesă, două, apoi ia de la capăt numărătoarea și tot așa, la nesfârșit. Fără îndoială, productivitatea va scădea dramatic tocmai din cauza obsesiei măsurării productivității.

Foarte mulți sunt convinși că acest sistem e o invenție de dată recentă. Însă birocrația universitară s-a născut acum vreo câteva secole, unde altundeva decât în Germania Renașterii și a Luminilor. Acolo, administrațiile locale, așa-zisele „poliții de stat” (sintagma nu avea pe atunci o conotație negativă) și-au propus la un moment dat să afle ce tot măsteresc profesorii prin universități și să-i oblige mai apoi să devină transparenti, nu numai pentru a-i putea controla, dar și pentru a atrage mai mulți studenți și a face comunitatea să prospere economic (tot la bani ajungem...). Nici nepotismul academic nu a fost inventat de români sau de secolul al XX-lea. După cum aflăm din cartea unui istoric american, William Clark, *Academic Charisma and the Origins of the Research University*, în Germania secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, fiii moșteneau catedrele universitare ale taților, iar cei care nu aveau tați profesori puteau fi promovați în pozițiile dorite însurându-se cu fiice de profesori. La Oxford și la Cambridge nu exista această problemă, deoarece profesorii erau obligați să nu se căsătorească, să locuiască în campus și să ducă o viață ascetică, atâta vreme cât doreau să fie profesori acolo.

Dacă nu e nouă, birocrația actuală este, în schimb, dusă la paroxism. Problema evaluării calității în universități nu a fost niciodată, în ciuda eforturilor birocratilor, una care să poată fi rezolvată cu precizie, tocmai pentru că performanța într-o asemenea instituție e legată adesea de lucruri necuantificabile, printre care, deloc de neglijat, se pot număra carisma și talentul. Dar inefabilul nu mai rentează deloc într-o epocă a științelor sociale, biologice și economice, iar o vorbă a lui Steinhart îmi vine din ce în ce mai des în minte: când dracul își pune în cap să te înfunde cu adevărat, te bagă în cifre. Puncte - puncte...

- Eternitatea va fi lungă, zice Harry.

- Lungă și rece, adaugă Adrian.
- Lungă, rece și întunecoasă, completează Marcel.

- Lungă, rece, întunecoasă și tâmpită, conchide Adrian.

- Ca la noi, moșule, fix ca la noi, oftează Marcel, dând din mână a lehamite.

- Nenorocită țară! exclamă Harry.

- Nu te mai agita, că se desființează oricum, îl liniștește Adrian.

- Patria este nărodul, iară nu tagma jăfuitorilor, tună Tudor Vladimirescu din toate subwooferele sale, aplicându-se holografice de pe hârtia de douăscinci de lei pe mura lui Marcel, tot olean și el.

- Patria? întreabă Harry pe tonul lui Gheorghe Zorociri în Richard al Treilea cel Bătrân. Patria? Foarte simplu! Patria e acel loc unde poți fi tâmpit, puturos, hot și lichea cât vrei tu și unde, dacă un străin îți spune că ești așa, îi poți răspunde: carăte de aici, venetic împuțit! Și unde, cu toate aceste „insusiri”, vei fi mai grozav decât orice străin, fie el oricât de străin de ele. Preferai să asfel zeflemisea metecul Caragiiale simțirile profund românești ale compatrioților săi. Și zău dacă ei nu procedau chiar așa. Ca și astăzi, de altfel.

Tirada aceasta, cu patria, Harry n-o rostea acum pentru prima oară. O mai făcuse în 1986, după ce pătise o chestie cam nasoaală. Pe tabelul pentru locuințe, de la el de la serviciu, unde figurase în ultimii patru ani pe poziția cinci din șase, se produsese peste noapte o schimbare nevăzută, nestiută, insesizabilă, dar al naibii de reală, adică, pe scurt, Harry se trezise pe locul șapte, adică nicăieri, iar când s-a dus să întrebe de ce asta, i s-a spus că din cauza poliției pe care a făcut-o tatăl său înainte de patrupatru, pentru care acesta a și fost deportat în urmă cu doar câteva decenii. Dar în institut se zvonea că Smărăndița, care îi luase locul pe tabel, îi dăduse lui Mădălarescu, secretarul organizației de bază, trei mii de lei pentru operația cu pricina, informația provenind, se pare, chiar de la Smărăndița, care era o femeie volubilă, comunicativă.

Așa că Harry s-a trezit vorbind în plus, cum au numit colegii, atunci când au fost întrebați, izbucnirea lui. Cea mai detaliată informare, însă, i-a aparținut Smărănditei, care dădea și amănunte suplimentare, adică pomenea niște lucruri pe care Harry nu le-ar fi spus nici să-l pici cu ceară, că doar nu era nebul și lipsit de instinct de conservare. Iar la sfârșit, Smărăndița a scris: „Am considerat întotdeauna felul de a vorbi al colegului Gobels ca fiind foarte nepatriotic și chiar antipatriotic și m-am mirat că nimeni nu ia vreo măsură cu el. Consider că n-ar trebui să se permită prezența unui asemenea nebu pe o listă pentru case făcute din munca poporului nostru.”

Și toate astea și le reamintește fulgerător acum, când pe ecranul televizorului apare chiar Smărăndița, în prezent, secretar de stat, adică șefa la Autoritatea Națională pentru Câinii Comunitari, într-un talkshow despre eventuala mărire a pensilor cu un milion la sută începând de la pulivară.

- Ea e, zbiară Harry, 'mnezeii măsii de curvă!

Adrian se uită și el ca la teledurmul de la ora cincii:

- Mă, eu pe asta o știu de undeva!

Realitatea-i că pe Smărăndița nu-i greu să o reții, cu munitria ei de Liz Taylor, actualmente relativ plinuță.

- Dar înăută, apreciază Marcel.
- Soliduță, face Harry.

- Voluptuoasă, ce mai încoacășincolo, face Marcel, ca mătusă-mea de la Severin, Dumnezeu s-o ierte. M-am dus odată, neanunțat, pe la ea și pentru că nu răspundea, am sunat și la ușa vecină. A ieșit o cucoană cam tot de vârsta ei, iar eu am întrebat-o dacă știe unde-i doamna Bădică, adică mătusă-mea. Iar ea m-a întrebat „doamna aceea grizonată, voluptuoasă?”, iar eu era să mă scap pe mine de răs la gândul unei voluptăți de vreo sută de chile... sâracă tanti, ce femeie cumsecade era... ce de pachete primeam de la ea în studenție, de Paști, de Crăciun, de toate alea...

Într-un fel, s-ar putea spune că și Adrian o cunoscuse pe Smărăndița, însă n-ar fi fost nicicum în stare să precizeze când și cum.

Împrejurarea, de care nu-și aducea el aminte din motive de pleală, dar și de ramolismet, a fost următoarea: într-o după amiază încinsă de iulie, pe la începutul anilor optzeci, Adrian se afla într-un troleibuz optzecișisase, venind dinspre Calea Moșilor. Pe vremea aceea, lucrurile erau imperceptibil diferite: optzecișisase circula și-acum tot pe acolo, dar, unu la mână că hârbul de atunci, pe al cărui bot scria mare „Tudor Vladimirescu” (cine-o fi fost și asta, de dădea de numele lui peste tot, inclusiv pe hârtia de douăscinci?), lipsit de aer condiționat și scârțâind din toate incheieturile, tot era mai confortabil decât supersonicele noastre de azi, cu televizor înăuntru și cu rampă de acces pentru unii dintre handicapați, iar asta, pur și simplu, fiindcă era aproape gol, la cinci jumate după masa nu mai era nimeni nebul să circule pe căldura aia - și doi la mână, fiindcă lumea mai stătea acasă anume ca să nu dea ochi cu controlorcelle itebeului, care prindeau curaj în autobuze de-astea goale și erau în stare să te și bată. Vasăzică, Adrian se afla într-un asemenea optzecișisase aproape gol în momentul când acesta tocmai trecuse de stopul de la colțul străzii Eminescu și mai avea puțin până să oprească-n Piața Romană. În acea clipă, o doamnă, („tovarășă”, măi dragă, l'air du temps, măi dragă...) s-a ridicat de pe scaunul ei și s-a îndreptat fără grabă către șofer, al cărui scaun, pe atunci, nu era izolat de restul mașinii, cum se întâmplă cu autobuzele și troleibuzele de după

Dan Predescu

Placido

• dialogurile 100% platonice ale unor bețivi bătrâni în prezența unui cotoi abstinent care are și el părerile lui •

(fragment)

Unsprezece Septembrie. Șoferul n-a observat mișcarea, prins cum era în conversația cu tânăra așezată pe un scaunel, lângă schimbătorul de viteze. Când a observat-o, era cam târziu, respectiv doamna venită din spate se afla deja cu mâinile bine înfipte în coafura tinerei de lângă șofer și zgâlțâia teimeinc.

Lucrurile se deslușeau cu ușurință: celor câțiva pasageri nu le-au trebuit mai mult de două-trei clipe ca să-și dea seama că cea de pe scaunel era pretena, gagică, amanta șoferului, iar cea cu înclăștarea, exact invers, adică nevastă-sa. Legitima, cu acte.

Cum mașina se afla chiar la stopul din Romană, care era pe roșu, șoferul a frânat, a deschis ușa din față și s-a repezit să desceșteze ghearele legitime din penajul victimei, chestie care i-a reușit, astfel încât mica păsărică a sărit pe trotuar și a dat s-o rupă la fugă, cu ditamai răpitoarea pe urmele sale. În clipa aceea, păsăroii itebist s-a repezit să apese pe buton ca să închidă ușa, pentru ca mica zburătoare să aibă timp să se cocoate în vârful unui cocotier sau să ia dracului un taxi, chiar dacă n-avea bani să-l plătească...

Dar n-a fost să fie. Comenzile pneumatice ale unui troleibuz TV destul de uzat n-au fost niciodată un model de promptitudine, astfel încât ușa aceea a ezitat să se închidă timp de vreo două secunde bune, suficient pentru ca voinica legitimă să coboare și să reia părualia. Atunci, disperatul a hotărât să coboare și să se bage, cu orice risc, între ele, pentru a evita vărsarea de sânge - numai că n-a mai apucat s-o facă. Exact în clipa când voia să sară pe trotuar, ușa troleibuzului s-a închis, prinzându-i gâtul ca într-o ghilotină.

Una cu garnitură de cauciuc, din fericire, dar presăd zdravăn, după cum au constatat Adrian și ceilalți doi bărbați din troleibuz, care-au sărit imediat să-l elibereze pe nefericit, în timp ce acesta privea, vânat la față, cum cele două înăpate își ară reciproc mutrele cu manichiura. Tot ce-au reușit a fost să slăbească puțin apăsarea asupra gâtului de cocos, tinându-l în viață cam un sfert de oră, până-venit mașina de intervenție. Timp în care cele două și-au continuat dialogul, pe trotuar, permițându-i lui Adrian să-și întipărească în minte trăsăturile Smărănditei. Și înfățișarea unui sân al ei, după ce preopinenta i-a sfâșiat bluza și i-a rupt sutienu. Și-a adus fulgerător aminte: a mare.

- Știu de unde-o știți! tipă el victorios.

- De la Revoluție, îl îngână Marcel. Al violat-o în transportor blindat și dup-aia ai dat foc Bibliotecii Centrale Universitare.

După care, lui Marcel îi îngheată cuvântul pe buze: și el o știe pe Smărăndița!

- Măăă, își trage el una peste frunte, Smărăndița are o familie! Smărăndița are un copil! De-o vârstă cu Mihăiță, coleg de liceu de-al lui Mihăiță!

Prea multe nu știe Marcel despre colegii lui Mihăiță - și nici despre Mihăiță însuși, pe care, de aproape douăzeci de ani, de când s-a despărțit de maică-sa, nu l-a mai văzut decât rareori. Dar pe asta a ținut-o minte: la un moment dat, cu vreo câteva luni înainte de bacalaureat, când s-a nimerit să fie mai în bani, s-a dus să-l ia de la școală și să dea o raită cu el prin câteva magazine, treabă pe care nu o mai făcuse cam de mult. De data asta, ar fi fost vorba de combina audio de care puștii îi pomenește încă de astă-iamă. S-a gândit atunci să profite de ocazie și să-și facă un pic datorita de tată constincios, stând de vorbă cu diriginta băiatului despre felul cum se prezintă acesta, despre ce s-ar mai putea face, îngrășând, cum s-ar zice, porcul în ajun, adică despre meditațiile de ultimă oră care i-ar mai fi necesare înaintea admiterii la facultate, ceea ce era, de altfel, impostură curată, fiindcă, după mariajul care se isprăvise când copilul împlinea abia trei ani și după absenta lui de încă vreo câțiva ani, mama lui Mihăiță l-a făcut să înțeleagă, atunci când lui i-a revenit pofta de tăticeală, că era dorit exclusiv în ipostaza de mandat poștal, o dată pe lună. Chestie care, de altfel, nici nu l-deranja prea tare, dar, în discuția cu diriginta, s-a simțit tentat, o foarte scurtă clipă, de ipostaza cealaltă.

Diriginta i-a spus că Mihăiță stă, în general, bine și că nu l-ar fi teamă pentru el în ce privește admiterea la facultate, că e un băiat echilibrat și, slavă Domnului, serios... nu ca unii colegi ai lui, din fericire, puținii...

„Punții” aceștia erau, de fapt, unul singur, băiatul Smărănditei. Împreună cu alți trei de vârsta lui, sau doar un pic mai mari, se apucase să spargă case. Aveau vreo zece la activ în momentul când au fost prinși. Ancheta - și arestul aferent - n-au durat mult, iar procesul a fost la fel de scurt și s-a soldat cu trei condamnări și o achitare. Cel achitat era fiăcăul Smărănditei, deși fusese făptuș cu acte-n regulă, în rând cu ceilalți trei, ba chiar mai mult, adăugând diriginta, fiind, dintre cei patru, specialistul în încuierii complicate, adică tocmai cel care deschidea în doi timpi și trei mișcări ușile ultrasigurate ale apartamentelor de lux. Diriginta se indigna, de o manieră absolut nepedagogică și incorectă politic, că elevul ei fusese făcut scăpat fiindcă mă-sa era secretara unui senator.

Mai degrabă, bodyguard, nu secretară, a zămbit Marcel, care o

văzuse odată, la televizor, alături de șeful ei - și era cu un cap mai înalt ca acela.

Partea nostimă e că Smărănditei a început să-i bată vântul în pânze foarte curând după cele întâmplante băiatului ei. Și băiatului însuși, de altfel, care astăzi e ziaristul bucareștean cel mai prompt și teimeinc informat în materie de crime spectaculoase, cunoscut de toată lumea. Articolele lui, bărfesc colegii invidioși, sunt completarea comunicatelor oficiale ale poliției, adică atunci când aceasta nu vrea sau nu poate să dea pe sticlă anumite amănunte, însă i-ar părea rău ca el să nu fie știute, i le pasează pe șest flăcăului Smărănditei, ca să le facă el publicitatea corespunzătoare, cum bine făcea Săptămîna lui Eugen Barbu, pe timpuri.

Smărăndița a ajuns secretar de stat („secretor”, pronunțat Marcel) peste noapte, luând locul senatorului care-i fusese șef. Ce să-i faci, nu toți polițaii și procurorii sunt ingeri (mai exact, doar cei din filmele americane sunt așa ceva) - unii mai sunt și șantașiști. Iar o Smărăndiță șantajabilă e o Smărăndiță promovabilă, sfârșeste apoteotic Marcel.

- Pe dracu', mărăie Harry, puteau s-o șantajeze oricând cu porcăriile de pe vremea comunismului, cu turnătorii ei și cu ce-o mai fi făcut...

- Da, dar s-a nimerit acum...
- Păi... face Adrian, rezultă că o cunoașteam totți, nu? Să bem, atunci, în sănătatea ei, ce mămica sa!

- Ce să-i faci, Bucureștiul e un loc atât de mic... oftează Marcel.

- Acu', zice Adrian, chestia cu spărgătorii de cinspe-șaispe ani e destul de explicabilă. Sănda mi-a povestit că, la Școala Cinci din Piața Amzei, pe care-o cunoștea bine de dinainte de optzecișinouă, populația era de două soiuri: jumătate - copii de ofiteri, mai ales din miliție și securitate, de directori, activiști, pasiviștii etetera și jumatea ailaltă, copii de muncitori de la Republica, Vulcan, 23 August, adică o compoziție socială absolut corectă, ca pentru Zona Zero a Capitalei, ICRAL-ul se achita de îndatoriri cu toată seriozitatea... Iar la Școala Cinci se făcea mai degrabă televiziune decât școală... Fusesse școală „de protocol” înainte de optzecișinouă, acolo venea Televiziunea ori de câte ori avea de filmat câte un subiect de genul acesta, deschiderea anului școlar, copii împăiați, cu ochi albaștri și cravată roșie la gât, recitând poezii de Adrian Păunescu... pe scurt, fără părinți cu cazier și excesiv de bronzati... la televizor, copiii noștri au ochi albaștri, iar asta se vede chiar dacă televizorul e alb-negru... Ei bine, după Marea Bulibăseală din Decembrie, copchii celor din prima categorie, care acum sunt mari patroni, senatori și alți sculpepe-bascul, au început să vină la școală cu gipanele conduse de soferii babacilor lor... ba chiar, felita de nouă ani a unui deputat venea cu o juma de kil de bijuterii, mai mult aur pe ea decât, vorba aia, pe o casierită de la Alimentara... în vreme ce colegii lor din a doua categorie, ai căror părinți tocmai rămăseseră fără slujbe, erau livizi... de-a dreptul străvezii de foame... Așa că nu m-ar mira deloc ca acești băieți să se reprofileze pe droguri... sau pe spargeri, ca așa...

A trăi

I.

În închisoarea anotimpurilor
Sunt grații de fier înalte
În închisoarea dorințelor
Ea își despletete părul.

În închisoarea grădinilor
Nimeni nu posedă florile.
În închisoarea norilor
Insule albe plutesc.

În închisoarea nopților
Poetul acesta este singur,
Din închisoarea speranțelor,
Toți au plecat.

II.

De ce sunt prizonier pe acest pământ,
De ce eu, aș vrea să știu?
Am picioare, vreau să merg.
Am dinți, vreau să râd,
Am ochi, vreau să văd.

Ești acolo în cer?
Dumnezeule, vreau să știu.

În timpul războiului

Tații veneau acasă triști în fiecare noapte
Pe vremea războiului.
Laptele mamelor seca,
Copiii plângeau,
Bărbatii plecau la luptă.
Femeile erau piele și os,
Fetele își pierduseră culoarea.

Cât despre cei ce au luptat
Tot ceea ce a rămas este amintirea.

Istanbul

Camioanele treceau încărcate
cu pepeni,
Iar eu mă gândeam la ea neîncetat,
Camioanele treceau încărcate
cu pepeni,
Iar eu mă gândeam la ea neîncetat.
În casa noastră din Niksar
Eram liber ca pasărea.

Deodată, însă, lumea mea
s-a schimbat,
Altă apă, alt aer, alt pământ.
Dedată, lumea mea s-a schimbat,
Altă apă, alt aer, alt pământ.
Cât de repede trec anotimpurile,
Iar omul uită, uită, uită.

Acum știu că orașul acesta este diferit,
Toți m-au înșelat și au plecat.
Acum știu că orașul acesta este diferit,
Toți m-au înșelat și au plecat.
Camioanele încă trec,
încărcate cu pepeni,
Doar cântecul din sufletul meu a murit.

Iulie

Trupul tău este pe cale să ia foc,
asemenea lemnului uscat,
În jurul orei trei la amiază, într-o zi de iulie,
Te vei gândi la mine sau la altcineva,
Vei râde, vei vorbi, vei asculta,
Îți vei trece degetele subțiri prin plete.

Cine știe unde voi fi eu atunci!
Trupul meu este pe cale să ia foc,
asemenea lemnului uscat,

Cahit Külebi

Cahit Külebi este o figură reprezentativă pentru poezia contemporană din Turcia. S-a născut în anul 1917, în orașul Tokat, din Imperiul Otoman. După absolvirea studiilor la Istanbul, a fost profesor de literatură în Antalya și Ankara. În anul 1964 devine atașat cultural al Turciei în Elveția. Reintors în patrie, a ocupat funcția de secretar general al Asociației pentru Limba Turcă. A murit în Ankara, în anul 1997.

Nota fundamentală a liricii sale este marcată de iubirea sa față de simplitatea și profunzimea poeziei populare turcești. Poemele ce urmează sunt extrase din volumul: „Türk Masivi”.

Traducere și prezentare
Sânziana Mureșeanu

Nu pot intra într-o cafenea, sta liniștit,
Mi-e dor de chipul unui prieten, de
umbra copacilor, de tine.

Dacă simți la fel, ieși din casă,
Lasă căldura soarelui să se furișeze în
tine, mirosul vântului,
Respiră adânc ca și când ai suga de la
sânul mamei tale,
Lasă să îți se vadă picioarele de sub
fusta de bumbac.

De neînțeles, frumusețea lumii este de
neînțeles,
La fel sunt prietenii, visele, gândurile.
Trupul tău e pe cale să ia foc, aseme-
nea lemnului uscat,
Vei râde, vei vorbi, vei asculta,
În jurul orei trei la amiază, într-o zi de
iulie.

Marea inutilă

Fumul se înalță la cer
În zilele mele lipsite de speranță,
O barcă stricată
Se scufundă încet în valurile triste.

Aceasta e barca mea,
lipsită de noroc...
Aceste valuri nemiloase

sunt destinul meu.
Ele sunt pline de ură și moarte
La fel cum inima mea e plină
de dragoste și viață.

Omul nu e o barcă pentru totdeauna
scufundată,
El dispare în adânc de multe
ori spre a pluti, apoi din nou.
Femeile tandre, gândurile bune
și amintirile
M-au ridicat, trăgându-mă de mâini,
de păr, m-au salvat.

O pasăre s-a oprit din zbor
pe pervazul meu,
Am crezut că ești tu, palidă și bolnavă.
O, mare a durerii mele, încearcă-mă!
Nu are nici un rost, chiar și marea
este oboșită astăzi.

Mehmet Ali

Mama lui Mehmet Ali
L-a născut în timp ce lucra,
Cu trei luni înainte
de terminarea războiului.
Mehmet Ali nu a supt îndeajuns,
Nu a avut prea multă lumină,
Nu a avut prea multă căldură,
A simțit oboseala mamei sale.
Mehmet Ali a dormit mult,
Somnul lipsit de grijă al copiilor.

• Dionis Pușcuță

Libertatea lipsea pe atunci
în țara noastră
La fel ca pâinea și uleiul de măsline.
Când generația lui Mehmet Ali
va crește,
Va fi cu siguranță abundentă de toate.

Paris

Când cineva aduce vorba de Paris,
Mă gândesc la o femeie
cu voce groasă.
Ea cântă până noaptea târziu,
Pieptul ei respiră odată cu muzica.

Deși plictisit, toți clienții
Ascultă femeia cântând,
Cântecul e despre infidelitate,
Și nu se cade să te ridici, să pleci.

Lumina se reflectă în cupele
Ce așteaptă încă,
Iar fumul, culoarea rachiului cu apă,
Pune stăpânire pe străzi.

Femeia cântă neîncetat,
Pasional, până dimineată,
Nu am fost niciodată la Paris,
Dar cei ce au fost au văzut
toate acestea.

Poveste

Buzele tale sunt roz
Măinele tale sunt albe,
Ține-mi în mâinele tale, iubito,
Ține-le așa, pentru puțin!

În satul în care m-am născut
Frunzișul nucilor nu exista,
De aceea tânjesc după umbră,
Mângâie-mă, pentru puțin!

În satul în care m-am născut
Nu existau lanuri de grâu,
Desfă-ți părul, iubito,
Flutură-l, pentru puțin!

Satul în care m-am născut
Era prădat noaptea de hoți,
De aceea mi-e frică să rămân singur,
Vorbește-mi, pentru puțin!

În satul în care m-am născut
Oamenii nu râdeau,
De aceea sunt atât de trist,
Zâmbește, pentru puțin!

În satul în care m-am născut
Bătea vântul din nord,
De aceea buzele mele sunt uscate,
Sărută-le, pentru puțin!

Ești strălucitoare, frumoasă
precum Turcia!
Așa era și satul în care m-am născut,
Povestește-mi despre locul în care
te-ai născut tu,
Povestește-mi pentru puțin!

Nu poți vorbi sau scrie, astăzi, despre Iranul ultimilor 30 de ani, despre sensul și consecințele revoluției islamice, decât din perspectiva unei ideologii asumate. Orice încercare de a te păstra în limitele unei minime obiectivități sfârșește în derizoriu. Tara s-a deschis lumii cu parcimonie, dând impresia că are multe lucruri de ascuns. Dacă vrei să o cunoști, o poți face, aproape în exclusivitate, apelând la reprezentările *orientaliste*, adică la ideile Europei despre Orient, în general, și, cu atât mai mult, despre Iran, în cazul nostru. Nu altfel au stat lucrurile în ultimii peste 300 de ani: orientalismul, conjunctural la începuturile sale, s-a impus ca sistem de cunoaștere a Orientului, mai mult, a devenit „o grilă de filtrare a Orientului în conștiința occidentală” (Edward W. Said, *Orientalism. Concepțiile occidentale despre Orient*, „Amarcord”, 2001). După cum evoluează lumea contemporană, se pare că vom mai avea mult de așteptat până ce se vor ivi condiții viabile pentru găsirea unor soluții corecte, prin care orientalismul, ca semn al puterii euroatlantice asupra Orientului, să se transforme în discurs veridic despre acesta. *Oriental „orientalizat”*, în formula aceluiași Edward W. Said, și-a epuizat nu numai achizițiile și valorile, ci și consecințele. Noul stil de gândire ar trebui să se înscrie într-o altă hermeneutică a inepuizabilei relații *Occident-Orient*, în care să nu mai funcționeze, imperialist, distincția ontologică și epistemologică dintre cele două entități. Așteptând schimbări, adaptări, purificări în interiorul orientalismului, în care cuvinte ca *originalitate, continuitate, individualitate*, invocate și de Edward W. Said, e necesar să-și regăsească sensul pierdut, ne vedem obligați să rămânem, în comentariile de mai jos, la mâna aceeași tradiții a reprezentativității iconoclaste.

Cum sâ întâmpini, altfel, trei cărți apărute, la noi, în ultimii ani, traduse din engleză (primele două) și, respectiv, din franceză, cu titluri incitante, semănând și având, drept autori, trei femei: Azar Nafisi, „Citind *Lolita* în Teheran. Memorii despre cărți” (RAO, 2008), Dalia Sofer, „Septembrie în Shiraz” („Leda”, 2008) și Marjane Satrapi, „Persepolis” – roman grafic („Art”, 2010)? Am fost tentat să le citesc ca pe niște simple naratiuni. Dar când cele trei autoare sunt disidente ale actualului regim din Iran și membre marcante ale diasporei iraniene, perspectivele unei lecturi obișnuite dispar. Curiozității mele inițiale, stârnite de nerăbdarea de a afla câte ceva, de la „sursă”, despre țara pe care o părăsisem în plină revoluție, despre oamenii și viața lor *după*, i-a luat locul, treptat, atenția la „atitudinea” celor trei scriitoare față de întâmplările povestite. Naratiunea propriu-zisă a trecut în plan secundar. Deși sunt excelente povestitoare, m-a interesat în cele din urmă doar maniera în care își reprezintă ele lumea iraniană de după 1979, de acolo din exil.

Ai zice că sunt romane, întrucât respectă convențiile genului. Dar nu sunt ficțiuni propriu-zise, ci au mai degrabă o puternică tentă memorialistică, dacă nu sunt, cel puțin declarativ, autobiografice. Nota lui Azar Nafisi pare valabilă și pentru celelalte: „Faptele din această carte sunt adevărate, în măsura în care memoria este și mai adevărată, dar m-am străduit să-mi protejiez prietenii și studenții, dându-le nume noi și deghizându-i poate față de ei înșiși, schimbând mereu fețele vieții lor, astfel încât secretele lor să rămână în siguranță”. Voga în Occident a celor trei cărți și lectura lor în „cheie”

Disimulări orientaliste

orientalistă le putem pune și pe seama apartenenței la genul memorialistic. Le judecăm în spiritul lucrurilor întâmplare, dând credit autoarelor, dar observând, în egală măsură, anumite parti-pris-uri, explicabile prin prisma celor de mai jos, ce țin de o concepție captivă.

În „Orientalism”, dar și în numeroasele sale articole, Edward W. Said insistă asupra metodelor de care dispune Occidentul pentru a-și reprezenta Orientul ca pe un *altul*, barbar, despot, în fond, ca pe un *alter ego* inferior oricum. „E o versiune clandestină a eului”, cum spune Lyon Alexander Macfie, în *Orientalism* („Longman”, 2002). Schimbând ceea ce e de schimbat, Marx avusese dreptate, în „Oprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte”, intuind esența orientalismului: „Ei nu se pot reprezenta, ei trebuie să fie reprezentați”. Acceptând asta, îți poți explica „stilul occidental de dominație, de restructurare, de autoritate asupra Orientului”, în gândirea aceluiași Said. Ceea ce e și mai curios e că, prin dominația sa, Occidentul se vede chiar în poziția de a le spune „adevărul” *membrilor* comunităților neooccidentale în legătură cu condițiile lor trecute și prezente, fiindcă acestea ar putea să-și reprezinte Orientul într-o manieră „mai” autentică decât Occidentul însuși. O astfel de reprezentare, dacă ne gândim și la unul dintre sensurile afirmației lui Benjamin Disraeli, din „Tancred”, *Estul este o carieră*, nu numai că vine în sprijinul colonizatorilor moderni, ajutându-i să-și justifice concepțiile și acțiunile lor, dar și slăbește rezistența *celuilalt*, odată ce-i modifică acestuia viziunea pe care o are despre sine. E un discurs generat de Occident, ce influențează în mare parte discursurile curente în Orient. Dominația sa ar putea genera o criză majoră în con-

Citind printre rânduri

„Nu sunt un fan al regimului islamic iranian, instaurat în 1979, după victoria revoluției conduse de ayatollahul Khomeiny, cum nu sunt susținătorul niciunei ideologii totalitare, indiferent de prezumțiile acestora. Ca student străin la Universității Teheran, la Litere (martie 1977-decembrie 1978), m-am simțit bine în Iranul de pe vremea șahului. Împătimit de studiul limbii și literaturii persane, obligatorii pentru cine vrea să înțeleagă spiritul persan și în virtutea cărora Iranul a devenit a doua mea patrie, viața social-politică de atunci m-a interesat doar în măsura în care, dorind cu ardoare să termin studiile, mi-era teamă ca nu cumva un eveniment politic major să-mi spulbere orice speranță. În lungile plimbări pe străzile Teheranului, înțesate cu librării, cafenele și chioșcuri de ziare și reviste, în marele bazar – un „topos” al stării pre-revoluționare –, dar și în mediile culturale pe care începuse să le frecventez, nu dădeam importanță unor gesturi cu tălc, unor vorbe aluzive, camuflate în versuri clasice sau moderne, în enunțuri cu sens schimbat sau vânzătorilor de casete cu discursuri scurte ale lui Khomeiny, exilat lângă Paris (de unde conducea revoluția), date pe sub mână, contracost. Aveam să înțeleg, mai târziu, că toate acestea erau „piese” dintr-un puzzle necunoscut mie – fragmente dintr-un „text” scris sub acoperire, în care se puneau la cale o schimbare istorică. Nu puteam crede nici în ruptul capului că se pregătea căderea șahului, că asta urma să se întâmple chiar curând. Îl admiram,

știința *celuilalt*, obligându-l să creadă că e într-adevăr barbar și că vede mediul său drept inferior celui occidental. Eurocentrismul influențează, schimbă sau duce la „inventarea” unor culturi diferite de a sa.

Un nou curent în sânul discursului orientalist e orientalismul indigen, perceptibil astăzi în opera unor importanți intelectuali. Ei sunt un soi de spirite captive, *brown sahibs* sau orientali occidentalizați, sintagme apropiate cumva de expresia „negru de casă”, folosită de Malcom X (*Message to the Grass Roots. American Identity. An Introductory Textbook*, Oxford, 2006). În opinia oficialităților culturale de la Teheran, de pildă, acești orientaliști locali se definesc în termenii sclavagismului intelectual și ai dependenței față de Occident. Deși sunt posesorii unui

spirit critic ascuțit, sunt critici în numele Vestului. Locuind fie în Europa de Vest sau S.U.A., fie în Orient, acești „orientaliști orientali” se hrănesc din spiritul occidental. Mai mult, sunt neooccidentali care văd Orientul prin ochii Vestului. Pentru ei, istoria, experiențele, mișcărilor și așteptările Vestului sunt cu mult mai inteligibile decât tot ceea ce le oferă țările lor de origine.

Ceea ce-i unește pe democrați și republicani, în Statele Unite, e, deseori, chestiunea Iranului. După Irak și Afghanistan, acesta e noua „țintă”. Pare a fi *politically correct*, aproape un consens, să consideri că Revoluția islamică e întruchiparea însăși a barbarismului, dacă nu cumva încarnarea răului. Nu e de mirare să constată că de când majoritatea membrilor diasporei iraniene, mai cu seamă femeile (explicabil, dacă ne gândim la statutul lor în lumea islamică) recurg la diferiți *tropi*, cum ar fi cel al voalului, sau se referă la dilema femeilor ca să creeze *imaginea* unei ființe oprimate, reduce la tăcere, editurile vestice le oferă urgent marelui public drept *reprezentări* ale experienței autentice iraniene. Ținem să subliniem că e vorba de imagine, reprezentare, nu de *adevăr*: acesta răzbate rar, ce-i drept, din camuflajul islamic. Desigur că unor intelectuali iranieni, în parăbrâzi ai valorilor revoluției, li se par neverosimile informațiile din „romanele” invocate mai sus, în timp ce publicul occidental, comod cum îl știm, le acceptă ca incontestabile. Cele două tipuri de reprezentare nu pot fi analizate și evaluate în afara ideologiei, adică ignorând, în cazul nostru, valorile occidentale. Publicul-țintă al celor trei cărți e, prin urmare, cel occidental, captiv în brațele orientalismului statuat de Edward W. Said și, parțial, de opoziția iraniană, amorfă încă. N-ar trebui, astfel, să ne mirăm că scrierile de acest gen sunt extrem de apreciate în lumea euroatlantică, foarte populare, dacă ne gândim că în orizontul de așteptare *impus* de orientalism, neschimbat până azi în elementele esențiale, Iranul din aceste „roman” corespunde, conform „grilei” culturale consacrate, unei țări exotice, întârziate și barbare, aproape de viziunea „oficială” din Europa de Vest și S.U.A., aceeași, cum spuneam, din ultimele trei sute de ani.

• Dumitru Bolboceanu - Căluzeu

la... Teheran (I)

în secret, pentru ceea ce făcuse în slujba țării – percepeam, evident, doar partea bună a lucrurilor – și ... pentru mine: îi datoram, într-un fel, prezența în țara lui Hafez; așa îmi explic, în parte, lipsa de entuziasm cu care am întâmpinat, de la distanță, regimul islamic. La întoarcerea în România, eram plin de regrete. Melancolia de atunci nu s-a stins nici până astăzi.

Retrăirea și înțelegerea unor evenimente petrecute în lumea iraniană dinaintea de 1979 mi-au fost înlesnite, printre altele, de câteva cărți apărute în Occident, unele traduse și la noi. Două dintre ele le-am citit cu înfrigurare și cu strângere de inimă: Farah Pahlavi, „Memorii” (RAO International Publishing Company, 2003) și Ryszard Kapuściński, „Șahinșahul” (Humanitas, 2009). E, în aceste cărți, ceva din **Iranul meu**, așa cum se „tezurizase” în memoria mea afectivă.

Revoluția islamică produsese, într-adevăr, o ruptură de trecut, ontologică și epistemică în egală măsură. Schisma istorică avea să aibă consecințe mai ales asupra percepției noilor realități iraniene, dând apă la moară orientaliștilor și întreținând, cum vom vedea, așteptările unui cititor occidental crescut și educat **politically correct**.

Cele ce urmează trebuie înțelese și în virtutea acestor scurte precizări. Ele pot elimina orice urmă de parti-pris al autorului rândurilor de mai jos. Dar cititorul le poate, la fel de bine, ignora.

Cele trei autoare sunt, într-o oarecare măsură, exemple de intelectuali, reprezentanți ai *intelighenței* iraniene *gharb-zadeh* („occidentalizat”, „Westomaniac”), termen făcut celebru de către Jalal Al-Ahmad, cunoscut critic literar și om de cultură pe vremea șahului, când cartea sa *Gharb-zadeghi* (*Occidentalizarea*) circula pe sub mână în elita iraniană, fără numele autorului pe copertă și fără a fi specificată editura.

În „memoriile” sale despre cărți, un pretext epic excelent pus în valoare, cu un titlu premeditat-ironic, în care simpla asociere dintre *Lolita* lui Nabokov și Teheran e aproape o contradicție în termeni, Azar Nafisi e vădit antiislamistă, vizând atât spiritualitatea șiiită, cât și pe cei ce „aplică” regulile islamului în general. Să spunem, încercând să justificăm viziunea ei, că familia scriitoarei a făcut parte din elită, sub sceptrul dinastiei Pahlavi. Părinții săi erau amândoi funcționari de rang înalt pe vremea șahului, sprijinit de americani, când s-au înăbușit în sânge atâtea revolte. Nafisi provine, așadar, dintr-o familie înstărită care a beneficiat de legăturile cu familia regală și de privilegiile unei asemenea poziții sociale. Nu întâmplător îl evocă pe ultimul premier al regimului șahului ca pe o personalitate democratică, deși, se știe, mii de manifestații în favoarea ayatollahului Khomeiny au fost ucise pe străzile Teheranului și ale altor orașe, cu puțin timp înainte de căderea vechiului regim.

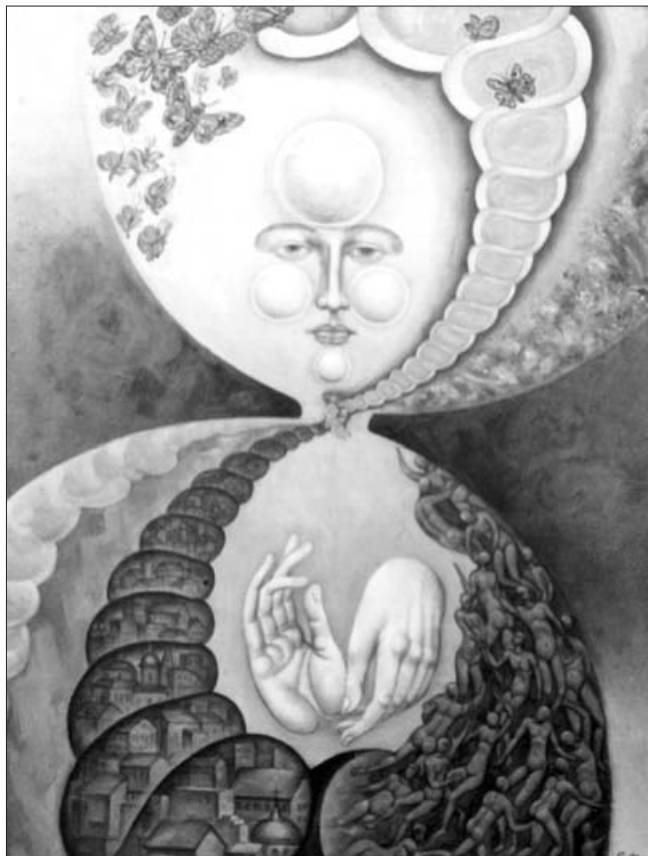
Crescută și educată în Europa și S.U.A., Nafisi dovedește o evidentă simpatie pentru toți cei instruiți în Occident. O descrie pe prietena ei Leyly, cu studii în Franța, drept o femeie... sofisticată. În aceeași reprezentare, Nafisi proclamă că iraniienii se pot salva prin literatura engleză, prin educația făcută în străinătate, asimilând ideile și valorile occidentale. Până și *green cardul* american devine un simbol conferindu-i celui care îl obține un statut... autentic! Limbajul e aproape mimetic, amintindu-l pe personajul central din *Mimic Man* al lui V.S. Naipaul. În același sens, meditează la valorile vieții, libertății și fericii, cuvinte dragi din „Declarația de independență”. Marea iubire a vieții sale e Ted, cel care îi oferă un exemplar din *Ada* aceluiași

Nabokov („Pentru Azar, Ada mea, Ted). Eroul e Henry James, care scria, după afirmațiile autoarei, pentru propaganda americană, în 1914-1915, cerându-le americanilor să intre în război. Ereditul scriitor admira enorm curajul tinerilor voluntari, dar Nafisi nu ne spune mai nimic despre tinerii „voluntari” iranieni din teribilul război cu Irakul lui Saddam, iar când o face totuși, ne oferă imaginea unor zelatori fanatici.

Reluând definiții orientalistice, Nafisi îi declară pe americani, în esență, diferiți de iranieni, ceea ce, până la un punct, e firesc. Dar, în aceeași viziune alb-negru, nuanțat premeditat, ne explică faptul că locuitorii vechii lumi au un trecut obsedant, în timp ce americanii visează și sunt... nostalgici față de ceea ce le rezervă viitorul!

La un moment dat, pe parcursul „memoriilor despre cărți”, unchiul favorit al lui Yassi, care locuiește în S.U.A., vine la Teheran spre a-și petrece vacanța și profită de asta ca să-i inoculeze idei noi, *moderne*. E răbdător, atent, încurajator, dar și critic în unele împrejurări. Simțim că personalitatea lui excepțională și influența morală sunt atribuibile faptului că trăiește în Statele Unite. În mintea orientalistă a lui Azar Nafisi, el e figura bărbatului occidental superior prin excelență care îi inserează benevol ideii lui Yassi ca să-i ridice mentalitatea la standarde occidentale. O sfătuieste, cum altfel, să-și urmeze stăruiele în S.U.A. Ochii îi scânteiază cu o lumină magică atunci când îi povestește detalii din viața cotidiană în țara tuturor posibilităților.

Chiar și respectul pentru propriul tată, închis pentru că a deturnat fonduri publice pe vremea când era primarul Teheranului, pare a se datora legăturilor acestuia întreținute cu Europa de Vest. Nafisi povestește că a văzut o fotografie a lui în „Paris Match”, în picioare, alături de generalul de Gaulle, nefiind însoțit nici de șah, nici de vreun alt înalt demnitar: doar el și generalul. A aflat mai târziu că tatăl său îi dăduse acestuia discursul de primire la Teheran, în franceză, unde făcea trimiteri la marii scriitori francezi, ca Chateaubriand și Victor Hugo, ceea ce explică de ce generalul îl iubea și i-a oferit, drept recompensă, Legiunea de

• Nicolae Guțu - *Clepsidra*

Onoare. Urmând tradiția, scriitoarea a fost recompensată, pentru succesul cărții sale, dar și pentru conformismul cu care a aderat la sensul politicii anti-iraniene în S.U.A., de către neoconservatorii americani (John Carlos Rowe: „Reading *Lolita* în Teheran”, *Idaho American Quarterly*, Number 2, Iunie 2007). Se vede că Nafisi n-a „reciclat” zadarnic tropii specifici ai orientalismului, cum e voalul.

Pentru a elibera spiritul tinerelor iraniene oprimare, autoarea face referiri la opere ale scriitorilor englezi din secolul al XIX-lea, precum Jane Austen, în ciuda faptului că, în alt plan, nu atât de îndepărtat de problematica noastră, literatura engleză din această perioadă e bătuită aproape involuntar de demonul colonialismului. Ne vine în minte *Mansfield Park*, unul dintre cele mai izbutite romane ale lui Austen, oricum, cel mai atașat de valorile colonialismului. Aici, sir Thomas Bertram părăsește parcul *Mansfield* pentru a-și administra plantația situată în Antigua, ceea ce duce la decăderea tinerilor lăsați în grija tandră a două femei: Norris și Bertram. Edward W. Said e de părere că poziția pe care sir Bertram o ocupă în familie e în directă relație cu rangul de proprietar al plantației din insula caribiană. Proprietatea sa din Anglia civilizată e paradoxal susținută de un domeniu necivilizat, menținut prin sclavii exploatați la mii de kilometri depărtare.

În același spirit orientalist, Azar Nafisi arată un respect reținut față de profesorii din universitatea iraniană la care predă. Singura universitate modernă a țării e, pentru ea, Allameh Tabatabaie. De altfel, viața universitară în Republica Islamică Iran e încă un exemplu de motiv orientalist recurent al proiectării fantasmelor asupra Orientului și orientailor. Adunând în secret

șapte dintre cele mai bune studente ale sale, pentru a citi și comenta operele interzise ale unor clasici occidentali (Jane Austen, Scott Fitzgerald, Henry James și Vladimir Nabokov), în fiecare dimineață de joi, în casa ei, timp de doi ani, Azar Nafisi devine, bineînțeles, eroina propriei povestiri. Contextul nu e atât de propice: fundamentalistii pun stăpânire pe universități, miliții Gărzii Revoluționare organizează, la întâmplare, raiduri în capitală, un cenzor (culmea, orb!) înăbușă exprimarea artistică. Între ficțiunea romanescă și viețile cititoarelor există interesante legături, iar asta face deliciul unor pasaje cu adevărat remarcabile.

După Nafisi, aproape toți credincioșii musulmani, printre care și unchiul lui Nasrin, sunt violatori sau practică servicii sexuale, sunt obsedați sexual, chiar bolnavi sexual. Chiar unele femei dovedesc apetență pentru agresiunile sexuale. Paradoxal pentru o gândire așezată, nu și pentru perspectiva orientalistă, credința religioasă pare a fi echivalentul imoralității pur și simplu. Această „pervertire” sexuală și-ar avea rădăcinile, în concepția lui Azar Nafisi, în ritmurile religioase și ocupă, nici mai mult, nici mai puțin, un loc central în sânul ideologiei islamice. Ea simte cum un delir parfumat umple aerul în timpul marilor tuturor ceremonii religioase. Chiar picăturile de apă aruncate asupra a mii de participanți, la funeraliile ayatollahului Khomeiny, îi par a fi, în mod curios, sexuale! În schimb, în altă parte a narațiunii, precizează că fuge de comunitatea bărbaților, mai ales pentru că aceștia își închipuie că tinerele femei divorțate sunt mereu... disponibile... Cât ai spune că mai elimină un mit identitar, după care cultura persană ar ignora sau evita sexul, când, în realitate, e impregnată de acesta...

Gheorghe IORGA

Nu-mi dau seama exact, dar cred că ține de farsele jucate de istorie ca, în perioadele de amorie a interesului comun pentru un anumit domeniu, tomurile sobre ale cercetătorilor să compenseze copios o apatie funcțională, deloc productivă. S-ar putea spune că e vorba despre acte reparatorii sau, pur și simplu, de reglări naturale de conturi între actualitate și virtualitate, între practică și teorie. Iată, bunăoară, practica milenară a colindului suportă în ultima vreme o tragică și implacabilă extincție, iar teoretizarea fenomenului cunoaște avânturi și rotunjiri remarcabile. 1. Am înțeles asta și datorită poeziei cu care Ovidiu Trifan a elaborat lucrarea *Colindul în creația corală românească**, a cărei lectură îți conferă cel puțin sentimentul că viața colindului nu este totuși încheiată și că situațiile iremediabile pierdute nu intră în ecuația recoltei obținută în urma cultivării genului. 1.1. Recoltă ce se cade a fi atent selecționată, căci nu începe îndoială, clonarea și, în general, orice tip de modificare genetică îi suprimă forța de impact, precum și valențele taumaturgice. 1.2. Autorul cultivă o revelație crescută, se pare, spontan, intuind magia unei formule aplicată cu o acribie monotonă, dar fructuoasă asupra speciei tradiționale a colindului și a emergenței sale în variile straturi ale muzicii corale, însămintând ideea conform căreia o disciplină de vrajă nu se poate întocmi decât prin strădania unui ucenic vrăjitor. 1.3. Un ucenic (dar și un mucenic), într-un fel nepăsător la apelativul ori etimologia pe care colindul (calenda?) o admite, însă pățimas atunci când e vorba de acceptarea versiunilor îndreptățite și omologate 1.4. Conformismului bazat pe fidelitatea istorică, care cere depersonalizarea interpretului până la folosirea *ad litteram* a jargonului consacrat, i se asociază virtuțile speculative cu încărcăturile lor suculente de arome și senzații pe cât de apetisante, pe atât de sățioase. 1.5. Dar și aromele și senzațiile, diacronic reprezentate, interferează, sub aspect tematic, cu „relictele și simbolurile care fac trimitere permanent la originea sacră” a colindului. 2. Origine ce proclamă trei nivele de credibilitate: a) cutuma grație căreia colindul

mondo musica

Liviu DĂNCEANU

Spice în lanul de colind

s-a născut în sincronicitate cu etnogeneza poporului român; b) supoziția lansată de Gheorghe Ciobanu cum că atitudinal colindul este de sorginte traco-dacică, iar structural el este redevabil folclorului de esență romană; c) abordarea exegetică de rang empatic prin care nu mai contează fidelitatea ori aproximarea surselor, ci doar modul cum funcționează mecanismele de perpetuare ale genului în vederea conferirii propriilor modalități de exprimare. 2.1. Că există din plin aceste modalități, o demonstrează Ovidiu Trifan prin survolarea peripețiilor la care este supusă poezia folclorică, peripeții legate de certitudinea percepției, care prezervă expresia artistică, dar expresia stă, nu-i așa, sub un întreg arsenal legislativ. 2.2. Sunt legi melodice datorită căreia colindul este generos, chiar altruist sub aspectul distributivității și varietății paradigmatic. 2.3. Mai sunt însă și pravile ritmice capabile să strunească într-un chip inconfundabil ethosul colindului intracarpat, pe care, bunăoară, un Bela Bartok l-a sublimat și l-a înrămat într-o panotărie pe simezele cele mai vizionate ale artei sunetelor. 2.4. Când e vorba de un gen precum colindul, principiile formale sunt mai puțin relevante la prima vedere. Și, totuși, e nevoie de a le aduce un pios omagiu, fie și numai pentru că dețin acel ritm și melodie capabile să îște întrebarea dacă nu cumva formele muzicii savante nu s-au cristalizat prea târziu, iar tiparele muzicilor folclorice nu s-au perimat prea devreme? 2.5. Nu știu dacă răspunzând afirmativ transformăm avaturile muzicii culte într-o măgulitoare apreciere sau dacă, răspunzând

negativ, împroșcăm tradiția muzicală orală cu resturile unei nemeritate ofense. 3. Un peisaj e mai mult decât simplă natură. Tot așa un filon de colind într-o creație corală e mai mult decât un colind coralizat. Elementele naturii exterioare sunt doar instrumente către peisajul metafizic. Inflexiunile colindului sunt, în definitiv, punți către instaurarea unui idiom sonor. Și în peisaj, și în corul-colind se tatonează un dialog cu absolutul. 3.1. Ovidiu Trifan surprinde, pe bună dreptate, eterogenitatea ingredientelor extrase din grădina colindului cu care s-au dedulcit numeroase opusuri corale românești, începând cu a doua jumătate a secolului 19. 3.2. Au existat în componistica savantă două perspective în practica flirtului cu ființa colindului: citatul și prelucrarea. Prima, a constituit un exercițiu la îndemâna creatorilor așa-numiți naționali, dintre care Sabin Drăgoi a reprezentat un exponent deosebit de loial; a doua s-a dovedit a fi apanajul compozitorilor *cosmopolizați* (termen folosit fără nici o adevărată eufemistică), din rândul cărora s-a detașat, cel puțin în primele decenii ale secolului trecut, Bela Bartok. 3.3. În ceea ce privește preeminența unor organizări temporale, s-au decantat, fără îndoială, caracteristici omofone și polifone în funcție de stilul autorilor, de capacitatea acestora de a dezvolta o panoramă predominant armonică sau, dimpotrivă, una predilect contrapunctică, ori de însăși spiritul epocii, care a avut, s-a văzut în întreaga istorie a muzicii, căderea să determine primatul verticalității ori al orizontalității. 3.4. Verticalizarea plurivocală a fost îmbrățișată cu osârdie de un Roman Vlad,

Dan Buciu, Sigismund Toduță sau Tudor Jarda, în timp ce de orizontalizarea (la fel de multivocală) a sugestiilor de colind s-au lipit, printre alții, Vasile Spătăreanu, Adrian Pop, Sabin Păuțza ori Viorel Munteanu. 3.5. Aflată oarecum în interval, eterofonia este poate haina cea mai pe măsura genului de colind, „încălzind” deopotrivă scheletul omofon cât și viscerele polifonice. 3.6. Și cum eterofonia se identifică, la modul schematic, cu pendularea dintre două stări fundamentale, ireductibile, sumara reprezentare a articulațiilor formale se pliază pe alternanța dintre reitere și transformare, dar și dintre juxtapuneri și suprapuneri. Mai întotdeauna opusurile corale ce conțin, fie și *in nuce*, un colind ori doar atmosfera speciei, atunci când structurarea arhitectonică este de tip repetitiv, reclamă variația, pentru ca atunci când se axează pe principiul variațional, să manifeste nostalgia repetiției. 3.7. Sufletul colindului în creația corală nu poate fi mântuit fără îndeplinirea canoanelor ce țin de dinamică, agogică, timbraliată ori de anvelopa frecvențelor din care sunt compuse fluxurile sonore. Ovidiu Trifan, ca un duhovnic ascultător și iubitor al temei alese spre dezbateri, le pomeneste cu discreție, așezându-le, smerit, la locul și în poziția lor extemptă oricărei subiectivități ajustante. 4. Dar ceea ce mi se pare a fi definitoriu ține de încercarea autorului de a asimila un volum informațional fie pe cont propriu, fie postându-se în siajul unor lucrări deja consacrate, care dau socoteală, desigur, în coeficiente diferite de reușită ori implicare, de existența unui fenomen fără de care muzica noastră corală va fi fost infinit mai pauperă.

Post scriptum: O fereastră mărinoasă luminează încă de la primul contact încăperile cărții. Este coperta desenată de Iosif Haidu, care conferă celui ce o deschide imaginea mulajului unei pozibile chei de pătrundere către cele spuse sau nespuse, definite sau indefinibile, tainice ori, pur și simplu, tănuite.

* Ovidiu Trifan – *Colindul în creația corală românească*. Ed. Muzicală, București, 2010

S.C. HIDROCONSTRUCȚIA S.A., cunoscută de-a lungul timpului sub numele D.G.H., I.C.H. sau T.C.H., prin Sucursala "Moldova" Bacău, la propria-i aniversare, mulțumește tuturor partenerilor, colaboratorilor investitorilor și clienților tradiționali sau ocazionali care i-au acordat încredere.

Suntem aici pentru dumneavoastră!

**Argument,
la reluare**

Sub acest titlu, am notat și continui să notez analogiile și reflecțiile care mi-au apărut și-mi apar în timpul documentărilor și redactărilor unor capitole din *Dosar*, dar momentan nu se imbrică, nu intră în ele. Sint observații literare ce-mi par totuși sugestive, pe care dacă le-aș abandona, m-ar încerca, poate, ulterior, regretul. Spus și altfel, sunt mici puncte pe spirala referitoare la un subiect, dovezi ale persistenței lui în memorie.

**„Adevărul
nu poate fi ascuns”**

În orice biograf se dă o luptă între curiozitate și decență, între voința de a informa despre toate lucrurile privitoare la viața unei personalități și teama de a nu-i leza memoria. Față de această chestiune, două sint atitudinile care se repetă cel mai des. Le-a pus în evidență (fără să se gîndească, însă, vreo clipă la Bacovia) Dumitru Panaitescu, fiul lui Perpessicius, într-un articol de acum mai bine de jumătate de secol: „Pe urmele lui Verlaine”, în „Vremea războiului”, 14, nr.679, Crăciun 1942, p.12. El arată că la apariția *Operele* „bietetului Lelian”, Yves Gérard le Dantec s-a ridicat împotriva dezvăluirii unor aspecte neplăcute din viața poetului. „Desigur – admitea acesta –, sunt lucruri care nu trebuie lăsate în umbră. Prietenia dintre Verlaine și Rimbaud i-a inspirat primului unele din cele mai frumoase poeme din *Parallèlement*. În acest caz, însă, trebuie să rămînem în domeniul erudiției”. François Porché, autorul cărții *Verlaine tel qu'il fut*, susținea, dimpotrivă, că: Din punct de vedere omnesc, psihologia poate constitui obiectul unei biografii. Eu am procedat ca psiholog, condus de ideea că adevărul nu poate fi ascuns. Cu autori din familia lui Verlaine, interesul literar nu se poate separa de interesul omnesc, fiindcă în scrisul lor viața are un rol preponderent. Opera lui Verlaine nu poate fi înțeleasă fără o cunoaștere amănunțită a vieții lui intime”. Nu numai artistic, Bacovia e un „autor din familia Verlaine”.

**O „groază”
care se repetă**

Următoarea mărturisire făcută de pianista Helene Grimaud într-un recent interviu acordat lui Marius Constantinescu de la TVR Cultural cuprinde un adevăr pe care și eu l-am trăit nu o dată: „Te îngrozești cînd descoperi lucruri noi după atîta timp de citire”. Ea se refera în special la Beethoven, pe care îl cîntă de 18 ani; eu la Bacovia, pe care îl citesc de un număr de ani dublu.

În labirint

James Burke, în filmul *Lumea reală*, cita pe Mountcastle, care a spus că sintem prizonierii propriului nostru creier, al propriului nostru model mental. Sub o altă formă, ideea am întîlnit-o mult înainte într-una din *Notele* lui N. Leon. „Nu-i exclus – scria marele biolog ieșean – ca totul să depîndă de prisma prin care privim lucrurile: Democrit rîdea și Heraclit plîngea de viciele oamenilor, căci toate acțiunile noastre par comisie unora și tragice altora. E chestie de seriozitatea ce le-o acordăm”. (p.24) În sprijinul afirmațiilor celor citați mai sus, adaug și această însemnare din „Primul jurnal parizian” al lui Ernst Junger: „Vicennes, 29 aprilie 1941/Nehotărît, între Pont Neuf și Pont des Arts, am înțeles dintr-o dată că starea labirintică se află în noi înșine. Oriunde am dezerta, purtăm înăunșcutul în noi; nici chiar prin sinucidere nu putem evada din Eu. Înălțîndu-ne prin suferință, lumea devine de înțeles”. (Trad. de Hans Mokka, în „Orizont”, nr.14, 3 aprilie 1980, p.8)

arte & meserii

Constantin CĂLIN

**Jurnal
despre Bacovia****Daruri
pentru discipoli**

E cunoscut faptul că Al. Macedonski, Maestrul lui Bacovia, împărțea preține juvaere tinerilor din cenaclul său. Ceea ce nu se știe, e că, prin aceste gesturi, el îl precede pe Sigmund Freud. Hans Sachs, în *Freud, mon maître et mon ami* (Denoël, 1978), relatează că Maestrul dăruia ca marcă a amicitiei sale unor discipoli pietre (pentru inel) reprezentînd un om bărbos, un fel de Jupiter, fin sculptat.

Extravaganță

Orice existență umilă face uneori cite un salt în extravaganță: inclusiv Bacovia care, riscînd să pară blasfemator, vrea să folosească altarul drept pat pentru amor!

Tonul

Bacovia vine în poezie cu pasiunile omului obișnuit al epocii sale; vine de jos, nu de sus, dinspre viață, nu dinspre literatură; e mai liber în fața acesteia decît cei mai mulți dintre confracți. El nu-i preocupat de temele la modă, ci de propria-i „poveste”: cea a unui suflet rătăcitor aflat în impas ontologic. Eroarea multora dintre cei ce l-au comentat a fost aceea de a-l judeca exclusiv după norme literare, nu după norme existențiale, istorice și psihologice. Dar educația sa literară – mi s-ar putea pune întrebarea – n-a contat? Ba da, însă ea i-a sugerat numai tonul, nu i-a impus un canon.

Trăind și gîndind

Sint anumite texte pentru interpretarea cărora nu te ajută nici o bibliografie. Semnificația lor o descoperi trăind și gîndind.

Cealaltă cadență

Bacovia n-a ținut pasul cu evoluția ideilor estetice din timpul său, în schimb a ținut (ca să folosesc o expresie de la începutul celuiilalt veac) pasul cu evoluția ideilor morale, cele care întrețin actualitatea unei opere.

Regatul epigramei

Pe care dintre scriitorii locali îi apreciau băcăuanii, cînd încă nu-l apreciau pe Bacovia? Nu cred că și-au concentrat simpatiile în cineva anume, nici înainte de Primul Război Mondial, cînd poet le va fi pîrut, poate, Eugeniu Revent, autor de versuri declamative, nici după aceea. În perioada interbelică, „pămînt cult”, parte a unei țări „pline de umor”, Bacăul gusta cel mai mult epigrama, ai cărei reprezentanți erau: Al. Gheorghiu-Doinaru, Ioan Lambrino, G.D. Apostol, Al. Tiron, I. Voleđi, Sandu Rusu-Saru. Pătîmăse, dispuțele dintre ei au durata unora dintre războaiele medievale, cu învingători și învinși nicio-

Mondenitățile

Există și avantaje în a fi „marginal”. Spre deosebire de mulți dintre contemporanii săi și de mulți dintre ai noștri, Bacovia n-a fost atins de mondenități. Mondenitățile îl țin departe pe scriitor de „mulțimea anonimă”, de „ecourile de revoltă și de jale”. Ele rafinează percepția artificialului, dar teșesc gîndirea.

Dedicații

Dovadă că mai e loc de „contribuții”, nici bibliografia lui Liviu Chiscop, nici addenda alcătuită de Mircea Coloșenco la bibliografia Marilenei Donea nu înregistrează dedicațiile de mai jos. Prima e o epigramă de N. Crevedia:

Poetului Bacovia, autorul volumului „Plumb”
I-am face-o mare nedreptate
Că-i clar ca oul lui Columb:
Volumul lui turnat în *Plumb*
Cum să nu aibă... greutate?
(„Universul literar”, 46, nr.9, 23 februarie 1930, p. 138)

A doua, un poem de N. Anghel, poetul din Scorțeni, de profesie agent sanitar.

Slove

Lui G.V. Bacovia

Pe drumul lung, prăfuit în lumină
Zările s-au arătat scaldate-n soare;
Îar primăvara trecind prin grădina,
Și-a arătat brațele goale...

Strînsă în veșmîntu-i străveziu

și moale,

Noua primăvară s-a opri prin alei,
Fluturînd năframa în culori opale,
Punctată cu „galbene scînteii”.

Pe drumul lung, acum, e numai tăcere.
Ziua pare-adîncită-n lumină;
Îar noaptea coborînd ca o mîngîiere,
Prin țărini moi sufletu-și închină...”
(„Bacăul”, seria II, 9, nr.173, 15 iunie 1931, p.1)

Fără ecou

În poezia și proza lui Bacovia (lucru destul de neobișnuit), n-are ecouri nici moartea părinților, nici a surorii (Elena), nici a fratelui (Constantin Vasiliu-Langa). Aproape de fiecare dată cînd se gîndește la moarte, autorul „Marșului funebru” are în vedere doar „dispariția” sa.

Inversiunile epocii

Bacovia vorbește undeva de existența lor. Numeroase, acestea există și astăzi. Iată una de tot rîsul: Gigi Becali (mai potrivit ar fi Behall) dîndu-le lecții de înțelegere a „Tatălui nostru” lui Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, pe motivul că, față de el, au un minus de simțire.

**Din nou
despre sinceritate**

Pentru interbelici, Bacovia era un fel de ieroglifă a sincerității. Chipul ei. În ochii lor, sinceritatea era prima lui calitate. Remarcîndu-i-o polemizau cu nesinceritatea din acea epocă, îndeosebi a oamenilor politici, dar și a altora. Într-un fel, o doreau și n-o găseau în ei înșiși. Pentru cei mai mulți, ea constituia o aspirație greu de atins, un absolut. Intoxicați de „manipulări”, noi cei de azi nu credem în sinceritate. Invitat la „Profesiuniști”, emisiunea Eugeniei Vodă, Mircea Cărtărescu susținea, recent, că „sinceritatea genuină în literatură e o mare greșeală”. Dar – mă întreb – se poate ajunge la „autenticitate” și se poate obține „credibilitate” fără sinceritate? Una liminară și integrală.

Gheorghe IORGA

• **Premiul special pentru desăvârșita artă a traducerii poeziei lui Omar Khayyam în românește**

Omar Khayyam, între avaturile traducerii și exegeza critică

Prin poezia clasică, sinonim al spiritului ei identitar, Persia și-a permis să aibă un punct de vedere asupra lumii, punctul de vedere *persan*. Puține țări au privilegiul acesta. *Pour les connaisseurs*, Rudaki, Ferdousi, Khayyam, Saadi, Moulavi, Hafez, Djami, Attar nu pot fi ignorați de nicio istorie a poeziei universale, oricât de exigentă ar fi aceasta și oricâte parti-pris-uri ar avea. Fără „gena” persană, poezia lumii ar fi de neînțeles, și-ar pierde substanța originară, gândul întemeietor.

Dar marii poeți invocăți înaintea apartin, fatalmente, unei literaturi în care originalitatea artistică nu e socotită printre virtuți și valori, iar interesul istoric pentru cultul autorului e scăzut, proprietatea literară neinteresând decât într-o mică măsură. De aceea textele lor au avut și au mari dificultăți în ceea ce privește paternitatea, cu tot soiul de consecințe asupra istoriei literare și recepției. Dintre toți, doar Khayyam a devenit un „caz” al acestui spațiu literar indiferent la succes, pentru care opera e mai importantă decât autorul. Mai mult, începând cu 1859 (anul în care apare, în Anglia, prima ediție a „traducerii” lui Edward FitzGerald), rubaiatele au fost, practic, „confiscate” de spațiul cultural euro-american, după principiile și subterfugiile colonialiste ale *orientalismului* (așa cum a fost statuat de către Edward W. Said).

Primii „traducători”, Edward FitzGerald și Jean Baptiste Nicolas, au contribuit la îmbogățirea spațiului literar englez, respectiv, francez și l-au făcut pe Omar Khayyam universal, i-au legitimat, de fapt, universalitatea. Paradoxal sau nu, în anumite medii ale literaturii engleze, poetul persan trece drept un mare clasic al acesteia. Traducerile s-au dovedit a fi instanța supremă prin care poetul s-a consacrat în universalitate, singura cale de acces la universal literar: formă de recunoaștere literară și nu doar o schimbare a limbii, un simplu schimb orizontal ce ar putea / ar trebui să fie cuan-

tificat pentru a se cunoaște volumul tranzacțiilor editoriale din lume. Traducerile au constituit miza specială, o adevărată luptă în spațiul literar internațional, de la care a venit imaginea europeană a lui Omar Khayyam, orientalistă, singura recognoscibilă astăzi, în ciuda faptului că e percepută, prin intermediul unor „heteronimi” ai poetului persan, exponent, probabil al unui lirism colectiv *sui generis*.

Cât privește practicile culturale și reacțiile cititorilor, catrenele khayyamiene au uniformizat, într-o măsură vizibilă pe alocuri, sensibilitățile. Dacă „universal înseamnă local, însă fără ziduri”, cum afirmă, undeva, scriitorul portughez Miguel Torga, în cazul lui Khayyam, raportul *universal-local* ori nu mai e valabil, ori ar trebui inversat, în sensul că dispărând, în majoritatea covârșitoare a traducerilor, elementele specifice persane din poezia atribuită lui, dar și datorită unei conjuncturi extrem de favorabile, Omar Khayyam a devenit direct universal, iar rubaiatele au parcurs drumul invers, de la universal la local.

Fie că, în mai puține cazuri, traducerile s-au făcut după „originalele” persane, transpuneri suspectate oarecum de lipsa de precizie lexicală/gramaticală, din cauza necunoașterii profunde a limbii de origine (persană) ori a limbii-țintă (cazul traducerilor din persană efectuate, în limbile de circulație, de către traducătorii iranieni), fie că în majoritatea covârșitoare a cazurilor, traducerile s-au făcut prin intermediul unor limbi consacrate, engleza și franceza mai cu seamă, devenind un gen de multiplicări cu „contribuții” mai mult sau mai puțin personale și făcând din catrene veritabile texte ale unor „heteronimi” khayyamieni, numele poetului persan din secolele al XI-lea – al XII-lea a intrat definitiv, și nu oricum, în „republica mondială a literelor”, după formula lui Pascale Casanova.

Când e vorba să-l traduci pe Omar Khayyam sau să-i studiezi opera poetică, te lovești de același „viciu” fundamental primordial, pe care contemporanii și urmașii săi, dar și „golorile” istoriei, ni l-au transmis în doze bine calculate, iar cercetătorii de după 1859 au încercat zadarnic să-l eradiceze: paternitatea și numărul rubaiatelor: rubaiatele scrise de Omar Khayyam sau / și atribuite fie lui, fie așa-zisei sale școli poetice, o invenție, în fond, a disperării noastre de a găsi o rațiune unei realități poetice dintr-o epocă irațională, un „curent” de gândire pe care-l presupunem a fi producătorul colectiv al unor texte cu identitate recognoscibilă intuitiv. Cum să explici altfel numele poetului care circulă excesiv de câteva secole, împreună cu textele sale, și cum să-l explici și să rezolvi suprema contradicție dintre popularitatea, mereu crescândă, și faptul că, de pe urma poetului, nu s-a păstrat niciun text olograf. Traducerea rubaiatelor, în toate formele ei, este viciată așadar de la bun început, deoarece, ca fenomen de schimb, estetic, ideologic, nu presupune o percepere clară, precisă și detaliată a contextului ce a generat-o. Ce să mai spunem

Colocviile Revistei „Ateneu”

despre identitatea autorului textului-sursă? Nu e greu de constatat că traducerile se constituie în obiectul unor atribuiri și reatribuiri, ce face aproape imposibilă evaluarea estetică a activității autorului.

Putem identifica un număr de operații, manipulari și intervenții ale traducătorilor, tot atâtea procedee de autonomizare a textului secund în raport cu presupusul text-prim. La acestea, putem cu ușurință adăuga erori, anomalii, omisiuni, pasaje pierdute, prescurtări, parafraze, reformulări, amplificări, rescrieri etc. Astfel ne explicăm distanța enormă dintre textul-sursă și textul-țintă, determinată și de adaosurile/ suprimările ce alterează profund configurația generală a textului prim și ritmul său, principiile de distribuire.

Traducând rubaiatele khayyamiene direct din persană, pentru prima oară în limba română („Un arian în umbra moscheii. Omar Khayyam. Rubaiate”, Ed. Universitas XXI, Iași, 2004), ne-am plasat pe o poziție antiorientalistă, în sensul că ne-am străduit să nu le „naturalizăm” îndepărtându-le de textele-sursă și dându-le un aer exotic, dar fals, așa cum au făcut așa-zișii traducători români înaintea noastră. Rubaiatele „noastre” nu mai sunt, cel puțin la nivelul continutului, o creație a recepțiilor europene, într-un circuit orientalist închis al traducerilor prin intermediar lingvistic.

După apariția lucrării „Omar Khayyam și «complexele» mitului european” (Ed. Universitas XXI, Iași, 2009), în ideea de a valorifica o cercetare căreia i-am consacrat 5 ani de muncă încordată și, deseori, frustrantă, gândul de a traduce toate (!) rubaiatele khayyamiene, într-o nouă ediție, a devenit imperios necesar. Când spun „toate”, mă refer atât la textele pe care khayyamologia reconsideră ca aparținând efectiv lui Khayyam, cât și la textele aparținând „școlii” sale de gândire poetică pe care neputința noastră de a stabili paternitatea și numărul rubaiatelor a inventat-o, pornind de la existența unor catrene scrise *a la maniera* de Khayyam și care au circulat, multă vreme după moartea poetului, după modelul creației orale.

V-am spus câteva lucruri despre „cazul” Omar Khayyam, despre teribila și nesfârșita aven-

tură a celui mai popular poet din toate timpurile, despre contribuțiile noastre, modeste încă, pentru a ne arăta, fie și așa, bucuria primirii premiului special oferit de prestigioasa revistă „Ateneu”. Bucuria recunoașterii contribuției noastre e simultană cu mulțumi- rile adresate aceluia ce prețuiesc interesul pentru un domeniu căzut, inexplicabil, la noi, în oarece desuetudine, literatura generală și comparată: Carmen Mihalache, un adevărat mentor al noii generații „Ateneu”, Adrian Jicu, Marius Manta, Violeta Savu, Dan Perșu și Ștefan Radu. Pentru ei, acest „fulger” khayyamian de departe / aproape:

„Pe vechile metezeze din Tus, am văzut pasărea cocoțată

În fata regelui Key-Kaus. Vai!

Doar un craniu era!

Și ea, pasărea, întreba craniul:

Gloria-ți unde s-a dus? Și unde

ți-s tobele, tobele?”

Liviu DANCEANU

• **Premiul special pentru valoarea demersului analitic vizând cunoașterea și promovarea muzicii contemporane**

(Fr)ate-neu

De douăzeci și cinci de ani am un frate, e-adevărat, mai mic, dar cât de ambițios! Am suspendat, astfel, o neputință, căci se spune că cel mai nevolnic dintre oameni este acela care nu a putut să-și câștige frați, iar mai nevolnic decât el este acela care i-a pierdut pe cei

pe care i-a avut. L-am dobândit pe fratele Ateneu și mărturisesc: nu vreau să-l pierd. Mă întălesc cu el în fiecare lună, la locul și ora de comun acord stabilite. Nu-mi permit niciodată să întârzii, chiar dacă el, uneori, se mai răsfață pitindu-se pe după colțurile tranziției: ce fel de exemplu as fi eu, fratele mai mare? Într-un fel mă manifest ca un „big brother” pentru că nu mă sfiesc să mă furișez în viața lui intimă, focalizându-i acele instantanee capabile să pună în evidență consangvinitatea noastră. Și chiar dacă aspectul fizic ne desparte irevocabil, sunt câteva trăsături de caracter ce ne adună ireductibil: mefiența față de discontinuitatea ridicată la rang de stil cultural predominant și canonic ori față de cântatul din frunză (mai ales când aceasta e ruginită) și din oasele culturnicilor răposai sau răspopiți; refuzul a ceea ce Czesław Miłosz numea gândire captivă și consimțirea la ipoteza de personaje inanimabile noilor structuri devenite, în răstimp, dominante; ignorarea raiților cu modele culturale, cu spuma valurilor ori cu praful de pe tobă (dar nici cu citatele rituale sau cu rugăciunile ce anticipă obșteștile chermeze). Nu agreez nici eforturile prea mari pentru rezultate mărunte. Și, mai ales, încercăm să nu travestim tradiționala ospitalitate românească în servilism național. Iar dacă ne propunem să schimbăm ceva, aceea este mentalitatea conform căreia românii nu au genul cooperării. Și nici măcar exercitiul ei. Cum să susții așa ceva când, iată, aici la Ateneu, își dau mâna, fără deosebire de rasă sau sex (vorba secretarului BOB), destui purtători ai virusului culturii? E drept că unii dintre ei mai alunecă pe câte o coajă de banană, dar nu, nu e vorba în nici un caz de piedici reciproce ori de cotohogelii infantile. Spiritul Ateneului e curat. Sau, mai exact, s-a debarasat permanent de mizeriile uliței sau ale mahalalei. În Manualul său, Epictet spunea că există printre realitățile care ne stau în față, unele în puterea noastră și altele independente de voința și puterea noastră. Cele ce depind de noi sunt libere și nu pot fi oprite sau frânate de vreun obstacol, în timp ce acelea în fata cărora nu avem nici o putere sunt lipsite de vlagă, supuse robiei, la cheremul unor voințe străine. Și eu, și fratele Ateneu depindem fundamental de cultura română, ceea ce înseamnă că suntem liberi să facem ceea ce aceasta, cultura română, așteaptă de la noi.

Ediția din acest an a Colocviilor Revistei *Ateneu* din Bacău s-a desfășurat în data de 18 noiembrie. Două au fost momentele ce au marcat evenimentul. Colocviul cu tema *Fascinația avangardei. Permanența fenomenului în mișcările literare și artistice*, găzduit de Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău (Facultatea de Litere) și moderat de Vasile Spiridon, cu o participare numeroasă – oaspeții revistei, oameni de cultură, profesori universitari, studenți, reporteri și redactorii revistei *Ateneu*, între ei aflându-se Ion Pop, Liviu Dănceanu, Gheorghe Iorga, Ion Fercu, Leo Butnaru, C. Th.Ciobanu, Gabriela Gârmaș, Elena Ciobanu, Ioan Dănilă, Vasile George Puiu, Ecaterina Crețu, Doina Cernica, Liviu Druguș, Ștefan Radu. Momentele de vârf au fost expozele poetului Leo Butnaru despre avangarda rusă și avangarda ucraineană și conferința criticului și poetului Ion Pop despre avangarda românească. Discuțiile foarte vii ce au urmat, au fost dovada interesului stărnit de această temă. A doua parte a Colocviilor a constat în Decernarea Premiilor Revistei

Ateneu pentru 2010, gazda binevoitoare fiind, și în acest an, Centrul Internațional de Cultură și Arte *George Apostu* din Bacău. Au fost decernate premiile, au avut loc prezentări de carte, momente poetice și un moment muzical susținut de Doris Iorga (oboai) și Mădălina Mardare (chitară clasică), ambele eleve ale Liceului de Artă *George Apostu* din Bacău. Premianții acestui an au fost: **Ion Pop, Ion Fercu, Leo Butnaru, Liviu Dănceanu și Gheorghe Iorga.** Juriul a fost alcătuit din redactorii revistei *Ateneu*: Carmen Mihalache (președinte), Dan Peșea, Marius Manta, Adrian Jicu și Violeta Savu.

Partenerii revistei *Ateneu* au fost Universitatea *Vasile Alecsandri* din Bacău și Centrul Internațional de Cultură și Arte *George Apostu* din Bacău. Ca parteneri media, au participat *Trustul Destepărea* și *Ziarul de Bacău*.

Au fost alături de revista *Ateneu*, și la actuala ediție, în calitate de sponsori generoși: Asociația Culturală *Renașterea* Buhuși, S.C. Hidroconstrucția S.A., Sucursala *Moldova* Bacău și *Sublim Com S.R.L.* Buhuși.

Ion POP

• **Premiul de Excelență**

Faptul că revista „Ateneu” mi-a acordat în acest an premiul ei de excelență mă onorează în mod deosebit și a constituit pentru mine și un prilej de mare emoție. Căci prestigioasa publicație care continuă peste ani existența efemeră a „Ateneului” bacovian în chiar spațiul original al poetului a fost și este pentru aceste locuri o emblemă spirituală semnificativă, devenită de multă vreme și una națională prin valorile promovate consecvent și cu o exigență demnă de toate laudele. Am reșăsit-o, după decenii, întinerită, gata să înfrunte cu puteri noi dificultățile orei.

Am reînțâlnit la Bacău și câțiva prieteni vechi, i-am convocat pe alții în nostalgia aducerii aminte. Am trecut acum pentru prima oară pragul casei Poetului, cu ambianța ei atât de evocatoare, din salonul cu „oglinzi larg ovală încadrată în argint” din cunoscutul poem, cu mese ale umbrelor de odinioară, cu ecouri de nobile voci rămase în lucrurile din jur. Și foarte modesta, impresionantă măsura la care a scris Bacovia, nu departe de cuierul cu pălăria, basca și șapca sub care se vor fi născut versurile amare ale omului singular rătăcind pe străzi și prin piețe triste, sub oștile felinare. Afară, mai apoi, în micul parc central, ca un avertisment, rumegușul bătrânei sălcii nu demult doborâte, sub care – se poate citi pe o placă marmură - ar fi cugetat și scris același poet; la distanță de un metru, o salcie tânără încerca o prelungire de rădăcini, ca să facă mai comodă lectura simbolică a acestui colț de natură urbană. Dar este și bronzul de mai de departe, printre blocuri cu viitoare înghețate vi-

trine, în care l-a întrupat, într-o tragică despuiere, sculptorul Constantin Popovici...

Am descoperit acum și publicul receptiv de la Universitate, dispus să asculte recapitulări ale isprăvilor avangardiste pornite și de prin aceste locuri, iar la Fundația „George Apostu” am rememorat, în față, din păcate, cu prea puține lucrări ale marelui artist, imagini adunate prin ani ale impunătoarei sale opere. Și peste toate, atmosfera generos-prietenească a grupului de redactori și colaboratori și cititori ai „Ateneului”...

O zi, așadar, memorabilă pentru mine, cu mult Bacovia în acest noiembrie cenușiu și umed, dar luminat încurajator de multa prietenie din jur, de gândul frumos al unor oameni care, în nevoiașele noastre vremi, mai cred în puterea cuvântului scris și se străduiesc să-l întrețină, forța de iradiere. E de sperat că această credință nu se va stinge curând.

Leo BUTNARU

• **Premiul pentru Poezie**

Ipostaza de premiant... Sau, poate, postura?... De premiant... Dar e posibil să fie și... postirea de premiant. Atunci când nu ești... Premiant... Dar, mai adecvat ar fi să spunem: starea de premiant. Una psihologică, în primul rând. Mai specială. Emoțională.

Oricum, aici, sub auspiciile „Ateneului”, eu mă aflu deja a doua oară în atare stare. Plăcută, bineînțeles. Prima mi s-a întâmplat – hăt! – în secolul trecut. Prin toamna anului 1991. Acum, fiind un alt secol, sper că e oarecum îndreptățită secunda-mi prezentă în atare situație. De grație. Pentru că, în ultimul timp, cam repede

trec secolele. Astfel că, de s-ar întâmpla să mă invite „Ateneul” și în – îndrăznesc să visez – secolul viitor, XXII, vă asigur că nu voi declina, ci voi conjuca invitația. Dar – ce să-i faci? – odată ce atât de repede trec secolele în ultimul timp, din păcate repede trece și veacul omului. Astfel că e posibil ca celălalt secol să mă prezint la „Ateneu” undeva într-un spațiu dintre purgatoriu și paradis unde, iarăși posibil, să mă aflu dimpreună cu fondatorii revistei „Ateneu”, George Bacovia și Grigore Tăbăcaru. Aș putea fi, atunci, în viitorul de apoi, de asemenea autor de rubrică la „Ateneul” dintre purgatoriu și paradis. Sau, nu este exclus, să fiu un simplu zețar, care culege plumbul literelor. Plumbul bacovian. Și, ca în tinerețile mele de ucenic în ale presei tipografice, dar și ale presei propriu-zise, gazetărești, numite azi mass-media, să simt din nou (...pe vechi) sub picioarele trepidățiile ce vin de la rotativele tipografice.

Dar să mă întorc la primul meu premiu „Ateneu”, pe care mi l-a înmănat Sergiu Adam, pe atunci – coleg generos, astăzi – prieten drag, apropiat. Pentru că au trecut la mijloc două decenii și prietenia noastră și-a dovedit statornicia. Atunci, Sergiu spunea că, odată venit și eu din Republica Moldova, înseamnă că Festivalul revistei „Ateneu” e deja unul internațional. Când mi s-a oferit cuvântul, cu emoție și, probabil, cu ceva timiditate, am înzârnit să zic că eu, cel sosit din unul din statele dez-unite ale României, consider că, de fapt, festivalul e unul interN-național. Bunul de Adam nu a contestat că poate fi și așa.

Mai țin minte că, fiind cazați chiar aici, la Centrul „George Apostu”, prin apartamentele care, în „epoca de aur”, fuseseră prevăzute pentru mahării de partid, am cunoscut pe unii colegi eminenți, printre care C. D. Zeletin și Andrei Pleșu. Cu Pleșu am realizat un amplu dialog ce avea să intre deja în a doua mea carte de interviuri, „Spunerea de sine”. Prima se numise „Răspuns și răspundere”, apărută în perioada de *perestroika*. Peste un an, adică în octombrie 1992, tot aici, la Centru, dialogam cu ilustrul coleg C. D. Zeletin, convorbirea noastră intrând într-un alt volum al meu, intitulat „Răspund, deci există”. Țin să amintesc și titlurile acelor dialoguri: cu Pleșu – „Sigur

că e fatal să simți urmele tiraniei, dar urmele acestea nu se pot șterge decât cu cultură”, iar cu C. D. Zeletin – „Reprezentarea binelui cere un efort de elevare spirituală”. Reproduc aceste titluri-idei, deoarece, implicit, ele sunt în consens cu gândul meu că Bacăul, intelectualii, scriitorii săi știu a edifica prin cultură, fiind în stare de eforturile de elevare spirituală prezente și la aceste colocvii, din 2010, dintr-un alt secol, ale revistei „Ateneu”. Iată de ce cred că Bacăul este unul din focarele de cultură, de istorie, de conștiință națională, dar și europeană, care au făcut ca Prutul să nu devină apa sâmbetei, să nu se despartă și sufleteste, spiritualicește, cum o mai face, din păcate, sub aspect politic, – gând pe care îl voi repeta și atunci, când nu mă voi mai afla pe malurile Prutului, ci pe cele ale Stixului.

Lumea din Bacău mi se pare că are cele mai prietenoase chipuri, iar urbea, în întregul ei, oferă, parcă, un alt mod de civilizație de țarg, de oraș moldav care își cunoaște sau, poate, doar își intuiește tradițiile de omenie, de atașament uman. Este orașul care a meritat și merită pe deplin prezența și eficiența unei importante reviste de cultură și literatură, „Ateneu”. În spiritul democrației și lipsei de prejudecăți, colegii, prietenii noștri bacăuani i-au încredințat *președinția* revistei unei distinse doamne, Carmen Mihalache, pe care țin să o felicit pentru prezenta reușită, cea a Colocviilor anului 2010, mulțumindu-i domniei sale și colegilor care au format sfatul, divanul, juriul ce m-a adus aici, în fața unei audiențe selecte. Și care, la începutul alocuțiunii, mă duceau cu gândul la, ziceam, ipostaza de premiant... Sau, poate, postura de?... Acum dându-mi seama că e mai adecvat să se spună: starea de premiant. Una psihologică, în primul rând. Mai specială. De dincolo de cuvinte.

Ion FERCU

• **Premiul pentru Proză**

Un ecou de zâmbet evadat din sanctuarul adolescentin

În adolescență mi se lipse sufletul de revista *Ateneu*. Când evadam din atmosfera internatului Liceului Pedagogic din Bacău, dar și de la orele de curs (mea culpa), către sala de lectură a bibliotecii județene, mă gândeam mereu să întreb dacă a apărut ultimul număr al revistei... Eram fascinat în adolescența... timpurie nu doar de faptul că

ateneul este un sanctuar al zeiței înțelepciunii, Atena, dar și pentru că întemeietorul revistei, George Bacovia, era unul dintre cei cu statuie în inima mea. Am rămas până astăzi cu sufletul lângă acest grozav brand cultural, revista *Ateneu*, șansa aducându-mi în ultimii ani și statutul de colaborator permanent al acesteia. Acum, revista îmi acordă **Premiul pentru Proză**, un ecou de zâmbet sincer evadat din sanctuarul meu adolescentin. Romanele mele, *Oaspetele* și *Z*, dar și eseurile pe care le public în diferite reviste au, probabil, o tresărare de mândrie. A fi inclus pe lista selectă a premianților acestei reviste nu-i de ici-colo. Lumea premiilor literare este, știu, foarte controversată, dacă – păstrând proporțiile – avem știință doar numai despre faptul că Zola, Tolstoi, Ibsen și Strindberg au pierdut competiția pentru premiul Nobel, victorioși fiind unii care s-au rătat apoi în anonim. Uneori este de preferat să se întrebă criticii/cititorii de ce n-ai primit un premiu... Carmen Mihalache, Adrian Jicu, Petre Isachi, Constantin Dram, Constantin Călin, Liviu Antonesei, Ovidiu Genaru, Gheorghe Iorga, Ion Rotaru, Viorel Savin, Ștefan Munteanu, Daniel Corbu, Cornel Galben, Dan Peșea, Grigore Codrescu, Emilian Marcu, Eugen Budău ș.a., reviste ca *Ateneu*, *România literară*, *Convorbiri literare*, *13 Plus*, *Pro Saeculum*, *Vitrulul*, *Timpu*, *Antiteze*, *Cronica*, *Helis*, *Plumb*, *Avangarda XXII* etc au crescut în steaua onora dintre paginile mele. Nu fac parte din găști literare, din bisericuțe de spirit, nu mă dau de ceasul morții atunci când unii critici literari n-au timp pentru cărtile mele, n-am pohte de cimpanzeu care topăie mereu agitat, din cracă în cracă, vândând premii literare, nu trimit revistelor literare epistole plângăcioase care revendică statutul de scriitor cu ștaif, nu le port pică mercenarilor locali sau naționali care oferor (și) după criterii extralitere, dar mărturisesc faptul că, atunci când sunt premiat, păcătosul din mine are o usoară și vinovată tresărare de orgoliu care-l face să creadă, aidoma unuia dintre personajele mele dragi, Z, că Lumea ar putea să speră la un nou început: „Am ajuns să cred în vorbele nu știu cărui înțelept, care spunea că întregul glob pământesc nu se poate afla într-o mizerie mai mare decât un singur suflet. Am atâta mizerie în sufletul meu, încât nu mai pot înțelege infernul decât prin ochii dragului meu Dostoievski: «Iadul este durerea de a nu mai putea iubi»... Știi la ce m-am gândit, Doamne? N-ai putea reinventa lumea? N-ai putea s-o duci, din nou, la un punct zero? Cu o nouă Evă, cu un nou Adam, cu un nou Eden care ar putea învăța din rătăcirile primului proiect? Ne-ai mai oferi o șansă, nouă, dobitoacelor cugețătoare, bolnave de cancerul truției, urii, singurătății și decrepitudinii, o șansă întru alegerea unei alte căi. Și dacă la capătul acestei șanse vom fi la fel de ticăloși ca și acum, atunci chiar că trebuie să ne asumăm întreaga vină pentru faptul că fiecare dintre noi se află într-o mizerie mai mare decât întregul glob pământesc”.

Scena e puțin în ceață, poate din cauză că e fum cu diuimul. Toți poeții, prozatorii și criticii fumează. K. îmi întinde microfonul, sunt aplaudat frenetic, vreo două gagici semibune își dau coate. Mă ridic și încep să îmi citesc poeziile de pe foaia pătată într-un colț de cafea. Aș vrea să le recit, dar sunt mult prea emoționat pentru asta. Fac pauze lungi între cuvinte, pentru efect. Pentru ca să fiu mai impunător, mă urc pe o măsuță, vărs din nou cafeaua unei tipe, dar ea nu protestează, cu siguranță e încântată că am ales să mă urc pe masa ei. Puteam alege orice masă. Cu toții își țin răsuflarea. Versurile mele par să le intre direct în creier, sunt fascinați, se vede clar că rezonează la cuvintele mele. Când vor pleca de aici, nu vor putea să se gândească la altceva decât la poeziile mele. Se vor gândi la poeziile mele când se vor masturba, când vor face sex și când se vor îmbăta. Vor visa poeziile mele. Continuu să citesc, câțiva s-au ridicat să plece, firește, versurile mele sunt prea puternice, nu le poți asculta minute în șir, mai ai nevoie uneori și de o gură de aer, îi înțeleg. Și-au luat și hainele, se vede treaba că nu se mai întorc; e de înțeles, poezia mea este concentrată, lor le-a ajuns doza pe ziua de astăzi. Fie! K. îmi spune că mi-a expirat timpul, să mă pregătesc să închei. Ce ființă superficială... de parcă timpul pentru poezie poate să expire vreodată. Îl ignor și continuu să citesc. Gagiciile semibune se ridică și ele și pleacă, probabil se duc la budă să vorbească despre mine și despre ce impresie le-a făcut poezia mea. Au mai rămas doar vreo opt persoane. Mă pregătesc totuși să închei, poate se supără K. pe mine și nu mă mai invită data viitoare, asta ar fi curată sinucidere literară – hotărâsc să mai citesc doar șase-șapte poezii. Fac în continuare pauză între cuvinte; la un moment dat, când ajung la versurile despre Ea, fosta mea iubită, și despre despărțirea noastră încă dureroasă, îmi dau lacrimile. Mă opresc, trag aer în piept, mă pregătesc să... la naiba, K. profită de momentul meu de slăbiciune, se repede spre mine și îmi smulge brutal microfonul. Rămân cu foile în mână, ridicate ca pentru lectură, cocoțat pe masă. Lumea începe să discute în grupulețe deja, nu am ce face, sunt nevoit să cobor și să mă așez. Nu uit să-i arunc priviri pline de reproș lui K. N-am apucat să citesc nici măcar o răzumată. Și îmi spusese că îmi acordă atâta timp cât am nevoie ca să conving publicul. Sunt emoționat, cad peste o gagică care ține piciorul întins, mă uit urât la ea. A dracu' impoastore, e din gașca rivală. Curva găstii. Crede că dacă mă face să mă împiedic, să arăt ridicol, o să-mi scadă valoarea literară. Un critic începe să-și expună impresiile legate de poezia mea. Zice că sunt un expirat. Ce idiot... cum să fiu eu expirat... atunci cine mai este azi în termen? Clar e pus de gașca rivală să bage strâmbe pe la cenacluri. Expirat, eu! Zice că am un limbaj prăfuit. Prăfuit, auzi! De parcă nu îmi corectez un vers câteva luni în șir, uneori chiar ani sau, în cazuri mai speciale, zeci de ani. Whatever... Încheie asta și ia microfonul o gagică, e ceva mai în vârstă, spune că i-a plăcut foarte mult partea despre fosta mea iubită. Sunt extaziat, mă gândesc să o invit la o bere după ce plecăm de aici. Ar putea fi chiar sufletul meu pereche, mai știți? O privesc cu dragoste, zice că ar avea și unele nelămuriri despre care o să vorbească cu mine în particular... Sunt în al nouălea cer și!...

Cristina NEMEROVSKI

Cum a ars-o o săptămână ca scriitor de succes

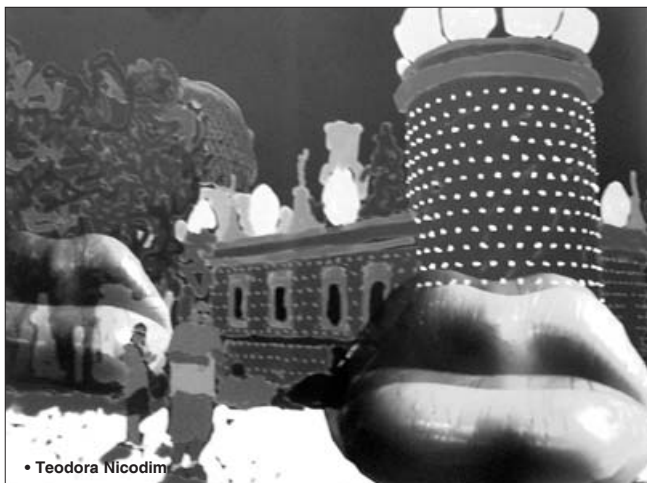
Nu se poate! La dracu'! 6.30 dimineata, sună alarma. Ce ghinion... De ce a trebuit să taie visul fix la partea cu gagica? Aș fi preferat să se termine la așa care zicea că sunt un expirat, să nu mai aflu că există și o gagică atât de mișto pe lume, care mă înțelege. Sunt un mare ghinionist. De fapt, nici nu știu ce mai aștept de la viață, de ce continuu să mă trezesc la 6.30 în fiecare dimineată... mă rog, asta știu, pentru că Dan Brown a declarat într-un interviu că e cel mai bine să scrii dimineată, când încă nu s-a luminat complet. Să te apuci imediat după ce ai scaun, cât mai devreme. Am un caiet – de fapt două – cu sfaturi de la diverși scriitori de succes, și încerc să le aplic pe toate. Când se poate...

Mă așez la calculator, îmi rod cu nerăbdare un deget până pornește. Astăzi pornește foarte greu, parcă să-mi facă în ciudă. Deschid dintr-o dată toate cele paisprezece site-uri literare pe care am publicat săptămâna trecută aceeași povestire. Bine că nu s-a prins nimeni că a apărut și prin alte părți. Și până la urmă, de ce să nu apară peste tot... cum altfel să afle lumea de existența mea? O trimiseseam la peste patruzeci, dar majoritatea își publică textele numai dacă ai pile. Dacă ieși cu ei la bere. Eu nu ies cu nimeni la bere, nu am timp de asta. Nici nu prea mai beau, de când am hotărât să iau în serios activitatea de scriitor. Citesc cu înfrigurare reacțiile. Unii spun că povestirea e plagiată. Un individ pretinde că sunt expirat ca stil – asta e clar așa din vis! Mă urmărește peste tot, nu s-a mulțumit că m-a umilit acolo, vrea să mă stigmatizeze pe veci.

Admin-ul unuia dintre site-uri mă atenționează că l-am postat cu greșeli gramaticale și mi l-a corectat. Cum dracu' a îndrăznit?! În semn de protest, încerc să șterg textul. Nu mi se dă voie.

• Teodora Nicodim

• Teodora Nicodim

Ca să mă răzbun totuși, să se înțeleagă că mă simt jignit, las un comentariu la o poezie publicată de cel mai bun prieten al admin-ului, în care îi reproșez că scrie ca un începător și că este vulgar.

Un alt critic îmi sugerează să scriu mai puțin și să citesc mai mult. Imbecil! Parcă știe el cât e de muncă la o poezie... când să mai am timp și de citit! Parcă eu n-aș vrea să și citesc... Dar uite că de vreo doi ani n-am mai reușit. Explodez de nervi, îmi aprind o țigară și pun ibricul cu apă la fier să-mi fac o cafea. Citesc în continuare reacțiile la povestirea mea. Încă o tipă zice că subiectul e expirat. Clar, e o coaliție, altfel nu-mi explic. Mă uit să văd ce mai comentează lumea și la alți autori. Ah, firește, îi laudă! De asta mă denigrează pe mine, ca să iasă alții în evidență. E o conspirație. Scrumul îmi cade pe tastatură, îl ignor. Din bucătărie, ibricul

sfârșie, apa deja s-a dus. Sunt foarte prins, constat că s-a mai înființat săptămâna trecută un site de literatură, nu știu cum de aflu abia acum de el. Îmi fac febril cont, găsesc cea mai bună poza a mea făcută cu mobilul și postează toate creațiile mele de până acum. Sunt atenționat că nu am voie decât 3 pe zi. Ce mârânie! Și dacă eu am de spus mai mult de 3 idei pe zi, ei? Cum rămâne atunci?

Nervos, mă ridic, pun din nou apa la fier.

Mă întorc și mă apuc cu răvnă de scris. Mai am foarte puțin de lucru la primul meu roman. Am ajuns deja la pagina opt, dar aici m-am blocat nițel. Îmi dau seama că nu am niciun personaj. Nu am nici acțiune. Ce-i drept, aveam un feeling pe care îmi doream să îl transpun în carte dar, de aseară până acum, am uitat care era. Câte nu s-au întâmplat între timp! Îmi rod pielea unghiei de la degetul mare. Vreau să produc un roman monumental, pe mai multe planuri, să semene cu Neamul Șoimăreștilor sau cu Frații Jderi. Scriu patru rânduri, dar nu îmi plac, le șterg. Din greșeală, șterg și pagina anterioară. Am acum doar șapte pagini din roman, dar e suficient, până mâine îl termin dacă mă țin de treabă. O să am nevoie de multă cafea. Sunt nervos.

Mă ridic și ies să îmi cumpăr o agendă în care să-mi notez ideile de acum încolo. Și un pix. Vânzătoarea se uită strâmb, mă întreabă dacă nu am nevoie mai bine de un caiet dictando pentru copil. O dobitoacă, ce știe ea cum e să fii scriitor? Îi spun că n-am copil și că vreau caietul pentru mine. Îmi întinde o agendă. E prea subțire, vreau una mai cuprinzătoare, când o fi să merg la cenaclu să pot avea cu mine toate poeziile pe care le-am scris vreo-

În data de 28 octombrie 2010, a avut loc festivitatea de premiere a Concursului Național de Proză Scurtă „Radu Rosetti”, ajuns la a XII-a ediție. Juriul, format din scriitori, critici, editori și publiciști băcăuani - Vasile Spiridon, Adrian Jicu, Petre Isachi, Cornel Galben și Gheorghe Izbășescu - a apreciat prezenta ediție ca fiind superioară calitativ, chiar dacă nu au lipsit interpretări eronate ale regulamentului de concurs. De asemenea, Gheorghe Izbășescu a lansat cu acest prilej cel mai recent volum de versuri, „Un pumnal sub cămașă”, o antologie apărută la Editura „Limes” din Cluj-Napoca, în 2010. Dacă la categoria 9-15 ani, premiul I nu s-a acordat, la 16-20 de ani el a fost adjudecat Teodora Irina din Onești, iar la 21-35 de ani, de Roxana Sahanager din București. Premiul special al revistei „Ateneu” i-a revenit Cristinei Nemerovschi (din București), căreia îi aparține și proza pe care o publicăm în aceste pagini.

dată, să le pot citi pe toate. Îmi arată o alta, e potrivită, e aproape un milion. Asta este, o cumpăr. Nu poți fi scriitor dacă nu faci o minimă investiție. Îmi trebuie și un pix. Îmi arată un pix colorat, nu îmi place. Parcă îmi dă un aer de începător într-ale scrisului. Cer un stilou. Îmi arată câteva, sunt prea clasice, iar vor spune despre mine că sunt un expirat. Aleg un pix negru, elegant, două milioane. Oțez din greu și dau cele trei milioane în total, jumătate din ultimul meu salariu, de dinainte de a-mi da demisia. A trebuit să-mi dau demisia. Hotărâsem să devin scriitor de succes. Trebuia să mă dedic exclusiv scrisului.

Mi se face foame, îmi cumpăr o pâine, constat că iar s-a scumpit, rămân dator cu două mii, vânzătoarea se uită urât la mine. Îi spun că sunt scriitor. Mă întreabă ce-am scris. Îi răspund că deocamdată nimic. Ce vacă, se bagă în ciorbă... de parcă s-ar pricepe ea. Oricum n-ar ști și să recunoască o carte bună. Pentru ea, și așa care scot cărți de bucate sunt scriitori.

Mușc din pâine, e tare, înghețată, îmi rănesc gingiile, îmi curge sânge. Asta e, nu mai sunt tânăr, nu îmi mai prieste pâinea goală ca în studenție. Un dinte începe să mi se clatine. Parcă regret puțin că am hotărât să devin scriitor de succes. Poate că era mai bine să fi rămas contabil, acum aș fi mâncat friptură cu cartofi prăjiți într-un restaurant și aș fi băut un vin sau măcar o bere.

Un auroloc îmi iese în cale și îmi cere o țigară. Al dracu' nenorocit, îmi aduce aminte că mi s-au terminat țigările și că nu am bani să-mi iau un pachet. Îi răspund că n-am, vede pâinea, îmi cere să-i dau și lui un colț. Îi dau toată pâinea. Observă probabil că nu sunt chiar atât de hotărât, țin încă destul de strâns de ea, mă gândesc că e cina, în definitiv. Mi-o smucește din mână și fugă cu ea, agenda îmi scapă de la subraț și îmi cade pe jos. Se murdărește de noroi. Dacă aș avea un cuțit la mine sau măcar o sfoară, aș alerga după auroloc și l-aș omori. Cu mâinile goale l-aș omori. Agenda a devenit practic compromisă, inutilizabilă, nu mă mai pot prezenta cu ea la cenaclu, așa, plină de noroi, pătată. Vor crede despre mine că sunt un îngălat. Un îngălat expirat. Un câine se apropie și începe să mă miroasă. Bine că măcar mai am... Rahat!!! Nu se poate!!! Odată cu pâinea, aurolocul mi-a șterpelit și pixul elegant, de două milioane! Înjur, arunc cu agenda la întâmplare. Lovesc din greșeală cu ea o babă în cap, baba scapă sacoșele din mână, sticla cu lapte cumpărat de la piață se sparge și lichidul se împrășteie pe jos. Doi maidanezi apar ca din senin și încep să lipăie laptele, aruncând stropi în jur. Împrejurul babei s-a adunat o mulțime

destul de mare, care își îngroașă rândurile cu fiecare secundă. Stau înmărmurit pe loc, nu îndrăznesc să mai fac un pas. Câțiva discută pe un ton serios despre cum ar trebui să fiu pedepsit. Mă hotărâsc cu greu și fac un pas spre babă, îi întind mâna, vreau s-o ridic de jos. Baba urlă isteric și mă pocnește peste mâna întinsă. Un cordon de babe înconjoară rănita, ca și cum ar vrea să o protejeze de fiara dezlănțuită. Mă împleticesc, dau să ocolesc baba, mulțimea începe să urle la mine că să îmi fie rușine, fug de la locul faptei, că sunt un animal și nu ar trebui să fiu liber pe străzi. Așa îmi trebuie, dacă am ieșit după o nenorocită de agendă... Era mai bine să fi păstrat banii și să fi scris pe coli. Poate că ar trebui să refuz orice invitație la cenaclu. Reușesc să ocolesc mulțimea furibundă. Măcar am recuperat agenda, să văd dacă merge până la urmă spălată.

Mă apropiu de blocul meu. Observ de la depărtare că iese fum dintr-un apartament. Sunt oprit de un individ în vârstă, îmi spune că este noul administrator al blocului și că așteaptă să plătesc întreținerea pe ultimele trei luni. Îi explic că nu am timp și nici bani, sunt scriitor de succes în devenire. Zice că-l doare în pulă. Rămân cu ochii pironiți asupra lui, nu îmi vine să cred că am primit un astfel de răspuns, că ar putea

exista cineva atât de nepăsător față de problemele mele, față de pasiunile mele, atât de vulgar și brutal. Ar trebui să îmi fie recunoscător, îi spun. Datorită mie, într-o zi va ieși din anonim. Într-o zi, când voi acorda interviuri televiziunilor, ele vor fi filmate în apartamentul meu și astfel blocul pe care-l administrează va deveni celebru. Îi spun că eu sunt ultima lui șansă și că nu ar trebui să-i dea cu piciorul, vorbindu-mi astfel. Îi spun că, dacă mă enervează, am să mă mut din blocul lui și toată planeta va afla că este un om lipsit complet de simț artistic. Îmi spune că sunt nebun și, ca dovadă, am dat foc la apartament. Îi spun că aiurează, eu n-am foc la nimic... la dracu'!!!! Morții mă-sii de agendă, de auroloc, de babă și de administrator!!! Îmi aduc aminte că am lăsat ibricul pe foc! Îmbrâncesc administratorul, nenorocitul care m-a ținut de vorbă pentru ca în timpul asta să mi se prăjească mie romanul, ajung din câteva salturi la ușa blocului. Nu îmi găsesc cartela, a căzut în căptușeala hainei. De pe balconul meu se ridică norișori de fum negru. Dau din mâini disperat și tip să iasă cineva. Sun la interfonul vecinilor, formez numere la nimereală. Le spun că sunt eu, Anghelescu, scriitorul de la 4. Toți răspund că n-au niciun scriitor în bloc, după care îmi închid. Încerc să îi explic unei gagici că sunt doar scriitor de succes în devenire. Îmi închide și ea. Aștept, îmi smulg părul și mă trag de lobul urechii drepte. Așa fac mereu când sunt nervos. Încerc să scot cartela din căptușeala hainei, dar fără succes. O babă iese din lift, cu căteaua. O văd prin geamul ușii de la intrare. Îi fac semne să se grăbească, nu mă vede. Nu se grăbește, pune mai întâi un picior pe treapta de jos, se ține cu ambele mâini de balustradă, pe urmă îl pune și pe celălalt. Când ajunge la ultimele trepte, mă gîndesc dacă focul s-a extins deja și în sufragerie. La naiba, acolo aveam colile cu ultimele două jumătăți de poezii, pe care nu le mai am transcrise nicăieri. Dacă se pierd... eu fac crimă. Sunt în stare. De orice. Disperat, urlu la babă să se

grăbească. Dezastru: baba îmi aude zbireretele și, nedumerită, se oprește. Nu mai face niciun pas spre mine, caută să priceapă ce vreau de la ea. Și mai grav, pare gata să se întoarcă și să urce din nou scările spre apartament. Panicat, mă agăț de grilaj și îi fac semne să îmi deschidă ușa. În sfârșit, se prinde că e vorba despre o urgență, se târâște spre mine și, după câteva minute în care nu nimereste sensul în care trebuie să acționeze butonul de deschidere și nici măcar butonul, îmi deschide. Dau să mă reped înăuntru, îmi pune însă o mână pe braț și mă întreabă dacă nu cumva știu când trecem la ora de primăvară. Mă bălbăi, nici nu m-am gândit la asta până acum, naiba s-o ia, uitasem complet că se schimbă ora. Vreau să-i dau la o parte mâna și să mă reped în sus pe scări. În timpul asta, căteaua, care m-a tot mirosit de când s-a deschis ușa, începe să se pișe pe pantoful meu. Îmi retrag violent piciorul, baba se agăț în continuare de mine, își cere scuze pentru căteu, spune că e de curând castrată și că urinează pe tot ce nimereste, pe urmă mă întreabă dacă nu cumva simt miros de ars, eu fug spre apartamentul meu în flăcări.

Găsesc printr-o minune cheia, deocum, mă înec cu fumul gros care îmi inundă plămâni. S-a împrăștiat peste tot, în bucătărie e un foc chiar în mijloc, arde masa de lemn. Mă reped să îl sting, arunc cu haine peste el, o haină începe să ardă. Înșfac o găleată și dau să o umplu cu apă, constat că apa la robinet este oprită. Alerg în sufragerie, găsesc foile cu ultimele două jumătăți de poezii, le bag în buzunar, mă întorc în bucătărie și mă întreb cu ce aș putea stinge incendiul. În depărtare se aude o sirenenă, sper că cineva a chemat pompierii. Amețesc și simt că nu mai pot respira. Ultima imagine pe care o retin, înainte de a-mi pierde cunoștința, este agenda mea, aia de un milion de lei, pe care n-am mai apucat să o spăl, cuprinsă de flăcări.

Mă trezesc pe patul de spital, sunt într-un halat ponosit, mirosind a transpirație. În salon mai sunt treișpe bolnavi. Sar ca ars, îmi caut pantalonii, îi găsesc pe un scaun de lângă pat. Febrii, cotrobăii în buzunar după cele două jumătăți de poezii. Poeziile au dispărut. Văd negru în fața ochilor. Fac crimă, am zis! Amețit, ies din salon, căutând un medic să-i cer socoteală. Vreau să-l ameninț că voi reclama un caz de plagiat, dacă nu îmi sunt returnate jumătățile de poezii, și asta cât mai repede.

Pe lângă mine trec două asistente în fuste scurte, una blondă, cu sănii mari, cealaltă brunetă și cu sănii mai mici. Nu se grăbesc. Țin în mână niște coli de hârtie și răd.

„Și zi unde le-ai găsit fată, la un bolnav?”

„Da, la ăla care și-a dat foc la apartament. Șefu' spune că ar fi bolnav cu capul și că mâine îl transferă.”

„Și chiar așa scie?! Doamne, nu pot să cred. Mai citește-mi o dată!”

Cuprins de oroare, îmi aud versurile abia silabisite de buzele date cu ruj roz lucios ale posesoarei de sănii mari. Intonează complet aiurea, nu înțelege nimic din ce-am scris eu. Ridic mâna cu intenția de a o apostrofa, nu atât pentru că mi-a furat hârtiile, ci pentru că nu are deloc simț poetic. E bătă. Nu apuc, căci o aud imediat pe cealaltă:

„Ha, ha! Ce expirat, fată!”

• Liliana Dumitriu - Urme de Inger

Ioan Lazăr

N. 1 ianuarie 1940, în Chișinău – m. 22 noiembrie 2000, la Bacău. **Critic literar.** Fiul învățătorului Petru Lazăr și al Ștefaniei, casnică. Primii ani ai copilăriei îi petrece în orașul natal, dincolo de Prut, unde tatăl său era învățător, dar soarta crudă hărăzită basarabenilor de vicisitudinile celui de-al doilea război mondial l-au adus, împreună cu întreaga familie, în satul de baștină al tatălui, Otelești, din comuna Izvoru-Berheciului, județul Bacău, unde urmează clasele primare (1947-1951). Își continuă studiile la Școala Generală Izvoru-Berheciului (1951-1954), instituție la care învățătorul Petru Lazăr ajunsese director, și la Școala Medie Nr. 1 Bacău (actualul Colegiu Național „Ferdinand I”), ale cărei cursuri le absolvă în 1957. La liceu i-a avut ca profesori, între alții, pe I. Tomescu și Gh. Mocanu (limba română), Ioan Grigoriu (limba franceză) și Gh. Păslaru (matematică), pe care i-a venerat și, în bună parte, le-a urmat exemplul, devenind peste ani dublu licențiat al Facultății de Litere din cadrul Universității „Al.I. Cuza” din Iași, absolvind în 1964 secția română-rusă și, în 1976, secția română-franceză. Neașteptatul deces l-a surprins doctorand în litere, pregătind o teză despre poezia lui Nichifor Crainic.

După absolvirea primei facultăți a funcționat în învățământul secundar, între 1964 și 1973 predând limba română la Liceul „George Bacovia” din Bacău, revenind astfel în

școala al cărei elev fusese nu cu mult timp în urmă. În acest prim deceniu de laborioasă activitate la catedră începe să colaboreze la presa locală, debutând publicistic în 1967, în paginile ziarului **Steagul roșu**, iar în martie 1971, în calitate de istoric literar, la revista **Atenuu**. Este, pentru scurt timp (1973-1974), inspector școlar, însă nu agreează stilul de muncă de la Inspectoratul Școlar și revine la catedră, lucrând, până în 1976, la Școala Generală Nr. 19 din Bacău (actuala, „Al.I. Cuza”), apoi, în perioada 1976-2000, la Liceul „Gheorghe Vrânceanu” (fost, până în 1990, „Lucretiu Pătrășcanu”).

O etapă decisivă atât pentru evoluția sa profesională și intelectuală, cât și pentru devenirea liceului, al cărui director adjunct a fost între 1992 și 1998. Și dacă, la clase, orele sale de limba română erau așteptate cu un vădit interes, dezbaterile din Cenaclul literar Gaudeamus, pe care l-a coordonat cu iscusință și delicatețe, se transformau de fiecare dată în veritabile laboratoare de creație. Multe din ideile discutate aici au făcut obiectul unor articole de critică și istorie literară, publicate apoi în revistele **Atenuu**, **Credința ortodoxă**, **Confluente**, **Convorbiri didactice**, **Fântâna Blanduziei**, **13 Plus** (Bacău), **Excelsior** (Cluj-Napoca), **Literatura și arta**

Personalități băcăuane

(Chișinău), **Tribuna învățământului** ș.a. La **Convorbiri didactice** a fost, încă de la primul număr, în 1990, unul dintre cei mai activi redactori, propunând teme de larg interes pentru elevii și cadrele didactice abonate la această longevivă și prestigioasă publicație, la impunerea căreia a contribuit pe toate planurile.

Veritabil polemist, a debutat editorial în 1994, când a publicat, în tandem cu colegul său de catedră, Petre Isachi, primul volum al exegezei **Anotimurile romanului** (Editura Plumb, Bacău, cu o postfață de Eugen Budău), în care s-a ocupat de partea aplicativă. Împreună cu bunul său prieten a dat tiparului, în 1997, la aceeași editură băcăuană, cel de-al doilea volum, oferind astfel cititorilor o lucrare nu doar utilă procesului de învățământ, ci și inedită în multe privințe. Peste doi ani, Editura Institutului European din Iași i-a încredințat îngrijirea ediției **Povestea lui Harap alb și alte povești** de Ion Creangă, la care a făcut selecția textelor și a referințelor critice și a scris reperele istorico-literare, schița biografică, studiul introductiv și bibliografia, oferind totodată sugestii și interpretative. Tot în 1999 scrie prefața romanului **Șansa ultimei clipe** de Marioara Popovici (Editura Plumb, Bacău) și lucrează intens la ceea ce avea să devină cartea

sa de căpătâi, **Nichifor Crainic. Între capcanele infernului și nostalgia paradisului** (Editura Plumb, 2000).

Din păcate, acest prim volum dedicat recuperării gândirii filozofului și teologului ce a creat, pe lângă o poezie de substanță, încă puțin comentată, și un sistem propriu de ordin estetic, va fi și singurul, preconizată teză de doctorat despre poezia lui Nichifor Crainic rămânând, prin dispariția prematură a profundului critic și istoric literar, nedefinitivă. Poet el însuși, a lăsat în manuscris și alte proiecte, iar în suflutele celor ce l-au cunoscut adâncul regret că boala ce i-a chinuit trupul în ultimii ani nu i-a îngăduit să le mai ducă la bun sfârșit.

Costache Ciubotaru

Născut acum opt decenii (28 iunie 1930, în Buhuși, județul Bacău), viitorul director de imagine își începe studiile în localitatea natală, le continuă la Bacău și București și le finalizează la Moscova, unde, în 1954, absolvă Institutul Unional de Cinematografie. Realizează primele pelicule în cadrul acestuia (documentarul **Tinerii talente** - 1954), dar debutul în filmul de lung metraj

se produce în 1959, când, în regia lui Lucian Bratu, realizează **Secretul cifrului**. Consacrarea i-o aduce însă filmul **Tudor** (1962), care, în aceeași regie inspirată a lui Lucian Bratu, obține, în 1964, Premiul special al juriului la Festivalul de la Buenos Aires, Crucea Sudului la Cork și Marele Premiu la Festivalul de la Mamaia. Sub aceeași baghetă filmează **Sărutul** (1964), iar doi ani mai târziu termină **Dacii**, în regia lui Sergiu Nicolaescu, distins cu Premiul al treilea la Festivalul Internațional de Film, Praga - 1967. După ce, în 1968, realizează **Pantoful Cenușăresei** (r. Jean Georgescu), în 1970 își începe activitatea didactică universitară în cadrul IATC. Urmează **Ceața** (r. Vladimir Popescu-Doreanu, 1973) și, din 1974, fără a lăsa camera departe, este concomitent operator și coscenarist (cu Dumitru Carabăț) la **Zidul** (r. Constantin Vaeni), scenariu distins cu Marele Premiu la Festivalul Internațional de Film de la Bruxelles - 1976, apoi scenarist și operator la **Comoara** (r. Iulian Miha, 1982). Cu **Viața ca o poveste (secvențe din istoria filmului românesc)**, I-II (1987), la cele două contribuții adaugă încă una, cea de regizor, în tandem cu Alecu Croitoru. Filmografia sa mai include, de asemenea, filmele documentare **Așa e bine** (1969), **Concert în re minor** (1970) și **Noii Prometei** (1972) și lung metrajul **Flori de gheață** (1988), unde apare în calitate de coscenarist (alături de Anghel Mora).

Cornel GALBEN

„Mi-a indicat această cale”

În puține locuri din Europa natura își dezvăluie marea copleșitoare cu o asemenea generozitate ca în această mică așezare de sub umbra majestuoasă a Caraimanului. Fără a fi aureolată de efigii regale, ca Sinaia sau Posada, orașul a fost înnoțat de prezența statornică a unuia dintre compozitorii din coroana cu diamante a muzicii românești: Aurel Stroe. Autorul *Orestiei* revenea în fiecare vară, în casa de sub crucea din vârful muntelui pleșuv, așezată acolo ca o predestinare. După dispariția maestrului (3 octombrie 2008), omagiat în Germania, localnici și inimosul director Constantin Spurcaci - au pus piatra de temelie la *Centrul Internațional Cultural Aurel Stroe*, unde, în colaborare cu *Muzeul Național George Enescu* din București sunt organizate - între alte numeroase manifestări artistice - recitaluri muzicale în fiecare sâmbătă. Am avut privilegiul să fiu invitată de curând, în calitate de pianistă, membră a formației *Duo „Capriccio”* a Filarmonicii „Mihail Jora”, ceea ce mi-a prilejuit amintirea unor clipe de reală plenitudine spirituală în prezența compozitorului pe care l-aș numi „mare” dacă noțiunea n-ar fi fost atât de golită de sens de tăvălugul jurnalistic al fabricării pe bandă rulantă a idolilor de o zi. Inițial, la sugestia compozitorului Liviu Dănceanu, un ciclu de interviuri cu maestrul, în vederea alcătuirii unei cărți - proiect care încă nu s-a concretizat. Convorbirile, însă s-au păstrat și acum, când opera lui Stroe stă măturie, singură, în fața eternității, cuvintele pe care le-a rostit, despre muzică, despre destinul său împletit cu cel al creației, capătă semnificația nouă, deopotrivă tragică și înălțătoare, a unui om care a cunoscut atât exilul și umilința cât și bucuria recunoașterii

valorii sale de către semenii. Reproduc aici, în exclusivitate și cu caracter inedit, un fragment din una dintre convorbirile purtate în vastul living al vilei de la Busteni în august 2002. „Dacă m-aș naște pentru a doua sau a treia oară, tot muzică aș face. Indiferent de greutatea prin care aș trece. Dacă mi s-ar oferi din nou tinerețea în schimbul renunțării la muzică aș spune nu. Pentru că muzica mă face să fiu veșnic tot eu (...) Când am început să devin mai conștient de ceea ce înseamnă viață, familie, comunicare, de când, ca și copil, am început să merg la biserică, am fost pătruns de sentimentul sacru. Am început să trăiesc sentimentul divin. Cea mai puternică emoție am simțit-o când a trebuit să abandonez drumul către cariera de petrolist și să merg pe calea muzicii. Am fost într-o mânăstire, într-o duminică, într-un sat. În momentul în care am intrat am simțit o zguduire interioară și momentul respectiv a fost decisiv pentru viitorul meu. Cel ce orânduiește totul în universul acesta, mie mi-a indicat această cale.”

Parcă-l auzeam pe Cioran, un alt iubitor al muntelui, cel din *Manual de descompunere*, avertizând că: „Nu poți să înveți credința: întocmai ca o boală, ea se strecoară în tine sau te lovește; nimeni n-ar izbuti s-o comande: și este absurd s-o dorești când nu-i ești hărăzit”.

În luna octombrie a acestui an orchestra Filarmonicii „Banatul” din Timișoara a prezentat la sediu și în Mannheim lucrarea *Orestia II*, ale cărei motive generative compozitorul le amintea în mărturiile sale. Iar orbita ascendentă a recuperării și valorizării lui Aurel Stroe e abia la început.

Ozana KALMUSKI - ZAREA

Elena Lupășou

pe grătar... și-un alter ego

Dan PERȘA

Fața lumii românești la moartea lui Adrian Păunescu

Moartea lui Adrian Păunescu pare să fi adus un soi de paradoxal entuziasm. De parcă multă lume atâtă aștepta, ca poetul să treacă în neființă, pentru a spune ceva despre el. Cum e civilizată, câte-un scurt necrolog au făcut unii dintre cei mai cunoscuți oameni de cultură români. Dar se pare că Adrian Păunescu, deși destul de puțin vizibil după 1989, pentru că a preferat să stea ceva mai retras, a intrat cu totul în mondenitate. Se vorbește la toate televiziunile despre el. E curios să vezi că la diverse emisiuni, petrecăreții cu nume cunoscute, cu adăugiri de atribute care să le evidențieze calitățile de flori de maidan, au prins să-și dea cu părerea despre Adrian Păunescu. De obicei, la astfel de emisiuni, realizatorii și invitații își dau poalele peste cap. Există mai multe astfel de emisii de cenușă a vulgarității, scui-pături de stupizenie, lapilii de prostie și cețuri de fandoseală. E oribil să constăți că acolo unde își dă ifose Sirena senzual (am dat nume generic acestor mondeni), se rostеше, cu doctorală alitudinile, numele poetului. Însă nu doar la mondeni se întâmplă asta, ci și acolo unde, câte-un realizator mai îndrăzneț, mizează pe o inteligență apropiată de a lui Gore Pîrgu – și de la care te aștepti, orișicât, la mai mult, la un minim discernământ, că doar n-a ajuns Gore ministru? Așa se face că Adrian Păunescu a intrat în gura târgului. Așezați pe „hepilla”, un soi de divan al unui dr. Freud mucaliti, sau accesați direct, ori puși față în față, de buni ce sunt, cu o sirena rău famată, ale cărei picioare dezgolate și suplinească lipsa de idei și conținut a emisiunilor, cu toții, cu mic și mare, buni și răi, s-au apucat să-și spună părerea despre Adrian Păunescu. Un anume Morar, de la cine știe ce moară de vânt ce macină tărâte, se indigna că nu știu cine a spus despre Adrian Păunescu că l-a fost flacăra călăuzitoare, mentor spiritual, dup ce, cu vreo două zile înainte îl făcuse, în particular, de două parale. N-o fi auzit acest Morar că, despre morți numai de bine? Dar, del, la o așa emisie nea dreptitudinii morale, trebuie să apară ca rector al moralității. Când o da cu mătura în ograda lui, în loc de-a se da în stambă? Un altul, cu alte pretenții, făcea canonul poeziei românești, alăturând pe Adrian Păunescu lui Nichita Stănescu și Marin Sorescu, poezi de care-și amintea și el din școală. Putea să tacă, vorba aia, dacă tăceai înțelegând că româneii, pentru că, fără să ai cârmă necesară, ca să știți măcar că de ani buni se discută, de către oameni ce și-au dedicat viața literaturii, despre un canon al literaturii noastre, a da ceva pe gură pică rău. Se analiza, se dezbate, se caută – de către oamenii de cultură, în lentul și sinuos proces al evaluării. Și iată că, la o televiziune, cineva rezolvă în trei vorbe problema. Am ajuns în situația de a vedea în jur nu doar pros-

tia agresivă, ci, de parcă ea nu ar fi fost de ajuns, trebuie acum să vedem în ofensivă și incompetența agresivă. Ea caută să dea legi, verdicte infailibile, să stabilească reguli, să facă ierarhi.

...Oricum, în această euforie paradoxală, de sub poignita de spume a necrologului, răzbate ceva sumbru. Mai degrabă acești indivizi par să răsuflă ușurați la moartea poetului. Ce mă deranjează însă cel mai mult, este că, la moartea oricărui om, spiritul critic trebuie lăsat deoparte, însă nu abandonat într-o laudatio fără teme. Acolo unde sunt puncte sensibile, iar cel mai important dintre ele este valoarea ca poet a lui Adrian Păunescu, ar fi mai bine să punem surdina deocamdată și să-l lăsăm să-și spună, mai târziu, cuvântul, pe cei avizați.

În cea mai recentă istorie a literaturii române („Istoria critică...”, N. Manolescu), Adrian Păunescu (pe când trăia) e prezentat așa. Ca poet: „oral și prea familiar (...)”, sfidează convențiile absolute necesare”; „deplângem imaginația lirică săracă”; „există la el poezii admirabile care riscă să treacă neobservate din cauza ideii preconceptuale (...)”, că, de la *Istoria unei secunde încoace*, Adrian Păunescu a devenit un poet monocord, emfatic și fastidios, necinstit cu cititorii și cu arta sa”; „Că Adrian Păunescu e poet adevărat ne-o dovedește tocmai capacitatea lui de a-și depăși impasurile” etc... Iată o critică nuanțată a poeziei lui Adrian Păunescu și e absolutamente necesar să fie așa. Mi s-a părut o adevărată barbarie a indivizilor de la televiziuni, ce nu au nici în clin, nici în mănecă sau în altă parte cu poezia și cultura română, să-și dea cu părerea asupra poeziei lui Adrian Păunescu și s-o așeze ei acolo unde cred că i se cuvine. E un mod de a murdări memoria poetului. Fără să-i fi citit poemele, fără să-i cunoască publicistica. De ce mă deranjează asta? Probabil m-ar lăsa cu totul indiferent dacă ar fi vorba despre altcineva decât despre Adrian Păunescu. Dar când e vorba despre el, e musai să fim cu mare băgare de seamă cum îl raportăm la cultura română, pentru a nu o dezechilibra și mai mult decât a fost dezechilibrată în ultimele două decenii, de tendința de a nega valorile culturale noi, în favoarea celor de dinainte de 1989. Sunt buni doar cei ce vin din gloriosul trecut comunist.

De unde acest entuziasm și emulație la niște indivizi ce până mai ieri nu dădeau doi bani pe Adrian Păunescu? Nu mai e vorba de asaltul mediocrității, ci de asaltul imposturii. Mi se pare, o spun cu toată sinceritatea, înspăimântător pentru societatea românească acest asalt al imposturii, în condițiile în care indivizii îl practică fără vreo tresărire a conștiinței, cu cea mai pură, senină bunăcredință. Conștiința le rămâne ca o floare de curată, iar motulul e unul singur: absența conștiinței, a lucidității față de locul lor. Dacă își umflă pieptul în fața Sirenei senzual, cred că le este permis să spună orice, să intervină și să corijeze, plini de emfază vană. Ei cred cu sinceritate că au pus punctul pe „i”, că au ierarhizat valorile culturii românești... și nu ar fi de mirare dacă mâine, de li s-ar ivi prilejul, să se arunce, cu aceeași bunăcredință inconștientă, în rolul de mântuitori ai neamului, nu ca martiri, desigur, ci tot ca limbuți. Limbuția conduce România, asta se pare că este plaga noastră națională. Limbuțiile însemnând mai mult decât vorbe în vânt, fiind asaltul imposturii ce dă verdicte.

Adrian Păunescu n-a fost unul dintre preferații mei și asta din mai multe motive. Nu e cazul să le enunț acum. Pentru că, pe de altă parte, Adrian Păunescu a fost o mare personalitate, atât de mare încât, în plin cult Maoist al personalității lui Nicolae Ceaușescu, poetul reușea să-l întrecă în vizibilitate pe dictator. Această mare personalitate, controversată, cu bune și rele, trebuie să ne precupe, întocmai cum a fost ea. Adrian Păunescu a fost hilit de unii, iubit de alții. Personal, îmi era oarecum indiferent, îl știam acolo, undeva, după 1989. Oricum, îmi părea, ca politician, destul de retras, față de ceea ce ar fi putut face cu inteligența, verva și popularitatea sa. Însă în momentul în care am aflat că este la spital și, fără îndoială, se putea întui că se află pe patul de moarte, mi-am dat seama că țin enorm la acest om, că n-aș vrea ca Adrian Păunescu să moară, că lipsa lui ar însemna un gol în existența noastră, a românilor. De ce? Cred că, mai mult decât orice, Adrian Păunescu a dat viață societății românești vreme de mai multe decenii, dându-i acesteia din viața lui. Și pentru că, el putea fi omul uriașelor surprize, singurul capabil să întoarcă favorabil situații altfel răzbi ieșire. El ar fi putut ori un război, de-am fi fost amenințați de război. Era omul de la care

puteai să aștepti imposibilul, făcut de el posibil. Mereu optimist, ne-a dat din optimismul său și ne-a hrănit cu el. Viu la minte și simțire, ne-a făcut să gândim și să simțim. Am spus că există o față negativă a personalității sale. Cea pozitivă însă o întrece cu mult.

În ce privește poeziile sale, deocamdată nici nu cred că e bine să ne referim la ele din punct de vedere al realizării estetice. El a scris o poezie ce se recită și, pusă pe note, se cântă în cetate. Este, fără îndoială, o poezie vie. În temperamentul său încăpea greu strategia necesară esteticului, strategie însemnând răbdare, amănare. Adrian Păunescu se exprima dintr-o suflare. Nu a elaborat un limbaj estetic, ceea ce nu înseamnă că nu a creat un limbaj artistic. El fost, cu trup și suflet, un om al cetății, negabil și limbajul său poetic e aservit întru totul acestei vocații. A fost mereu în contact cu oamenii, a căutat să-i bucure și i-a impresionat cu cele mai directe mijloace ce-i stăteau la îndemână. Care e cel mai direct mijloc dacă nu spectacolul? Poeziile sale fac, în majoritate, parte din spectacol. Uneori sunt dări de seamă ale unor situații reale, sunt luări de atitudine și imprimă, celor ce le ascultă, o atitudine, acea atitudine. Una mentală, pentru că poetul nu îndemna la revoltă fățișă, n-a făcut-o niciodată, ar fi pierdut totul s-o facă în timpul comunismului, dar, provocând oamenii o atitudine mentală, participa la ceea ce, atât de frumos, de sugestiv și de cele mai multe ori fără conținut, a fost numit „rezistență prin cultură”. Adrian Păunescu se afla între cei ce dau consistență sintagmei. Adică, făcea Adrian Păunescu prin Cenaclul Flacăra, cultură? Fără îndoială că da. Nu era ceea ce americanii numesc high culture, ci cultură de masă, el se adresa maselor, le impresionă, le oferea oamenilor o viață sufletească (asta e de fapt cultura) într-o vreme în care, mai ales tinerii, nu aveau nici o perspectivă de viață a sufletului, de emoție, prinși între spectacolele grandioase fără noimă, adică vide, ale Cântării României și întrecerile Daciadei. Cenaclul Flacăra oferea oamenilor ce-și doreau. Cel mai bun rol al unei asemenea personalități ar fi cel de orator. Poate că nu a fost un orator înăscut, dar cred că mai degrabă sensibilitatea aparte l-a făcut să pună mai mare preț pe poezie decât pe oratorie. Așa încât, poezia sa are menirea de

a suplini oratoria. Cred că așa putem privi poemele sale ce au participat și participă la existența cetății și prin asta au reprezentat și vor reprezenta încă, mai mult decât poeziile unor autodeclarați mari poeți în viață, închiși între copertele cărților lor necitite. De aceea și spun că e mult prea devreme pentru aprecieri de altă natură asupra poeziilor lui Adrian Păunescu. Ele au, de cele mai multe ori, o latură conjuncturală. E doar o supoziție că vor fi existând o sută (ar fi de ajuns și zece) poezii care să-l alăture pe poet lui Ion Barbu, Nichita Stănescu sau Mircea Ivănescu. Cum se spune, timpul cerne valorile.

Intr-o zi, el a spus că ar fi mulțumit dacă pe epitaful său s-ar scrie: „a iubit valorile”. Trebuie să recunoaștem că le-a iubit. Nimeni nu reușește să-și mobilizeze resursele, dacă nu există un imbod destul de puternic pentru asta. Dincolo de dorința firească, de care nimeni nu e ocolit, a vanității de a fi recunoscut și adulat, mobilizarea lui Adrian Păunescu vine și din iubirea valorilor. Nu a fost sensibil față de toate tipurile de valori, nimeni nu poate fi. El a lansat cel puțin o generație de talente, oameni dotați nu doar cu o deosebită sensibilitate artistică, ci cu acel simț al relațiilor ce trebuie să existe între oamenii unei generații artistice. A lansat zeci de tradurări moderne, un fel de echivalent al generației literare optzeciste. Nu doar că i-a lansat, ci le-a oferit și o direcție, le-a oferit un țel și, tot el, le-a oferit scena. A creat o mișcare culturală prin Cenaclul Flacăra. A imprimat o mișcare lumii românești.

Ce îmi pare remarcabil în cel mai înalt grad la Adrian Păunescu, este că, în ciuda imensului său succes, n-a fost atins de infatuare. Și cred că de aici s-a tras, în ciuda staturii sale controversate, simpatia publică de care s-a bucurat.

O altă mare calitate este că a fost lucid și sănătos psihic. La anvergura personalității sale, pierderea discernământului putea provoca ravagii. De aceea, a vorbi despre el fără discernământ, mi se pare a-l face să se întoarcă în momânt. Și dovedește că, până la urmă, societatea românească s-a nutrit mai mult din sensibilitatea sa decât din rațiunea sa. Nu a învățat, de la poet, lectia.

A fost o fire de artist, cu o sensibilitate ce a prevalat și i-a canalizat în sensul dorit de ea, al ei propriu, toate celelalte calități.

Cum am putea pune toate acestea cap la cap? Își dorea puterea? Oricum, a avut multă putere, dar se vede că nu și-a dorit puterea regilor, puterea politică. Chiar a disprețuit-o într-o anumită măsură și s-a folosit de ea doar atât cât i-a fost necesar. Mobilul interior al lui Adrian Păunescu cred că a fost dorința de a fascina. A căutat, prin toate mijloacele, să fascineze. I-a reușit pe deplin. La moartea sa pare că stăm mai bine față în față cu el decât am făcut-o pe când se afla în viață.

6 - 9 noiembrie 2010

Constantin TRANDAFIR

Ce se mai aude cu istoria literară?

Cândva aveau loc dezbateri încovățate despre istoria literară & istoria literaturii, acestea considerate îndeobște perfect coincidente. Se vorbea despre împasul provocat de trebuința unor modificări de paradigmă și chiar despre „amurgul” domeniului. Au intervenit specialiștii cu precizarea că numai termenul „istorie” ar trebui reconsiderat. Anume în felul lui Michel Foucault (în *L'archéologie du savoir*, 1969), ceea ce ar conduce la ideea de criză a istoriei ar fi în accepția ei tradițională. Căci crede Foucault că nu contează atât „spiritul sau sensibilitatea unei epoci, nu grupările, școlile, generațiile sau mișcările și nici măcar personajul autorului în jocul schimbărilor reciproce care i-a legat strâns viața și creația, ci structura proprie a unei opere, a unei cărți, a unui text”. Cum e posibil așa ceva e treabă complicată și controversată încă. De aceea, chiar dacă sună a locuri comune, ele nu strică să fie (re)pusse în discuție – și nu-i deloc o apucătură didactică, se va vedea de ce.

Se zice că „ziua” de naștere a istoriei literare ar putea fi socotită Laokoon-ul lui Lessing. În secolul al XVII-lea ea era numai un capitol din istoria propriu-zisă. Ar fi fost de așteptat ca măcar de la romantici încoace să se știe ceva mai precis despre înțelesul disciplinei, dacă de atunci se face distincția între istoria producțiilor intelectuale, în ansamblu, și istoria literară (pe care romanticii nu o diferențiau de critica literară). Totuși, de când cu criza istoriografiei, declarate de Croce, dificultățile conceptului sunt din ce în ce mai mari. Bine face Gustave Lanson când distinge între „istoria literară” și „istoria literaturii”. Prima e înțeleasă ca „tabloul vieții literare a națiunii, istoria culturii și a activității multimei obscure care citea, precum și a indivizilor iluștri care scriau”. Istoria literaturii se ocupă de aceștia din urmă, de valori, așa cum le percepe autorul. Subiectiv sau obiectiv? Aproape la fel înțelege disjunctia și Brunetiere: „Istoria literaturii este una, iar istoria literară, alta; istoria literară este aidoma hărții generale a unei țări întinse, din care istoria literaturii determină și cotează numai piscurile. Istoria literaturii se complăce numai pe culmi, iar istoria literară în șes; acolo, cu tot riscul de a lua mușuroaiele de cârtiță drept munți, îi place să urmărească și să noteze cele mai mărunte accidente ale terenului”. Thibaudet, în *Reflecții și în Istoria literaturii franceze de la 1879 până azi* își propune, sub influența lui Bergson, o „identificare” cu durata scriiturilor, în cazul operelor individuale, iar în cazul istoriei literaturii, „identificarea” cu „elanul vital” al unei creații naționale.

Astfel, istoria literară, a literaturii mai cu seamă, întâmpină mereu opreliști. Mai nou, prin orientarea structuralistă și-a căutat albie în *istoria formelor literare*: a codurilor retorice, a tehnicilor narative, a structurilor poetice. Și Barthes insistă pe studiul exclusiv al textului literar, admînd că cel mult o cercetare diacronică a structurilor care se manifestă prin ele însele. O afiliere la teoria literară? Da și nu tocmai. Noul mod de a face istorie literară/istoria literaturii va trebui să țină seama de poetică, sociocritică, retorică și semiotică, naratologie și achiziții comparatiste. „Problema” este destul de bine lămurită în contribuțiile românului Adrian Marino (mai ales în *Étiemble ou le Comparatisme militant*, 1982, și în *Comparatisme et Théorie de la littérature*, 1988). Pentru trebuințele de aici, de reținut numai că literatura comparată (cu poezia ei comparatistă), „modalitate supremă a cercetării literare”, va trebui să-și schimbe paradigma și să găsească o altă „voce” în stare să asume, depășind-o, istoria literară tradițională. Mai de mult, tot Adrian Marino operase delimitarea între istoria literară (genetică, evenimentală) și istoria literaturii (a scriiturii, a literarității, a formelor, a genurilor, a operelor „fără numele autorilor”). În ciuda acestor „neînțelegeri”, Georges Poulet întrevăde o „nouă alianță” între literatură și istorie, pe vechiul considerent că, într-ade-

văr, operele literare pot ajuta la perceperea istoriei și, la rândul ei, istoria înlesnește situarea reală a literaturii. Istoria literară, când n-a fost factologie îngustă, a deschis calea de acces către text și o poate face și acum mai mult dacă nu intervin tentații sau obligații ideologice extrane.

Se stăruie asupra acestui fapt: istoria literaturii nici n-ar fi cu puțință pe motiv că arta literară se sustrage explicațiilor cauzale, cronologice, istorice, că ea reprezintă un unicat, o realitate supra-temporală. „Întreaga literatură a Europei, de la Homer încoace – afirmă T. S. Eliot – are o existență simultană”. Chiar și lui Lanson i se pare suspectă o „știință” a literaturii, o explicație pe bază de documente, date, izvoare. În cel mai bun caz, zice el, istoria literară/aliteraturii ar avea în vedere două obiective: individualitatea ireductibilă și integrarea operelor într-o serie... O încercare de acest fel, admis de Lucien Febvre, este *Histoire de la littérature de la France*, 1971, departe însă de a se constitui în model. G. Călinescu concepe deja o istorie de valori în spiritul criticii impresioniste, de unde (paradoxal?) nu lipsește „sensul” clasicist: *Tehnica criticii și a istoriei literare* și, mai mult decât atât, o istorie a literaturii „ca știință inefabilă și sinteză epică”. Sunt, deci, posibile două tipuri de istorie literară, crede Tudor Vianu: una *internă* (stabilirea de filiații pur literare) și alta *externă* (a documentelor, a factorilor socio-morali, filosofici, psihologici). La fel, Gérard Genette accede, în *Poetică și istorie*, la cele două înțelesuri. Ambele modalități sunt pe mai departe discutabile.

Atât timp cât obiectul istoriei literare este opera literară ca fenomen estetic, disciplina are indatoriri specifice. Simplu ca „buna ziua”. Dar opera literară apare într-un context, are și un statut istoric. Deci e posibilă și necesară analiza „istorică”, măcar că se însinuează aici situația-limită potrivit căreia metoda își suprimă obiectul. Nici vorba, exclusivismul amplifică obstacolele. Tradiția a devenit atât de puternică, încât efectele ei se resimt intens și acum. În multe lucrări de istorie literară se observă chiar o recrudescență a sociologismului, indiferent că poartă o nouă pălărie: socio-critică, socio-poetică, sociologia comunicării, orizontul de așteptare, structuralismul genetic, teoria „grupurilor sociale” s. a. Escarpit, Caillols, Goldman, Mukarovsky sunt notorii în această privință. Problema sociologiei lecturii – modernă și interesantă, chit că e uneori cam exagerată – aparține mai mult teoriei literare (în înțelesul arătat), de aceea ea merită o abordare aparte. Odată cu criza pozitivismului, istoriografia literară se îndreaptă tot mai hotărât către polul „critic”. Cum am văzut, replica, în unele cazuri, a fost atât de categorică, că s-a ajuns la un dogmatism cu sens invers. Căci refuzul obstinat al „relației” duce la închipuirea unor operațiune plătind în vid. Astfel, tendința de a da greutate „critică” istoriei literare nu înseamnă neapărat eliminarea oricăror determinări și semnificații socio-istorice, ci respingerea excesului istoric. Autonomia structurală, ca și aceea a limbii, despre care încă Saussure se pronunța, nu împiedică dezvoltarea în timp. Așa încât să apăsăm: intervenția actului critic în istoria literară, mai bine spus corelația dintre cele două domenii reprezintă soluția optimă. Talentul critic e singurul capabil să dovedească realitatea artistică a formelor fictive, pe care istoria literaturii le consensuează procesual. Astăzi a câștigat teren vast ideea că istoria literară este istoria valorilor estetice, anume produsul unei acti-

vității *creatoare* – „știință inefabilă și sinteză epică”. Asta nu înseamnă că problema e ca și rezolvată. „La urma urmelor, de-abia începem să învățăm cum se cuvine analizată o operă literară în întregul ei; metodele pe care le folosim sunt încă foarte stângace, iar bazele lor teoretice se află în neconținută schimbare. Așadar, mai avem multe de făcut. N-avem de ce regreta că istoria literară are un trecut și un viitor care nu poate și nu trebuie să se rezume doar la completarea lacunelor existente în schemele puse în lumină cu ajutorul metodelor mai vechi. Se impune să elaborăm un nou ideal de istorie literară și noi metode care să facă posibilă înfăptuirea lui” (René Wellek și Austin Warren, *Teoria Literaturii*). Poate nu ne vor mai interesa acele istorii literare care seamănă, cum zice Pierre de Boisdeffre, cu „colecțiile prăfuite, care ne-au dezgustat pentru totdeauna de științele naturale”: „Telul nostru este altul: și anume să primim laolaltă în sânul unei literaturi – care să nu fie concepută ca un cimitir, ci ca o grădină, ca un oraș imaginat – scriitori și literați și să-i privim cum cresc sub ochii noștri”.

Doar câteva cuvinte să mai spun. „Monumentale” istorii călănesciene i s-au găsit destule betșuguri de când a fost publicată și până azi. În zilele noastre au nemulțumit „iluziile” create despre „sugerarea bogăției” literaturii române, „introducerea senzației de avuție”, folosirea „tehnicilor de iluzionare și seducție” a „procedeelor de înobilare”. Are „fundatie” curat naționalist! *Istoria literaturii române moderne* de Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu ar fi o „replică echilibrată și onestă dată exaltărilor vizionare călănesciene” (Eugen Negrici). „Divinul” ar fi, încă, excesiv protocronic și, în consecință, asincronic modernității europene. Un singur lucru nu se înțelege din marea *Istorie*: ce orientare politică a avut G. Călinescu, de stânga sau de dreapta?

Au urmat tentativele de recitare „completă” a literaturii române (George Ivașcu, Al. Piru, Ion Rotaru), fiecare cu felul lor de a fi, nu însă pe măsura „idealurilor” preconizate mai nou. Celelalte istorii ale literaturii române sunt parțiale: Const. Ciopraga, Dumitru Micu, Laurențiu Ulici, Irina Petras, Ioan Holban ș.a. Din unghiul strict estetic, de-o concizie excesivă și neterminată este *Istoria literaturii române* a lui Ion Negoșescu.

Dezbateri involburată a produs *Istoria literaturii române de azi pe mâine* de Marian Popa. Harnic și incisiv, autorul a scris o „istorie” riguroasă și vie, polemică, așa cum ar trebui să fie fibra oricărei istorii mai ales literare. Materia cată să fie „structurată anagogic” pe baza a „trei tipuri de fapte: permanente, repetabile și noi”. O istorie a literaturii polemică, nimic de zis, dar, uneori, cu atitudine *pro domo sua*. Din păcate, faptul estetic stă prea mult în umbra ideopolitului. Tot pornirea aceasta se află și în precizările preliminare din *Istoria literaturii române contemporane. 1941 – 2000* de Alex Ștefănescu. Partial, reparația se produce când în comentarea operelor autorul nu mai este așa de „indignat și dezolat”, dimpotrivă neașteptat de clement. De bună seamă, *parti-pris-ul* nu lipsește, exemple sunt destule și amuzante. (Un singur exemplu: „Eugen Simion pierde mult din creditul de care se bucura pe vremuri în rândurile intelectualilor”, deoarece „își manifestă preferința pentru Ion Iliescu, fostul demnitar comunist care ajunge președinte al României, în

mod paradoxal, exact după prăbușirea comunismului”. Însă, cât de atent este la asemenea circumstanțe, scapă să menționeze că Nicolae Manolescu a fost candidat la președinția țării). Alex Ștefănescu are vocație de narator și portretist. „Sinteză epică”? Probabil asta înseamnă referirile la *doar anumite scrieri ale autorilor selectați*. „Scurta istorie în imagini” e lucrul cel mai fermecător. „Arca lui Noe” cu tot ce e frumos și semnificativ, cum și-a închipuit-o autorul, i-a fost zguduia de multe dezacorduri, fapt care l-a cam intristat pe constructorul corăbiei. De unde sfatul consolator al lui Nicolae Manolescu: „Într-o istorie literară riscul nu este niciodată al scriitorilor ignorați, ci al autorului care îi ignoră”. E de presupus că o *istorie a literaturii*, fie și critică (subiectivă, impresionistă, eseistică) nu trebuie să-și asume aprioric riscul ignorării, poate riscul opțiuni.

În cea mai recentă istorie critică, integrată și „canonică” a literaturii române, Nicolae Manolescu operează o clasificare proprie a istoriilor literaturii românești, căreia nu i se poate reproșa ceva, mai ales că, autorul nici nu pretinde perfecțiunea. În prefață, interesează trecerea în revistă și comentarea succintă a mai noulor perspective privitoare la istoria și critica literară. Mai întâi, Hans Robert Jauss, cu tezele sale despre spiritul istoric și teoretic, îndeosebi cele despre estetica receptării. Apoi, teoria lui H. G. Gadamer, care identifică realitatea istorică și înțelegerea istorică, tradiția nu ca succesiune de opinii și judecăți, ci ca un tot organic și potențial – re(actualizarea) cu fiecare nouă judecată. Este invocat și comentat George Steiner, în armonie, pentru că acesta încearcă să rezolve aporiile lui Wellek prin teoria „topologiilor culturale” (constanțele culturii determină însăși relația în timp). În schimb, Nicolae Manolescu nu împărtășește optimismul lui Fernand Braudel cu privire la posibilitatea apropiată a unei istorii literare „complete”, ca sumă a tuturor modurilor de abordare. Opinia lui Milan Kundera cum că valoarea estetică e perceptibilă numai în contexte istorice e „la fel de simplă ca aceea a oului lui Columb”. De adăugat doar că nu-i descoperirea cheului. Și așa ajunge Nicolae Manolescu la „bătălia canonică” de la Harold Bloom citire. „Primenirea canonului”, care va să zică.

În rest, provocările istoricului literar mizează pe flerul și experiența sa critică, în accepția impresionismului bine chibzuit, nici sceptic, nici strict relativist. Marea nouate a „canonului” în variantă manolesciană o constituie apelul la ingenioasa metaforă a lui Esner, care intră în acord și cu teza receptării. Spectacolul literaturii române își asociază spectacolul receptării ei, cu o dexteritate specifică, latinescă. Multă lume s-a supărat pe dezacordul față de aceste „colaborări” și mai ales pe omiterea lor. Nici motivul „listei” nu putea să aducă doar aplauze, mai ales „listele” cu scriitorii contemporani admiși sau respinși la examen. În consonanță cu estetica receptării, *Istoria critică* s-a bucurat de un potop de simpatii și de tot atâtea rezerve sau de-a dreptul ostilități. Unii s-au extezat pe pagini întregi, în seriale, individual sau în grupuri. Nemulțumiri au purtat și poartă și ei câte un nume. Au fost obiecții pe drept sau nedrept, cum se întâmplă totdeauna în cazul unor opere de adevărat relief. Istoricul-critic „la două mâini” și cu listă proprie (canonică) știe bine acest lucru, dar l-au cam supărat adversarii: „Nu știu câți prieteni am pierdut; știu, în schimb, câți dușmani am câștigat”. Dușmanii, dacă nu sunt *adversari* de soi, nu merită să fie băgați în seamă. Deși un Publius Syrus credea că „foarte nefericită este soarta celui care nu are dușmani”. De la cei care nu votează cu ambele mâini oricine are de învățat.

Istoria literară, a literaturii române nu-i în recesiune, cum se vede. Ba chiar plutește în aer o nouă istorie a literaturii române de la origini până în prezent.

Mihail Sebastian este creatorul unui teatru de atmosferă, care îl poate salva pe spectator de mediocritatea vieții cotidiene, de minciună și de nedreptate. Despre începuturile lui ca autor dramatic, Leny Caler povestește în jurnalul ei: *Sebastian avea un fel bățocilor, ironic, de a vorbi despre genul teatral, despre literatura dramatică, numind teatrul un gen minor al artei. Cei doi fac un pariu: Mihail Sebastian promise că într-o lună va scrie o piesă de teatru. Se întâmplă în 1936, la boșoga Mircea, loc frecventat de actori în acea perioadă. Luasem toată povestea cu piesa, cu pariul, drept o glumă copilărească – își amintește Leny Caler. După o lună de zile, mă cheamă Mihail la telefon și-mi spune: «Ai pierdut pariul! Piesa mea este gata, când vin să îți-o citească?»*

În Jurnal și în corespondența particulară, Mihail Sebastian notează etapele prin care trec piesele sale înainte de a le finaliza: *Voi încerca să scriu piesa de teatru la care mă gândesc de câțiva vreme. Am văzut primul act uluitor de precis (până la replică de precis), astăzi seară, în timpul spectacolului de la Regina Maria. Cu amintirile mele din vila Wagner, cu oarecare teme reluate din Renée, Marthe, Odette, aș putea face un lucru gingaș. Voi încerca – și, dacă n-aș fi obosit, dacă n-aș avea atâtea lucruri de făcut mâine, cred că aș începe chiar acum, deși e trecut de noaptea, primul act. Proiectul dramatic îl preocupă și autorul notează în Jurnal un vis în care se află la premiera piesei sale. Este o oră târzie din noapte și nu cedază primul impuls de a-i telefona lui Leny pentru a o consulta. Se pare totuși că aceasta avea cunoștință de proiectul lui.*

Gabriela GÎRMACEA

Un pariu teatral

Mihail Sebastian scrie destul de greu piesa și, pe 23 martie 1936, notează: *Aveam sâmbătă, și chiar ieri, impresia că e o treabă pe care aș putea-o termina în două săptămâni. Cred că m-am înșelat. Îmi vor trebui poate câteva luni. Aș fi fericit s-o am în septembrie, ca s-o pot prezenta teatrului atunci. Autorul descoperă că are dificultăți de a grupa și a face să se miște deodată mai multe personaje în scenă, însă își continuă proiectul din două motive: este interesat de tehnica dramatică și va scrie pentru Leny, care va rosti cuvinte gândite de el. În Jurnal, scriitorul amintește despre mai multe ședințe de lectură pe care le făcea în fața unui grup restrâns de persoane, ce proveneau în special din lumea teatrului, și le notează reacțiile. Ședințele sunt un test în fața unui public avizat: *Toate lecturile pe care le-am făcut până acum (cea de duminică a fost a treia – ca să nu mai socratesc lecturile anterioare ale actului prim) mi-au servit enorm. Sunt, în fine, fixat asupra lucrurilor care merg și asupra celor care nu merg. Mi se pare că un public de 500 de oameni nu va reacționa altfel decât publicul de 10 persoane, pe care l-am înfruntat până acum.**

Sebastian își fixează provizoriu o distribuție, pe care a schimbat-o de mai multe ori atunci când opiniile lui nu coincideau cu cele ale actorului vizat pentru rol. Leny Caler

notase că: *Lectura piesei m-a entuziasmat, m-a cucerit, începând chiar de la titlu: Jocul de-a vacanța. Montarea piesei la Teatrul de Comedie s-a realizat grație directorului și regizorului Sică Alexandrescu: *A fost un gest de curaj din partea unui director de teatru particular de a pune în scenă, de a înscrie în repertoriul teatrului piesa unui tânăr necunoscut ca dramaturg, într-o vreme în care literatura dramatică originală era foarte puțin apreciată – scria Leny Caler.**

Repetițiile la piesă nu au fost deloc ușoare. Acest lucru este vizibil în ambele lucrări (*Artistul și oglinda* și *Jurnal*). Leny Caler nota: *În timpul repetițiilor, am avut mult de furcă cu Sebastian, care, dintre toți interpreții, tocmai de mine era nemulțumit. Din perspectiva lui Mihail Sebastian, lui Leny îi scapă anumite nuanțe ale replicilor la repetiții și el este dezamăgit că aceasta nu înțelege anumite lucruri care fuseseră scrise doar pentru ea: *M-a înspăimântat cât de puțin înțelege Leny unele lucruri. Ultima scenă din actul al doilea îi scapă complet. Îmi cerea să suprim lucruri care pe mine – când le scriam – mă emoționau, și care – pentru că pe atunci o iubeam – le scriam anume pentru ea. Leny Caler mărturisește că observațiile pe care i le făcea Sebastian i se păreau nejustificate în scenele în care apărea alături de George Vraca: *Îmi păreau ca atât mai nedrepte observațiile***

lui cu cât în acea vreme eram cu adevărat îndrăgostită de Vraca, așa că sentimentele eroinei din piesă erau redacte cu o reală sinceritate.

În timpul repetițiilor la piesă, Sebastian nota în Jurnal nu numai dificultățile de interpretare a textului dramatic, ci și pe cele de receptare a decorului. Pentru că publicul fusese obișnuit cu piese ușoare, regizorii se obișnuiseră să-l schimb deasupra cu intenția de a da impresia unei acțiuni dinamice: *Mentalitate de teatru: Froda, care totuși nu e dobitoc și căruia, de altfel, piesa l-a plăcut mult, îmi propunea deunăzi: *Ce-ar fi dacă ai face o schimbare de decor în actul al treilea? Publicul se plitese pe la piesele într-un singur decor.**

Și nu înțelegea că acest „singur decor” face oarecum parte din poezia piesei – atâta câtă o fi.

La repetiția dinaintea premierii, Mihail Sebastian era mulțumit de jocul actorilor și nota în Jurnal aprecieri despre fiecare. Totuși, în ziua premierii merge la cinematograful și urmărește un film cu toată liniștea, ca și cum n-ar fi fost nimic excepțional seara asta. Gestul poate fi interpretat drept o soluție găsită în grabă pentru a-și ascunde emoția. Mihail Sebastian nu era indiferent în fața debutului său ca autor dramatic. A ajuns la teatru spre sfârșitul piesei pentru a vedea care era atmosfera. Leny notează: *După spectacol eram cu toții emoționați, mulțumiți,*

fericiți că am trecut cu bine acest examen. Sebastian, palid, încerca să-și ascundă emoția făcând glume, cerându-mi să-i plătesc pariul. Sică Alexandrescu, îmbujorat, zâmbea satisfăcut, iar eu eram fericită că am contribuit, printr-o întâmplare, la descoperirea unui autor dramatic în prietenul meu Sebastian.

În cronică pe care o semnează după spectacol în România, Nicolae Carandino apreciează jocul actorilor avușese anumite scăpări. În primele două acte a fost bine subliniată ideea comediei, însă interpretul le-a scăpat emoția. *A fost d. Vraca prea grav, prea solemn, a fost d-na Leny Caler prea superficială? – se întreba Nicolae Carandino – Desigur. Aveam impresia însă că pe lângă cei doi protagoniști, d. Maxilian și d. Axente au trădat și ei în acest ultim act intențiile autorului.*

Cella Serghi își amintește că în *Jocul de-a vacanța*, la fel ca și în romane, Mihail Sebastian a valorificat întâmplări care i-au marcat existența. În Jurnal, Mihail Sebastian notează că l-a vizitat la Roman pe Max Blecher și că acesta i-a povestit o întâmplare cu Geo Bogza. Pe peretele camerei era pus un afiș: *Este interzis a se sui pe catarg și a scuipa în camera mașinilor. În Jocul de-a vacanța*, dramaturgul creează personajul Bogoiu, care visează la o experiență pe mare. Cella Serghi observă: *Numele Bogoiu are primele trei litere ale lui Bogza. Ca Proust, Sebastian simte nevoia să lase personajului fictiv ceva din numele modelului său.*

Este neîndoiebnic faptul că bradul a exercitat o adevărată fascinație asupra românilor din vremuri imemorabile până în zilele noastre. Dintre multitudinea de motive, le-am identificat pe cele esențiale: este arborele care rămâne verde pe toată perioada anului (simbol al vitalității); forma rectilinie a trunchiului, simetria crengilor, înălțimea și anvergura coroanei impresionează prin semeție și măreție; este arborele cel mai răspândit în pădurile noastre carpatine.

Cele mai vechi reprezentări ale bradului apar încă din neolitic în culturile Hamangia, Boian, Gumelnița sau Cucuteni, pe obiecte ceramice, pe pereții peșterilor, sub formă integrală sau simbolizată prin rămurica de brad ori frunza de brad. Zeița **Bendis** a tracilor este reprezentată cu o ramură de brad în mână.

În vizunea mitică a geto-dacilor, devine *arborele cosmogonic, arborele vieții, un fel de axis mundi, care străbate cerurile cu coroana lui plină de aștri... sub coroana lui protejează ginta sau tribul... iar sub rădăcinile lui adăpostește o lume subterană, a demonilor* (Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Ed. Academiei, București, 1987, p.90).

În paleofolclorul românesc întâlnim descrieri impresionante ale bradului ca arbore cosmic: „Sus în vârful muntelui crește bradu brazilor, de mare și înfioat/ tot ceru l-a îmbrădat/soarele în cetini,/ luna între ramuri,/ mii și mii de stele/ între rămurile” (ibidem,p.485).

Bradul la români: semnificații mitologice

Importanța bradului în mitologia românească este covârșitoare și se probează și prin faptul că este legat de evenimentele capitale ale existenței omului: nașterea, nunta și moartea, într-o mitologie a vieții, dar și a morții.

Astfel, copilul nou-născut era închinat, dăruit și înfrățit cu un brad de părinții care ingenucheau și roseau ritualic: „Brade, mării brad, nu te mânia, nu te înfoia, rogu-mă brad ție/ să-l primești/ și să-l ocrotești pe...” (ibidem, p.195).

Ca arbore de nuntă, mirele urca, după ritual, în vârful său, de unde lua însemnele nunții, năframa, smocul de busuioc și plosca plină cu vin, pe care le înmâna miresei. În alte zone, după ce era împodobit cu panglici, beteală și flori, era purtat la casa miresei de un flăcău numit *brădar*, iar în timpul *colocării* acesta juca *hora bradului*, spunând: „Bradule, brăduțule, te jucăm, draguțule, la casa miresei/ și împărătesii /ca să îți tu parte/ mirelui de departe (ibidem, p.186).

Bradul funerar constituie ipostaza cel mai des întâlnită și cea mai plină de semnificații mitico-magice. Pentru tânărul sau tânăra nelumii, el simboliza mireasa (*bradul - nevastă*) sau mirele (*bradul - sot*). Numai prin nuntirea mortului, acesta putea reintra în ordinea firească a cosmosului. O ceată de flăcăi îmbrăcați de sărbătoare, înarmați cu topoare, doborau un brad după ce își cereau iertare de la acesta: „Cine m-au mințit/ de m-au coborât/ ca să vie tot ducu/ la cap de voinicu, vânturi să mă bată, /soare să mă ardă?/ Bradule, fârtat, /râu te-am încercat/ când mi te-am tăiat/ cu vorbe frumoase/ și securi tăioase” (ibidem, p. 196).

Interpretarea morții ca nuntă este o caracteristică ancestrală a românilor, lucru ilustrat magistral și în balada *Miorita*. Ajuns la casa mortului, bradul era împodobit cu panglici, cu flori albe de mire sau mireasă și sprijinit de casă. Apoi era purtat în alai înaintea mortului până la groapă, după care era înfipit la capul mormântului.

În acest context, bradul apare încă o dată în ipostaza de *arbore cosmic*, care face posibilă trecerea sufletului din lumea aceasta în lumea cealaltă. Sufletul are de trecut o mare adâncă numită *Apa Sâmbetei*, în râpale căreia se află un brad colosal, numit *bradul zânelor*. Sufletul celui plecat se roagă de brad să-i întindă vârfurile crengilor ca să poată trece dincolo: „Bradul se gândea/ și trupinele-ntindea, /lară mortul îmi trecea, / unde dorul îl ducea, / Marea fără nume, / l-aielaltă lume” (ibidem,p.208).

Între om și brad există o consubstanțiată mitică. După un ritual milenar, copilul era închinat de la naștere la brad, se înfrătea cu acesta, având grijă de el în timp ce creșteau împreună. Destinul lor se împletea pe tot timpul vieții, dar și după moarte. Când tânărul se îmbolnăvea, părinții mergeau la brad să-i ceară ajutorul. Când se însura, bradul participa la nuntă alături de miri și nuntași, era purtat în hora nunții de brădar, iar după nuntă era urcat pe casă pentru protecția noii familii. La moarte, bradul îl însoțea până la mormânt, unde îl veghea și-i trimitea sufletul pe lumea cealaltă.

Toate aceste funcții magico-mitice, rituale și ceremoniale ale bradului sunt ilustrate în multe creații literare populare, de o bogăție și diversitate impresionantă, care adaugă conotații mitologice și o aleasă haină artistică.

Ion GĂNGUȚ

Centrul Internațional de Cultură și Arte „George Apostu” la ceas aniversar

În noiembrie, timp de trei zile (10,11și12), pline de evenimente artistice de anvergură, Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău și-a sărbătorit 20 de ani de existență. A fost un timp rodnic, în care instituția s-a impus pe plan național și internațional, printr-o gamă largă de programe și proiecte gândite într-o amplă perspectivă pluridisciplinară. La sărbătoarea celor 20 de ani de la înființare au fost prezenți mulți invitați de mare prestigiu cultural, colaboratori statornici și prieteni ai Centrului, persoane oficiale, jurnaliști, și un numeros public. Simpozionul Național de Estetică, desfășurat, ca de obicei, la Universitatea „George Bacovia”, a avut ca temă „Estetica vieții cotidiene” și s-a bucurat de participarea unor distinși academicieni și a altor specialiști în domeniu, trezind un viu interes din partea audiului. În primele două zile ale manifestării au avut loc ceremonia de decernare a diplomelor și medaliilor aniversare, concertul de muzică bizantină susținut de Ansamblul ARCHAEUS, cere-

monia de decernare a diplomelor de Excelență și Premiilor Centrului „George Apostu” pentru 2010 și un concert aniversar susținut de Filarmonica „Mihail Jora” Bacău. Programul a continuat, pe 12 noiembrie, cu un spectacol al cărții, cu un colochiu intitulat „Cultura încotro?”, cu lansarea numărului 35 al revistei de cultură „Vitaliu”, editată de Centru, și cu vernisajul expoziției artistului Aurel Vlad. Tot cu acest prilej a fost lansat un splendid catalog intitulat „Personajul din atelier: 21 de ani de sculptură”, dedicat creației lui Aurel Vlad, și publicat de Centrul „George Apostu”. Iată și laureații ediției 2010 a premiilor acestei prestigioase instituții de cultură, care știe să omagieze valoarea, și căreia îi dorim un călduros La mulți ani! și noi reușite depline în tot ce întreprinde.

Maxim Dumitraș - sculptor: Diploma de Excelență și Premiul Centrului de Cultură „George Apostu”, pentru harul de a converti tradiția de viziuni

ale modernității și pentru puterea mereu inventivă de a revela dimensiuni provocatoare ale realului.

Acad. Mihai Cimpoi – Chișinău: Diploma și Premiul pentru înțelegerea și asumarea idealului național, pentru strădania mereu înnoitoare de a consacra valorile estetice în masca spiritualității românești integrale.

Acad. Răzvan Teodorescu: Diploma de Excelență și Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” pentru tenacitatea cărturarului și vocația înnoirii viziunii asupra artei medievale românești, în context european, pentru promovarea în spirit aristocratic a elitei naționale. (C.M.)

• Directorul Centrului, Gheorghe Popa, înmănând premiul lui Maxim Dumitraș

foto: Mari Bucur

„Creația e visare”

Mereu plină de surprize, în necontenită căutare și reinventare, Carmen Poenaru ne propune, în expoziția de la Galeria Frunzetti, de la începutul lui decembrie, o incursiune în lumea interioară, urmând fluxul memoriei. Imagini diverse, amalgamate, se înlanțuie, îi dansează în fața ochilor și se însușie ca într-o frescă. Sunt imagini, secerente separate, recompușe apoi printr-un ingenios decupaj, în care imaginația deține rolul principal. „Rupestre” și-a intitulat pictoria de serie de lucrări, înaușurând o nouă tematică din creația sa. În care, în mod evident, se întâlnește ecouri din „Universul copilăriei”, „Oglinda magică”, „Ritmuri”, „Grădini interioare”. Ca de fiecare dată, ea reușește să spună ceva nou iubitorilor de artă, să le miște sufletul, să-i facă să redescopere frumusețea și farmecul lumii. Pentru Carmen Poenaru, arta e prioritatea absolută, rațiunea ei de a fi. Dialogul cu sine nu înțelegea la ea niciodată, și nici competiția cu ea însăși. Mereu își cere mai mult, vrea altceva, nou-

tate, prospețime. Creația e visare, spune ea. Și multe căutări, multă trudă, mai trebuie adăugat. Dar rezultatul e admirabil. Și de această dată, pasionala Carmen (semănând cu personajul celebru din cunoscuta operă a lui Bizet, un personaj devenit o metaforă a spiritului liber ca viața însăși, imposibil de definit, de prins în formule, și tocmai de aceea atât de seducător) deține secretul de a ne încânta pe deplin. Ea a alternat lucrări de mici dimensiuni, cu cele pe suprafețe întinse, pictura cu grafica și cu colajii, în fine, a folosit numeroase tehnici mixte și elemente decorative pentru a transmite senzații diverse și un flux intens de emoție. Cromatica este extrem de vie și luminoasă, transmitându-ți un sentiment tonic, reconfortant. Lucrările de grafică, minunat asamblate, sunt ca niște mici bijuterii. Numai bune de dăruit, că tot suntem în luna cadourilor.

Carmen MIHALACHE

Teodora Nicodim și arta digitală de factură emoțională

La sfârșitul lunii octombrie și începutul lunii noiembrie, în Galeria Nouă din Bacău s-a putut vizita expoziția tinerei artiste Teodora Nicodim. Expoziția „BCN + friends (momente din Barcelona)” imortalizează, în secvențe fotografice pe care s-au făcut intervenții grafice, clipele de neuitat petrecute într-un sejur, în unul din renumitele orașe ale Spaniei. Deși Barcelona este un oraș cu mare atracție pentru turiști, intenția artistei nu a fost de a reda farmecul local. Mesajul principal este frumusețea prieteniei. Împărtășirea împreună cu cei dragi din splendorile unor ținuturi exotice, recunoașterea în celălalt a propriei identități cu spiritul locului, schimburile de impresii strâng și mai mult legăturile umane. Se dezvoltă astfel memoria comună, un grup restrâns de persoane păstrează în amintiri aceleași imagini și întâmplări dintr-un loc fascinant atît prin splendorile lui naturale și culturale, cât și pentru faptul că reprezintă un univers străin unde petrecerea zilelor se efectuează într-o stare deplină a libertății, cu bucurie și fără griji. Trăirile devin mai intense, buze desenate hiperbolic, lângă edificii ale orașului încărcat de istorie și artă, figurile liliputane ale celor doi îndrăgostiți animând sobrietatea impunătoare a clădirilor, dezvăluie sinceritatea sentimentelor de dragoste. De un deosebit rafinament, tabloul în care cei doi se află în fața unor pahare de Sangria transmite privitorului un sentiment profund de tandrețe.

Teodora Nicodim este una dintre puținii artiști vizuali din orașul Bacău. Despre tehnica digitală pe care a folosit-o în lucrările expuse, artista ne-a dezvăluit: „Am folosit o tableta grafică prin care îmi este permis să desenez-pictez pe calculator, ca în realitate. Există un program special de calculator care are unele care imită materialele și tehnicile folosite în realitate cum ar fi uleiurile, acrilicele, pastelurile etc. Intenția mea nu a fost de a „păcăli” cumva publicul. Am folosit calculatorul și am declarat acest lucru. La anumite sugestii, am acceptat să printez lucrările pe pânză pentru a face să fie mai ușor primită expoziția de către artiștii care folosesc tehnicile clasice. Dar nu am dorit să fac acest lucru. Când e acrilic e acrilic, când e ulei, e ulei, când e print e print. Important este că lucrările sunt concepute în total de mine de la alegerea pozelor, la alegerea culorilor, a uneltelor. Calculatorul e doar un instrument, el nu face nimic singur.”

Tânăra Teodora Nicodim este deja o artistă specială, cu amprenta ei aparte, personală. Ea este atrasă de modern și nouate iar tablourile ei surprind, deși sunt realizate într-o tehnică socotită de către unii rece și impersonală, sunt încărcate de sensibilitate și emotivitate.

Violeta SAVU

Ovidiu Ungureanu, fotograful la cote extreme

• foto: V. Cojan

Ascensiunea fulgurantă a fotografului Ovidiu Ungureanu – după numai 3 prezențe în saloanele UAP Bacău, îl confirmă cu această primă personală, având coeziune, mesaj și valoare ca pe un cert creator ce și-a făcut din fotografie un adevărat azimut artistic.

O figură insolită în sine deși afișează o prezentă fragilă, timidă, e un adevărat spirit aventurier - gen Discovery, un Ulise sui generis ce-o pășește pe frumoasa „Penelopa” și delicata sa fiică, aruncându-se în lungi expediții fie la volanul unui 4x4, pe seama unui năraș ATV sau la timona unei șalupe. Dacă luăm în considerație formația sa dintâi – absolută la Academiei Navale, navigator cu mai bine de 7 ani pe mările și oceanele lumii (mai apoi s-a angajat în marketing management) îl vedem în lumea apelor în elementul său. Pixelii de aur pe care-i caută sunt chiar fotografiile pe

care le surprinde în intimitatea miraculoasă a Deltei. Mă pot hazarda, pe baza propriei experiențe în afirmatia că acest subiect este foarte dificil. Seducția farmecului molatec te poate ameți să vezi fotografiile peste tot și de fapt să nu le vezi deloc. Constat la Ovidiu că a reușit să decupeze imagini aproape metafizice, încărcate de mărteja spațiului, reconstituind cu migală imaginea liniștii și meditației. Un început de lume încremenit parcă dacă nu ar apărea câteva amprente de viață, un grup de cai, un cârd de simpatice găște sau comorani pândind pe luciul apei. Dacă v-ați întreba de ce nu apar și clasicele lotci pescărești, răspunsul ar fi că acestea fiind acum din plastic le-a ignorat gășindu-le o pată stridentă pe acest tărâm virgin. Remarcabilă fotografia cu marinarul de pe puntea unei șalupe, surprins în manieră Magritte sau De Chirico, replică lacustră a tabloului Lumea

Cristinei a lui Andrew Wyeth, un solitar pe o planetă a apelor. Predispus aventurii și extremelor, Ovidiu Ungureanu se avântă și într-o temerară expediție cu ATV-urile în Munții Parângului - cu atât mai spectaculoasă trecerea de la nivelul 0, la înălțimi sfidătoare de unde vine cu un accent de final apoteotic, la care participă întreaga orchestra. Piesa de rezistență a expoziției este un apus de soare surprins cu măiestrie de pe podul de la Năvodari, într-un moment unic, spectaculos, blocând aproape circulația, captând Astrul Zeu în singura zi pe an când poate cădea la apus pe acea perspectivă. Podul mărginit de o parte și alta de stâlpii electrici configurează parcă scheletul unui uriaș cetaceu ce a înghițit soarele. Parcă revenind cu picioarele pe pământ, marinarul lui Ovidiu Ungureanu spre deosebire de alți marinari care au făcut din asta un dezastru, se revindică cu un fotograf de talent, iar evoluția lui viitoare ne face deja nerăbdători. M-a impresionat în această colecție fotografică atmosfera magică de îmbărbătare tăcută, a Dunării cu Marea, după ce fluviul adună mii de râuri de-a lungul a jumătate din continent, primește sărutul sărat al morții într-un decor fastuos de liniște și pace, trezind parcă în noi nostalgia Paradisului pierdut.

Viorel COJAN

Piatra Neamț

Tineretea unui festival și pofta lui de viitor

• Scenă din „Yerma” cu Isabela Neamțu și Horia Suru

Primul festival al teatrelor profesionale din România a luat ființă la Piatra Neamț și are o frumoasă istorie, ajungând, în acest an (deloc fast pentru cultură și artă, ca să rămânem în domeniu), la cea de-a XXV-a ediție. Care a fost un veritabil maraton teatral, desfășurat pe parcursul a două săptămâni, cu o mulțime de evenimente, pe lângă spectacole având loc lansări de carte și de reviste culturale, vernisaje la expoziții de pictură și fotografie. Publicul din Piatra Neamț, principalul beneficiar al acestui admirabil marș festivalier, a avut o ofertă mai mult decât bogată, 32 de spectacole, unele în concurs (la secțiunile Profesioniști și Școli de teatru), altele invitate în afara concursului, pentru că sunt dintre acelea recunoscute ca foarte bune, și nu duc lipsă de premii. Teatrul gazdă a avut o prezență foarte bine marcată în această manifestare de reală anvergură, deschizând festivalul cu recenta lor premieră, „Yerma” de Federico Garcia Lorca și continuând cu „România 21” de Peca Ștefan, și „OO!”, creație colectivă după Ion Creangă, în regia lui Alexandru Dabija. Și tot într-o premieră, după știința mea, la acest festival s-a acordat un premiu pentru cel mai bun secretar literar, Gențiana Ionescu intrând în posesia acestei distincții venită din partea Fundației Culturale „Camil Petrescu”, sprijinită de Fundația Culturală „Ion Coman”. Un premiu pentru inteligența, eficiența și pasiunea depuse în îndeplinirea funcției ei, calități rar întâlnite la alți confrăți din peisajul teatral actual.

Dar ce nu se poate la Piatra Neamț?, unde starea de grație este la ea acasă, de cele mai multe ori. Iar ea nu poate fi atinsă decât atunci când „generezitatea maturității se lasă pradă celor pe care-i învață să îmbătrânească frumos, umilindu-se în fața unei meserii pe care divinitatea o controlează perfect, împărțind harul în sufletul tânăr al artistului de teatru”, după cum spune în caietul-program directorul Teatrului Tineretului, Liviu Timuș. Pledoaria pentru tineri este o constantă, un program al acestui teatru, susținut cu priecere, discernământ și entuziasm neobosit. E o extraordinară „foame de viitor” la Piatra Neamț, o vitalitate și un optimism care te tonifică și pe tine, ca spectator al unei formidabile risipe de energie creatoare. Spun toate acestea și cu un ușor regret, pentru că, în această toamnă, la festivalul desfășurat între 18-31 octombrie, nu am putut fi spectator decât la câteva reprezentații. E drept că știam niște spectacole, despre care am

scris în alte rânduri, dar am și pierdut unele pe care aș fi ținut să le văd, dar timpul (alocat și altor treburi, nu atât de plăcute ca mersul la teatru) nu mi-a îngăduit să o fac. Am să notez, de data aceasta, doar niște impresii, pentru a reveni, în următoarele cronici, asupra altor lucruri interesante.

Să încep cu „Yerma”, un spectacol în formula teatru-dans, de un mare impact vizual. Ceea ce mi-a rămas înțipărit pe retină este legat de o scenografie superbă, semnată de Dobre Kothay Judit, reprezentând o fântână care se vede ca printr-un hublou (în proiecția de adâncime a unei imagini filmate). Fântâna e centrul satului, locul unde se adună oamenii, ca să vorbească și să se împospăteze, ne spune Lorca. Acolo se petrec cele mai importante acțiuni, e un punct nodal, ca o inimă. Fuente, chiar așa se numește satul unde se petrece drama Yermei, tânăra femeie deznădăjduită că nu poate avea un copil. În ritmuri de flamenco, minunații actori ai Teatrului Tineretului, sub inspirația baghetă regizorală a lui Béres László, și în coregrafia lui András Lóránt, configurează o lume pasională, închisată în prejudecăți, pătimasă, tulbură, având o forță de atracție magnetică. Isabela Neamțu este excelentă în rolul Yermei, sensibilă, nuanțată, iar Lucreția Mandric desenează foarte expresiv un profil de vrăjitoare, învăluită în fum de țigară, stranie, știutoare de mari taine. Dar toți interpretii s-au pliat admirabil pe această viziune spectaculară, răspunzând cu dăruire și profesionalism impecabil cerințelor direcției de scenă. Evoluază în

„Yerma” (un spectacol puternic, interesant, dar cam eclectic), așadar, cu o deosebită plasticitate corporală, cu gesturi, atitudine, atent șlefuite, cu trăiri intense, Horia Suru, Cezar Antal, Andrea Gavrilu, Nora Covali, Ecaterina Hâtu, Loredana Grigoriu, Adina Suciuc, Cătălina Ieșanu, Gina Gulai, Dragoș Ionescu, Matei Rotaru, Daniel Beșleagă, Rareș Pârlou.

Mi-a mai rămas viu în memorie un spectacol total de altă factură, al unui teatru independent. Este vorba despre „Faceți loc!”, de Mihaela Michailov (critic de teatru, totodată, și selecționera de la secțiunea Școli de teatru) jucat de Teatrul LUNI, de la Green Hours, București.

Creator de tip reactiv, care refuză indiferența, Mihaela Michailov scrie texte proaspete, de atitudine, pornind de la evenimente concrete, de la documente, pe care le mixează apoi cu elemente din alte zone, ținând de subiectivitatea, de grundul afectiv, de imaginația personajelor, rezultatul fiind o întrepătrundere uimitoare a realului cu ficțiunea. Dramaturgia ei este una de investigație, bazată pe documente (e programul grupului din care face parte, TangaProject), feliile de viață, calupurile de probleme luate direct de la sursă având parte apoi de un tratament foarte personal, dezinvolt, în care verva și umorul sunt un *topping* care asezonează întregul și-i dă un gust savuros. Așa se întâmplă și în „Faceți loc!”, o piesă compusă dintr-o suită de monologe pe tema pierderii locuinței și a raporturilor individului cu proprietatea. Sunt șapte personaje (bine construite, credibile, empatice, pitorești) care se

perindă prin fața noastră și își spun povestea. Povești diferite, experiențe diverse, unele tragice, altele mai hazoase, dar toate având adevăr uman și emoție. Unii au pierdut totul, Domnul Nae, Valeria, Jeni, nu mai au casă, „sunt frați de evacuare”, alții, Florentina și Andrei (un cuplu tânăr care stă încă la părinți), se zbat ca să obțină o locuință a lor, Aurora luptă pentru dreptul animalelor de a avea spațiul lor („Aici Pupi face pipii!!!”). Oameni simpli, necăjiți, nedreptățiți, înșelați de un sistem social căruia nu-i pasă de nevoile lor, victime ale unor abuzuri, ale unei legislații, adeseori, aberante. Cu o bună intuiție dramaturgică, și cu o apreciabilă doză de sarcasm, Mihaela Michailov plasează istoriile acestor oameni obișnuiți între două discursuri electorale sforăitoare, sustinute cu mare avânt de Marius Cristea, un candidat la primărie, care declamă, ca un robot, niște fraze aiuritoare: „Stop mafiei locale!”; „Stop rechinozei imobiliare!”; „E timpul peștilor cinstiți!”; „Mai mult decât un primar, un stil de viață!”

În „Faceți loc!”, vorbăria zornăitoare, bombastică, de politician, promisiunile desarte, marea demagogie de campanie electorală sunt fixate cu o ironie neiertătoare, mordantă. Se simte în textul Mihaelei Michailov întreaga revoltă a unor oameni tineri care nu vor să fie obiect de manipulare și refuzul lor de a se înregimenta, protestul împotriva a tot ce denaturează și degradează existența umană în partea ei de firesc, de autenticitate.

Carmen MIHALACHE

Premiile Festivalului de la Piatra Neamț

Secțiunea „Școli de teatru”:

• Premiul pentru Cel mai bun spectacol: *American Buffalo* – UNATC București. Premiul pentru Cel mai bun actor: *ex aequo* – Conrad Mihai Mericoff, pentru rolul Bobby, și Bogdan Nechifor, pentru rolul Teach din spectacolul *American Buffalo*.

• Premiul pentru Cea mai bună actriță: Borbely B. Emilia, pentru rolul Mădălina din spectacolul *mady-bab. edu*, Universitatea de Arte Tirgu-Mures, în colaborare cu Teatrul Maghiar de Stat „Csiki Gergely”, Timișoara.

• Premiul de Regie: Alexandru Pamfile, pentru spectacolul *Wozyeck*, UNATC București.

Secțiunea „Profesioniști”:

• Premiul pentru Cel mai bun spectacol *Niste fete*, regia Cristian Juncu, Teatrul „George Ciprian”, Buzău.

• Premiul pentru Cel mai bun actor: Marius Damian, pentru rolul Viorel din spectacolul *În container*, Teatrul Odeon, București.

• Premiul pentru Cea mai bună actriță: Diana Cavallioti, pentru rolul Reggie din spectacolul *Niste fete*, Teatrul „George Ciprian”, Buzău.

• Premiul de Regie: Alexandru Măzgăreanu, pentru spectacolul *True West*, Teatrul *Nottara*, București.

• Premiul de Scenografie: Cristina Milea, pentru spectacolele *În container*, Teatrul Odeon, București, și *Povești de familie*, Teatrul *Andrei Mureșanu*, Sfântu Gheorghe.

3 aprilie

În primele zile ale afliării tale în metropola franceză, dacă privești atent și te gândești bine, cum se zice, prinzi a înțelege, prin oarecare deparatare de impresii retro (chiar de acum un veac-două) și senzații prezente, că, din Orașul Luminilor, cândva, astăzi Parisul a ajuns Orașul lumilor. (De la Iași, via internet, Liviu Antonesei îmi scria ieri: „O, deci ești acolo! Lumina fie peste tine în Orașul Luminii!”). Pentru că speciile umane de pe toate continentele, țările insulare sau de pe arhipelaguri se perindă, neîncetat, pe malurile Senei, pe Champs-Élysées, prin metrou etc., încât, cu trăsături fizionomice definitorii, și se înfățișează Asia, cu distincțiile sale trăsături chinezești, hinduse, coreene (...de sud), Africa, în întreg spectrul ei de indigo, Japonia insulară, cea mai înarmată cu aparate foto, America Latină, Oceania... Și îți spui în sine ta că, din câte se vede sau se poate presupune, Lumea – ca globalitate ce însumează lumile mai restrânse – se împarte în oameni care deja au văzut Parisul și ceilalți, care visează să facă asta. Unii chiar repetând, a infinita oară, frumoasa banalitate: *Să vezi Parisul și apoi să mori...* Probabil, acesta e orașul despre care știm foarte multe, cu ani și ani înainte de a fi ajuns pe caldarâmurile sale. Chiar poți avea impresia că ai fi vizitat Parisul într-o altă viață a ta, dar sigur – în visele tale. Iar ajuns aievea aici, parcă predispuându-te intuitiv să trăiești și tu clipele (acelea) de sărbătoare eternă (domnule Hemingway!), îți imaginezi că ai putea pierde darul cuvântului de încântare, entuziasm și plăcere intense, pentru a nu mai putea băgii nimic în plus față de ceea ce deja s-a spus, s-a tot spus: „Parisul e capitala spiritului” (André Maurois), „centrul lumii” (Henry Miller), iar pe pedestalul monumentului lui Montaigne din preajma Universității Sorbona inscripția spune că e: „La gloire de la France et l'un des plus nobles ornements du monde...” Monser, odată ajuns pe creasta Arcului de Triumf sau aproape de vârful Turnului Eiffel, dacă nu te-ar încanta Parisul, dacă nu ai fi încercat de vertijuri de entuziasm cu dulce umilință și satisfacție, ceilalți te-ar putea crede, dacă nu ticnit, sigur că te-ar lua drept ins nu din lumea aceasta, ci de pe undeva din galactici sihastru și prost informate.

Astfel că lată-te favorizat de o întreagă lună de zile nu în a vizita Parisul, ci oarecum chiar a-l cunoaște, pe-alocuri (teme și idei) – a-l cerceta, „a-l relua”. Prin urmare, scutit de a te agita pe malurile Senei într-un tur de forță, nu te impacientezi că nu vei avea timp să afli ceva despre și din obiectivele de interes nu că general, ci, sigur, –mondial: Luvrul, Les Invalides, Centrul Pompidou, Atelierul Brâncuși, Grădina

Leo BUTNARU

Prier parizian (2)

(Jurnal Yes-Eu, 1- 29 aprilie 2010)

Luxembourg, Tuilleries, de la poalele și din vârful megastarului de fier Eiffel, Trocadero, Casele-muzeu (Balzac, Hugo, Rodin, Delacroix...), Sorbona, Podul Mirabeau, Saint-Germain des Pres, Notre-Dame, Sacré-Coeur, Versailles, Trianon... Adică, favorizat de timp și de spațiu, nu vei face incursiuni, ci... reflecții prin Parisul mai puțin expus grabei, navelei de turiști; prin Parisul oarecum mai intim, mai „al tău”, mai în dialog cu firea și curiozitatea ta. Să vezi Parisul de dincolo de posterele reclamelor, de dincolo de hârta lucioasă, mai că bristol, a ghidurilor pentru turiști. Adică, orașul în părțile sale mai ferite, mai potolite, dar mai vii, parcă, mai pline de sensuri și... sub(supra)sensuri. Plus că, inevitabil, în baza atât de verificatului, de multi, precept *omnia mea mecum porto*, am venit la Paris și cu cinematografia privată a viselor și coșmarurilor mele... aproape documentare, adică mai că realiste, precum – astăzi, aproape omniprezente – cotidienele îngrijorări și tranziții de la sentimentul de dragoste și libertate – la presanta idee de business, afacere-desfacere într-o viteză cât de cât onorabilă.

Și ce dacă, aici, primele zile de aprilie sunt cam ploioase? Adu-ți aminte ce spune un personaj din celebra cine-melodramă a lui Billy Wilder: „Iată ce ar trebui să faceți în prima dumneavoastră zi la Paris: Vă veți plimba prin ploaie – sub o ploaie mărunță, caldă și plăcută... Ploaia – e ceva foarte important! Anume atunci Parisul emană cele mai plăcute, ba chiar delicioase arome ale sale... Lanus, sunteți foarte bogat și inteligent, puteți să va comandați o ploaie...” În aceste prime trei zile de sejur în Parisul... jur-impresur, nu mă pot plânge de absența ploii. Nici de abundența ei. Doar constat certa și repetatazebrata ei prezență aproape... obligatorie. Iar pe la noi se spune că ploaia e a bine, e a plin, e a rod. Și – de ce nu? – a scrie despre Paris, – ca să comit o primă rimă în capitala... sublimă (asta e deja a doua pereche de rime; ba nu, e un triplet: primă-rimă-sublimă...).

Luvrul

Luvrul este cel mai mare muzeu din lume. Ceea ce nu înseamnă că e și cel mai important. În felul lor, muzeele importante sunt unice, de nesubstituit unele cu altele. Astfel că importanța Luvrului nu vine de la numărul de peste 350 de mii de exponate, ci de la faptul că, în majoritatea lor, acestea sunt inestimabile. Ca

niște coagulante de istorie, artă, civilizație, destine umane, irepetabilitate. Fiecare în parte, ele constituie esențializări pe cât de reale, pe atât de – în trecere de secole, unele, – mitologice aproape. În ansamblul lor, exponatele sunt ca o citadelă a spiritului uman, ca într-o premoniție implicită, metaforică, simbolică, dat fiind că, la originea sa, în 1190, ceea ce înseamnă astăzi Luvrul a fost conceput de regele Philippe-Auguste ca fortăreață, pentru ca, peste patru secole, François I să dispună ca ea să fie... civilă, civilizată, în locul ei ridicându-se un palat în stil renascentist, în care este inaugurată colecția regală, alcătuită, inițial, din 12 picturi ale autorilor italieni. Napoleon avea să renoveze Luvrul, menindu-l, integral, pentru muzeu.

Astăzi, Luvrul este o fortăreață care se lasă cucerită, pentru a cuceri la rândul său turiștii năvălitori, a căror mulțime, în special în zile de odihnă, poate crea impresia că deja e strănt (și) în lume, în... istorie, ca și în transportul în comun. Strănt în lumea care, bineînțeles, știe că printre exponatele „slagăr” de la Luvru domină doamna Mona Lisa lui Leonardo da Vinci (ca o... Mon(d)a Lisa...). Altele, (hiper)memorabile, – Victoria înaripată de la Samothraki, „Pluta Meduzei” de Théodore Géricault, „Încoronarea lui Napoleon”, dar și „Moartea lui Marat” de Jacques-Louis David (mă rog, ordinea „importantei” celor trei lucrări poate fi modificată, rezultatul însă rămânând același: capodopere), „Chevaux de Marly” (Caii lui Marly) pe care

Guillaume Coustou i-a sculptat în marmoră de Carrara, „Sclavii” lui Michelangelo, „Dantelăreasa” de Jan Vermeer, „Venus din Milo”... (Frumusețea... sistematică a statuilor antice, ale celor eline te duce cu gândul – și sentimentul, probabil, – la Safo cea bosumflată sau doar cu buzele umflate de nesățioase sărutări. Vă amintiți un vers al ei? – „Cât firele de nisip numărul sărutărilor noastre!”)... Dar uite o ineletrnicire ingrată, inutilă, ce nu va mulțumi pe toată lumea: să amintesc de cele mai cele(bre) etc. exponate de la Luvru! Păi, domnii mei, o puteți începe chiar de la intrarea din centrul complexului muzeal, cu faimoasa, deja, Piramidă din sticlă... (Dacă întru analiza și particularizarea capodoperelelor amintite s-au scris, despre fiecare în parte, rafturi întregi de tratate... exaltate, despre piramidă, un timp, – doar diatribă, adică un fel de tratate... negativiste... Și astăzi se mai pune la îndoaia oportunitatea geometriei sale rigide în contextul armonios al ceea ce e Luvru în omnicuprinsul său.)

Pentru ca vizitatorii să nu rateze, din întâmplare sau din neștiință, întâlnirea cu capodoperele (capodoperelelor), pe pereți sunt plasate indicatoare ce conțin o imagine sau alta a pânzei sau sculpturii ce ar interesa (fie și din snobism). N-ar fi lipsită de teme pre-supunerea că o mare parte dintre vizitatori (sau doar... turiști) nu urmăresc decât aceste semnale, fără să învrednicească de oarecare atenție și alte (tot alte!) capodopere ce fac Gloria Luvrului și a Lumii.

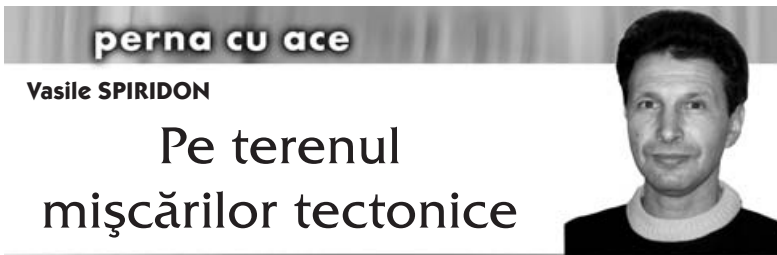
• Aurel Vlad

În imensul spațiu cu lucrările marilor, genialilor pictori italieni șuvoi de oameni, în marea sa cuprindere, pare a duce doar spre sala cu numărul 6, unde este expusă „Mona Lisa”. Cam... nearătoasă în dimensiuni, ținută la câțiva metri distanță de vizitatori, capodopera poate să și dezamăgească pe cineva, pe *multii cineva*, care se așteptau nu că la mai mult, ci mai că (maică... Lisa!) o minune de revelație. Dar nu este chiar așa. Toți încearcă să se convingă că zămbetul Giocondei ar fi cu adevărat misterios. Și lumea tot fotografiază, fotografiază, grăbită de supraveghetori să înainteze, să tot înainteze, să nu creeze ambuteiaje... estetice, artistice, muzeale, – cum ar mai fi să se numească ele. Asiatici mărunți se ridică în vârful picioarelor, alții pur și simplu sar în sus de după spatele celor din fața lor, – și tot dăi și dăi cu blitzurile spre Mona Lisa (sau – Mona-Monada, cum ar zice prietenul, poetul Lucian Vasiliu; aici, în sens de cea mai simplă (dar ce... complexă!) unitate indivizibilă din care ar fi alcătuită lumea... frumosului, ca parafrază impredictibilă – sau... *imperialvizibilă* – a vreunei fraze din filosofia lui Leibniz...) Și dacă unii pricep în timp real că unicul lucru (sau unica... abstracțiune) care-i deficitărilor la Luvru este timpul (măria sa alergătoare), aici, acolo, în fața misteriosului zămbet de madonă ar dori să rămână peste timp, numai că... „Nu-i vina ta, așa e scrisă nemilosivă lege-a firii” (ca să ne amintim, la Luvru, de poezia română, de Goga) – și supraveghetorul, gardianul te îndeamnă cu: „Allez, allez, si'l vous plait!” Și nu greșești că înaintea, deoarece în sala următoare, imensă și ea, și se deschid, panoramic, năvalnicele haruri ale francezilor Jacques-Louis David, Jean-Germain Drouais, Antoine-Jean Gros...

Pe mai mulți pereți, de mai mulți autori – tablouri cu Magdalena cea cu privirea ca un *într-un aval* al pocăinței. Și tot alte și alte săli populate de capodopere-opere ale geniului uman de pretutindeni și dintotdeauna, astfel că, parcurgând în sens invers, retro-istoria – de la *aeroplanul* (Boeing!) al zilelor și cerurilor noastre spre aeropagul atenian sau egiptean Nefertiti, ajungem la concluzia că, de fapt, e greu să tragem vreoa concluzie ce ar satisface mai multă lume. O vizită la muzeu e o motivație, o necesitate și o înțelegere personală. Aici, în taină, poți discuta cu zeii de marmoră, cu Pan, cu Orfeu, cu Hermes cel hipertainic în misterele sale, rar vorbitor, dar ale cărui cuvinte sunt florile, apoi fructele sufletului, – îți zici, pentru că nu poți și nici nu dorești să „neutralizezi”, să sterilizezi completamente atmosfera de mit, pe care și-o inculcă oarecum și Luvrul.

Prin urzirea laolaltă într-o sintaxă integratoare a firelor dispersate în istoria noastră literară din secolul trecut, Ion Pop își propune un pariu ambițios, pentru mulți inhibant, aventurându-se pe un teren nesigur, aflat în pline frământări tectonice. Cercetătorul oferă spectacolul poezicilor avangardiste, ridicată sub ochii noștri, parte cu parte, din cele mai heteroclite asocieri de cuvinte, întrucât „scriitorul, poetul de avangardă se dorește, de fapt, a fi mereu disponibil, deschis, receptiv și productiv, iar utopia lui este aceea a permanențării acestui dinamism, a stării de criză a sensibilității, în sensul de tensiune fertilă, de interogație și îndoielă promise unor răspunsuri provizorii, mereu de reformulat și de depășit” (Introducere în avangarda românească, Institutul Cultural Român, 2007, p. 16). Orice ipoteză și interpretare critică înseamnă o situație implicată a criticului într-un hățis de texte avangardiste, într-un context de virtualități; însă el este convins că „spontaneitatea” totală ce se ivește din „tabula rasa” ca o garanție a originalității este o veche iluzie ce și-a dovedit demult neapartenența la domeniul creației artistice veritabile.

Demersul critic este organizat în spațiul istoriei literare, abordate prin mijlocirea unor opere cunoscute de scriitorii cu care luăm în discuție, în context de orientare spre formula dinamică, de gust impresionist cu rădăcini scientizant-didactice. Ion Pop are vocația sintezei și monografia din care am citat reușește să-și cucerească drept de existență prin fixarea unor idei critice care refuză aproximațiile ori exagerările.

Vasile SPIRIDON

Pe terenul mișcărilor tectonice

Nu se trag concluzii nefondate, nu se face un singur pas fără să se aducă în discuție un text care să verifice o idee sau să confirme o judecată de valoare. Prin observații parțiale și situații particulare se urmărește nivelul sintezei, avându-se aproape mereu o propoziție exemplificatoare în preajmă.

Autorul se pierde voit în meandrele mobilei istorii a mișcării de avangardă pentru a-i sesiza articulațiile și îi descifrează destinul incert în orice etapă a istoriei sale, cu sentimentul și conștiința unui martor care simte fenomenul în palpatia lui. Metoda sa este „transcrierea” minuțioasă, neliniștită la gândul că s-ar putea pierde unele dintre elementele analizei, intenția nefiind de a ajunge de la un punct la altul pe drumul cel mai scurt, ci de a schița un tablou sinoptic care să conțină toate informațiile necesare. Prin rolul de trecere al avangardei între două structuri, una învechită și alta încă neconstituită, se descoperă o manieră dinamică de a împăca în orice moment trecutul cu viitorul istoriei literare.

Elucidarea semnificației istorico-literare a fenomenului avangardist impune și o cercetare a posterității acestui spirit avangardist, cu alte cuvinte, a experimentalismului, fapt care ne scutește de pericolul unor

interpretări eronate ale demersului noii avangarde: „termenul de experimentalism – ce voia să-l înlocuiască acolo pe acela de avangardă, de vreme ce se constata, în condițiile dobândirii tuturor libertăților de expresie, inutilitatea gesturilor de ruptură radicală și trecerea la practici mai pozitive, de laborator scriptural – s-a încercat să fie adaptat la realitățile mișcării românești, pornindu-se de la calificarea mai veche, ce plasa avangarda noastră sub formula «integralistă» a sintezei moderne, cu sugerarea unei anumite moderații a atitudinilor iconoclaste. Însă experimentală într-un sens mai larg a fost, de fapt, toată avangarda istorică, iar cea românească n-a făcut excepție; numai că «experimentalismul» ei mai... cuminte poate fi pus, cu destulă îndreptățire, și pe seama înțeleptei asimilări a unor programe radicale europene, sub presiunea ritmului recuperator, ceea ce a generat destule ezitări, oscilații, jumătăți de măsură. Oricum, acțiunea avangardistă de la noi se desfășura pe un teren departe de a fi eliberat de obstacolele vizate de negația programatică, radicală... (s.a.)» (Ibidem, p. 20)

Demersul disecă o anume ambiguitate a noului experimentalism. Pe de o parte, ivită

dintr-o motivată respingere a stagnării în convenționalismul unei tradiții culturale și vrând să surprindă o mișcare fi-rească a vieții cotidiene (se va atrage astfel atenția asupra necesității unei revoluționări permanente a limbajului poetic); pe de altă parte, îngrădindu-se excesiv în contemplarea propriei dimensiuni constructive, „atâtea câte au fost, programele, ideile, scrierile avangardiștilor români au avut rolul lor însemnat de avertizare contra blocării în convențional, de deschidere de noi căi sau de nuanțări necesare în câmpul «gramaticii» poeziei: ele au menținut treze conștiința creatoare, spiritul critic, reflecția nonconformistă asupra literaturii și artei din prima jumătate a secolului XX” (Ibidem, p. 280). Vocația de a nega avangardele anterioare va face posibilă oricând existența unei noi avangarde: „generația literară a anilor '80 a reluat atitudinile și sloganuri ale avangardei istorice, într-un moment când celor mai tineri poeți li se părea că estetismul «neomodernist» al celor din 1960 trebuie depășit spre un discurs mai apropiat de realitatea imediată, de limbajul cotidian – nouă căutare de «autenticitate». Este ceea ce se întâmplă, sub ochii noștri, și cu ultimii veniți în literatura română, adică cu

încă nedeplin conturată «generația 2000» care, prin opțiunea sa «realistă», minimalistă, pentru o poezie cât mai «tranzitivă», se dorește și mai apropiată de prozaicul univers concret în care trăim, de ceea ce Bogza numise cândva «plan primar», ducând spre ultimele consecințe proiectul autenticist al predecesorilor imediați... Forme, așadar, de post- sau neo-avangardism, ce nu reiau pur și simplu, repetitiv, idei moștenite, ci le prelungec ecol în «stări de spirit» solicitate de noul «puls al vremii». Sunt semne că spiritul avangardei, dinamic-interogativ, rămâne în multe privințe actual și promițător de noi «întoarceri», cu consecințe benefice pentru conștiința și practica creatoare” (Ibidem, p. 280).

În orice caz, prin ineseși con tradițiile sale, mișcarea de avangardă se constituie într-un spațiu deschis, iar timpul, cu dimensiunile lui inexorabile, va decide asupra trăinicieii textelor sale. Un asemenea moment precum acesta pe care îl traversăm pune noi întrebări fertile – tocmai acelea pe care autorul le recunoaște a fi încă nerezolvate: „Se confirmă, în felul acesta, faptul că, definită ca «stare de spirit», dincolo de școlile literare, avangarda are și promite să aibă o vitalitate perenă, fiind periodic prezentă ca tip de reacție anticonvențională, antiestetizantă, anti-«clasică»: o stare dinamică, nu-i așa, de disponibilitate absolută față de imediatul trăirii, reactivată de fiecare dată când se simte primejdia blocării într-o formulă sau o convenție (s.a.)” (Ibidem, p. 21).

Ion Pop nu se angrenează într-o spumoasă cazuistică a mitologiei literaturii de avangardă, într-o voluptuoasă tratură a documentului literar răstălmăcit, ci pătrunde adânc în intimitatea procesului creator al retoricii insurgente și găsește resorturile care explică mecanismul producerii textelor. Cercetătorul nu are ton sentențios, consideră totul cu gravitate, pășește cu circumspecție pe acest teren minat; pregătirile, lămuririle oferite copios, precauțiile luate sunt pertinente, înlăturând prezumtivul. Defrișarea căilor de acces către aspectele revelatorii întărește sentimentul seriozității și al rigorii demersului. Deși subiectul abordat poate solicita exces de fan-tezie în interpretare, criticul ne câștigă încrederea prin precizia și stringența argumentării, lipsită de prețiozitate scienti-ficistă. Temeinicia pregătirei de istoric și teoretician literar îi îngăduie lui Ion Pop să fixeze exact, în „Introducere în avangarda românească”, sistemul așteptărilor” în diferitele etape ale avangardei, mutațiile gustului, descătușarea din constrângerile canoanelor retorice, tehnica lecturii.

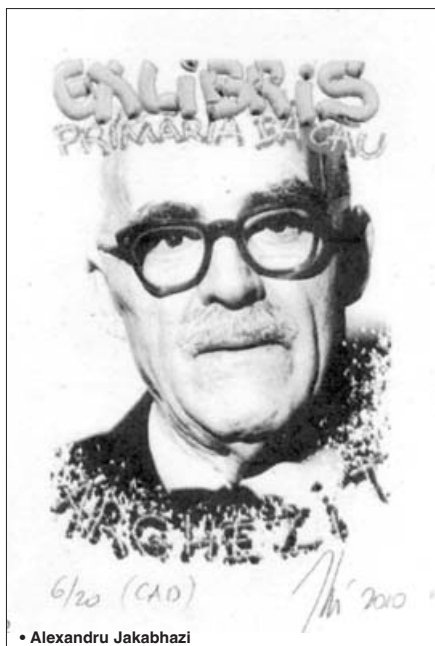
Concursul național de ex-libris „Tudor Arghezi”

La Biblioteca Județeană Bacău „Costache Sturdza” s-a organizat, și în acest an, păstrând tradiția, concursul național de ex-libris. Tema propusă pentru cea de-a XXIII-a ediție a fost evocarea prin grafica miniaturală a marii personalități a scriitorului Tudor Arghezi.

Juriul concursului, format din artiștii plastici - președinte Ilie Boca, membrii Dany Nadlen Zărnescu, Vasile Crăiță - Mândră, Ovidiu Marciuc, criticul de artă Iulian Bucur și secretar, Iulia Leteanu, a hotărât decernarea următoarelor premii: Premiul I - Alexandru Jacobhazy (Timișoara), Premiul II - Maria Lupascu Modesta (Iasi), Premiul III - Szucs Eniko (Timișoara), Mențiuni: Bianca Budău (Bacău), Ana Burduja (Bacău), Anuța Ghicu (Bacău). Este salutar faptul, că în pofida crizei economice, premiile au fost susținute financiar de către Consiliul Județean Bacău. Din partea lui Ilie Bărbu, a fost acordat premiul pentru debut pentru Sergiu Știrbu (Bacău).

Expoziția, frumoasă, în care artiștii redau cu minuțiu chipul scriitorului sau imagini discrete inspirate din opera acestuia, a beneficiat și de un catalog, apărut în condiții grafice deosebite, cu titlul „Tudor Arghezi, concurs național ex-libris” (redactorii Iulia Leteanu și Crina Ifrim). Din prefața semnată de Gabriela Muraru (directoarea Bibliotecii), notăm: „Însemnele purtând chipul real, portretul spiritual al poetului, teme sau atmosfera poeziei argheziene, ex-libris-uri create de autori din toată țara (...) se reușesc într-o expoziție fascinantă care, prin talent, ingeniozitate, tehnică impecabilă, idei surprinzătoare, îl evocă pe Tudor Arghezi. Mai mult, împreună lucrarea plasticienilor potentează un omagiu de natură estetică, rodesc o fărâșmă de dragoste, aprind o scânteie de afecțiune, peste timp, a noilor generații de români față de înaintașul lor înzidit în memoria literelor.”

La Biblioteca Județeană Bacău s-a organizat o expoziție a lucrărilor înscrise la concurs iar vernisajul a avut loc pe 29 noiembrie. Expoziția a fost prezentată de pictorul Ilie Boca și criticul plastic Iulian Bucur. Actorul Radu Bogdan Ghelu a susținut un recital poetic din cartea „Cuvinte potrivite”. Tot cu acest prilej, bibliotecara Diana Toma a amenajat o elegantă expoziție de carte „Lumină și culoare”. (V. S.)

• Alexandru Jacobhazy

Am pomit la drum cunoscând impactul deosebit pe care l-a avut proza lui Kawabata asupra publicului român, undeva prin anii șaptezeci. De acord, aproape toată lumea a citit ceva din Kawabata, drept pentru care plec de la premisa că discutăm deja despre un fenomen cultural de amploare, căruia i-a fost înlesnită apariția în mai tot Occidentul. Lăsând la o parte cauzele extra-culturale ce au fi putut conduce la o excelentă difuzare a lui Kawabata în Vest, m-aș opri acum doar la două dintre cărțile sale, volume ce propun (după umila mea părere) o proză ce intrigă, o proză ce nu își concentrează interesul pe tehnici narative savante ci amplifică sub forma unei progresii geometria sentimentelor. Și tot încă de pe acum simt nevoia să atrag atenția că rândurile ce vor urma nu vor să se instituie într-un exercițiu de admirație. Ce-i drept, în ultima perioadă, când răspundeam senin *Kawabata* la întrebarea *ce mai citești?*, eram privit cu neîncredere: simțeam că nu sunt în trend ori că dimpotrivă – îmbrac haina celui care vrea să epateze, făceam cumva parte din rândul *tinerilor cu ochelari de soare* (a se înțelege o stare de spirit!) care citesc neconștient din *Cărtărescu* (firește, nepro-nunțat *Cărtărescul*). Pleșu ori Herta Muller. Dar alegerea îmi aparține! Fie tardivă ori ba, nefăcând reclamă ascunsă la vreo editură, pur și simplu am să scriu despre Kawabata!

Nu a contat nici măcar că este unul dintre laureații Premiului Nobel. Cu mult mai importantă mi se pare legătura trunică cu *Universitatea Imperială din Tokyo* ori faptul că alături de câțiva tineri a fondat revista *Bungei Jidai*, în paginile căreia realismul la modă era combătut printr-o reînviere a interesului față de ceea ce ținea de tradiție, fapt ce a determinat apariția neosenzualismului în literatura japoneză. Iar dacă ar fi să-l citim din perspectiva biografiei, nu putem trece peste câteva episoade semnificative: rămâne orfan încă de la vârsta de patru ani, este crescut de bunicii săi, ulterior despărțit din rațiuni financiare de unica soră; mai mult, după chiar moartea acesteia la doar 15 ani, Yasunari Kawabata are parte de o adolescență solitară, marcată inclusiv de suferințe fizice. Toate acestea vor fi combinate cu un presentiment al morții care îi va contura viziunea asupra vieții și asupra creației. Kawabata a fost ispitit să devină pictor, dar chemarea pentru literatură s-a dovedit mai puternică, lunga agonie cât și moartea sa fiind descrise în operele sale din ultima perioadă. Totuși, o abilitate deosebită în a mânuși imaginile artistice trădează interesul autorului și pentru celelalte arte.

„O mie de cocori” adună episoade înlănțuite classic, ce recompun câțiva ani din viața tânărului Kikui. Acesta este

literaturbahn

Marius MANTA

Nuanțe și neosenzualism marca Kawabata

invitat la o ceremonie a ceaiului de Chikako, concubina din tinerețe a tatălui său, cu scopul de a-i prezenta în vederea căsătoriei o tânără deosebită. Aproape involuntar, acolo o va întâlni pe doamna Ota, o altă concubină a părintelui, ce venise împreună cu fiica sa, Fumiko. Treptat, tânărul devine atras de însăși Ota, alături de care petrece clipe de neuitat: „Împărtășind aceea enormă bucurie pe care o degaja experiența femeii, Kikui nu simți nici urmă din reticența rușinoasă a lipsei lui de experiență. Se simți de parcă n-ar mai fi fost cu nici o altă femeie înaintea ei și abia atunci s-ar fi regăsit pe sine ca bărbat. Pentru el fu un extraordinar moment de iluminare. Nu-și imaginase niciodată că o femeie poate reacționa atât de complet și de pozitiv la impulsurile lui, că poate fi atât de receptivă după ce ea fusese cea care-l atrăsese, învăluindu-l în același timp în propriul ei parfum. Necăsătorit, Kikui se simțea murdar după astfel de aventuri, dar de data aceasta sentimentul de impuritate care ar fi trebuit să-l domine lăsă loc unui de enormă pace și căldură interioară”. Asumându-și vag rolul de mamă, nebănuind decât că Ota este interesată de

o viitoare căsătorie între fiica Fumiko și Kikui, prima concubină va distruge fericirea tânărului. Firul narativ începe a se complica doar aparent; pentru cine nu sesizează sensurile profunde, cartea poate intra în sfera telenovelelor: doamna Ota se sinucide (din pricina unui cod al onoarei aparte) iar tânărul Kikui se va simți din ce în ce mai atras de fiica acesteia. Grație lui Fumiko, două bulouri de ceai (aparținând în trecut tatălui și concubinei sale) se vor alătura, marcând metaforic trăinicia iubirii dintre cei doi. Înspre final, singura responsabilă pentru dramele prezente este chiar Chikako, întru chipare a unui destin potrivit, apariție ce purta încă de la începutul micro-romanului un stigmat.

Cea de-a doua carte se apropie cu mult mai mult de structura unui roman, deși în mare parte acțiunea rămâne a se desfășura liniar, personajele propunând mai degrabă simboluri decât existențe veridice. De această dată, în centrul istorisirii se află Chieko, tânără fată ce pare a fi legată de Shinichi, un prieten mai vechi din copilărie. Pentru ceva vreme, trecutul îi este inaccesibil lui Chieko. Aceasta nu

cunoaște decât că „era un copil lepădat, un copil răpit. Tata și mama nu știau unde se născuse și nici nu-i cunoșteau adevărații părinți”. Totuși, existența ei era una liniștită, având cele necesare traiului zilnic. Părinții adoptivi, Shige și Takichiro, îi oferiseră o viață decentă, ancorată în obiceiurile străvechi ale locuitorilor din Kyoto. Takichiro e unul din puținii comercianți ce respectă tradiția: cu o prăvălie pe strada principala, preferă să vândă puțin dar de calitate, se retrage regulat la mănăstire, se plimbă prin grădinile diferitelor temple și chiar ajunge pentru mici bucurii în ceainăriile cartierului *La cele șapte case de sus*. Deși ne prezintă un Kyoto ce se zbate între vechi și modern, Kawabata ne dă senzația că e mai degrabă o luptă ce se desfășoară la nivelul fiecărei conștiințe, devenind drama fiecărui individ.

La urma urmelor, Chieko se află într-o continuă căutare a propriei identități; reușește printr-o întâmplare să-și întâlnească sora geamănă nio-dată cunoscută. Chieko și Naeko nu vor rămâne însă împreună decât pentru o noapte, retrăind parcă sub forma unui vis suprealist

clipele din vecinătatea vieții. Fără a avea rezolvări în planul narațiunii, cele două fete rămân totuși despărțite. Există în lumea străveche legi nescrise ce vorbesc despre un echilibru ce nu poate fi destrămat. „Viețile noastre sunt acum prea deosebite. Am crescut, fiecare, în alte locuri. Eu n-aș putea trăi aici, în cartierul Muromachi. N-am vrut să vin decât o dată în casa ta, o singură dată. Și chimonoul pe care l-am primit de la tine... aș fi vrut să vezi cum îmi stă... Fiindcă tu te-ai ostenit de două ori să vii până la noi în sat... [...] În sat la noi, la munte, se întâmplă să cadă uneori pulbere de zăpadă. Când muncim, nici n-o băgăm de seamă, dar vârfulurile cedrilor se albesc, de-ai zice că au dat deodată în floare. Albesc și rămurelele copacilor desfrunziți! E tare frumos! [...] Chieko rămase multe vreme cu mâinile pe zăbrelele de lemn privind în urma lui Naeko. Dar Naeko nu întoarse capul. Câțiva fulgi mici de zăpadă căzură și se topiră pe fruntea și pe părul lui Chieko. Orașul nu se trezise încă din somnul său adânc”. Pe parcursul romanului, ca într-o veritabilă comedia dell'arte, cu ajutorul lui pro quo-urilor, Chieko își acceptă soarta și va rămâne alături de Ryusuke (fratele lui Shinichi), în timp ce Naeko consideră dragostea lui Hideo (initial sortit lui Chieko) drept o himeră. „O mie de cocori” și „Kyoto sau tinerii îndrăgoști din străvechiul oraș imperial” rămân după toate canoanele două povestiri complexe, imposibil de catalogat după criteriile obișnuite. Mai mult, Yasunari Kawabata rămâne maestrul descrierilor pitorești, ce implică ceremonii ale ceaiului, sărbători ale ciresilor în floare, datini și obiceiuri definitorii pentru lumea niponă. Plus un fior aparte, intraductibil, pe care doar îl intuiești... „După câte se spune, ar fi unul din pictorii de seamă ai artei abstracte. Picturile lui sunt elegante, pline de demnitate și fantezie. Se potrivește de minune cu sufletul unui japonez bătrân. M-am tot uitat la ele acolo, la mănăstirea de maici, și așa mi-a reușit modelul acesta. Dar e ceva care nu are nimic de-a face cu modelele clasice japoneze, nu? [...] Dar, te rog, colorile să fie foarte bine legate...! Știi că prea se vorbește astăzi la tot pasul de «creație», de culori «senzuale», și lumea a început să vadă și culorile tot după moda apuseană”. Dar peste mâna omului... „adevărata minune de aici o constituie ciresii, cu ramurile lor aplecate și-nărcate de flori de-un roșu aprins. Ei sunt lucrul cel mai caracteristic pentru grădina templului Heian. Și, în fond, ce-ar putea simboliza mai bine primăvara străvechiului oraș imperial Kyoto decât acest belșug de flori aprinse de cires?”

• Carmen Poenaru

OGLINDA
literară

Revista de cultură, civilizație și atitudine
nr. 107, noiembrie 2010

Gabriel Funica în editorial, așa cum îl știm, acid, deranjat de lucrurile mărunte și nenorocirile vieții cotidiene. Același politic perceput drept un mediu fetid, nenorocire a destinului. E drept – așa obișnuim, vorbim despre China, ne rătoim doar virtual în fața americanilor, ne autoiluzionăm la nesfârșit. Veți citi, îmi veți da dreptate! Am sesizat totuși o oarecare lipsă de coeziune în jocul serios al argumentării. Gabriel Funica riscă să devină încă un intelectual care tună la nesfârșit pe același ton. Scurt, riscă să plictisească! Și pentru că vorbim de „obișnuințe”, redau și de această dată câteva rânduri: „Altfel, oamenii cu bani, își drăpeză peretii cu cărți somptuoase, experimentează limbajul elevat, frecventează cenacul literare, sponsorizează dacă-i cazul, încearcă încropirea unui blazon cultural, poate din vanitate, poate dintr-o sinceră frământare lăuntrică. Oricum, asistăm la un vesel transfer de competențe și priceperi. Scriitorii se pricepe la economie, finanțării scriu poezii, antrenorii de fotbal citează din Cioran, moderatorii teve se declară kantieni, filozofii antreprenori, poeții managerii”. Pe undeva, stimate coleg, aveți dreptate: noi toți am greșit, noi greșim, iar după câte întuiesc, vai mie / vai nouă, nici că avem vreo șansă de a scăpa de aste certe ticuri balcanoidale!

Nu mică mi-a fost mirarea când, peste doar două-trei pagini, am întâlnit eseu lui Dumitru Hurubă „Gâlceava înteleptilor – între ei...” Ce-i drept, am început să-mi fac scenarii: fie domnia sa are un blog pe net, fie e răutate voită, fie... și tot așa, până în clipa de față, când mă întreb aproape retoric: de ce un eseu cu același titlu, cu un conținut aproximativ identic, și în „Ateneu” (luna octombrie), și în „Oglinda literară” (numărul curent)? Să-mi fie cu iertare, îmi miroase-a Caragiale. Curat murdar!

Extrem de simpatic mi s-a părut Bogdan Didescu. Îi pune motivat la colț pe câțiva din greii criticii / literaturii noastre, care, avântat, l-au supra-apreciat pe Horia Gârbea cu „Fratele mai deștept al lui Kalașnikov”. În continuare, un ochi pentru noile lămuriri ale lui Dan Brudașcu cu privire la opera și destinul lui Octavian Goga.

Una peste alta, aproape ca într-o poveste, mă văd apărându-i pe „marii bucureșteni”. De parcă ar fi nevoie... Și totuși, Corneliu Florea, deranjat nevoie mare de cartea lui Alex Ștefănescu „Cum te poți rata ca scriitor”, inventează sub titlul „Cum se ratează un critic lefegiu” un exercițiu polemic în care idelle, atâtea câte sunt, îmbracă forma acidă a unei mistocărelor de cartier. Nu zic nu, unele of-uri exprimate și-ar fi putut găsi acoperire în realitățile literare ale „patriei” dar zău, nu știu cum se face - deși Corneliu Florea vrea să demonstreze că nu toate se revârt la București, pare a nu reuși decât contrariul. În continuare, noi îl așteptăm cu

drag pe Big Alex – ne manifestăm încrederea tovărășească în mare parte a gusturilor sale. Hmm, cum te poți rata ca scriitor...

Victor Sterom îi prezintă pe Gheorghe Izbănescu „Melodrama realului” și Victor Munteanu „Vestii la marginea acoperisului” – primul volum apărut în 1995, cel de-al doilea – 1993. Totuși, un mare plus pentru comentariul la „Cântece de îngropat pentru cei vii” de Adrian Alui Gheorghe.

TRIBUNA

nr. 196, 1-15 noiembrie 2010

Ion Vlad despre un nou Nobel: Mario Vargas Llosa. „Inepuizabila magie a povestirii” e un mic-eseu ce explică mare parte a succesului prozatorului peruian.

Recunosc, nu am citit-o pe Mariana Gorczyca! O voi face însă, mai ales după comentariile pertinente ale Irinei Petras, referitoare la „Cadentă pentru mars erotic”, Editura Limes, Cluj, 2010. Am reținut o știință aparte a frazării, un bine-dimensionat plan narativ, cu personaje veridice dar care surprind prin dezinvoltură ori vivacitate. „Cadentă pentru mars erotic e un concert cu muzici derutant de distonante strunite cu aplomb de un dirijor năstrucnic care pune ordine în fraze muzicale intonate de-o parte și de alta a lui '89, dar îl tentează și supunerea lor la proba haosului, ca în orice secolventă trăită, (auto)funcționată, imaginată”. Ion Pop face o interesantă radiografie revistei româno-germane „Apoziția”; materiale ample și interesante - deși puțin prea „înțepenite” - avem odată cu „Augustin și tipografiile unui amaniștor” (Horia Lazăr), „În căutarea pietrei filosofale” (I. Francin), „Politici culturale în România postrevoluționară” (Iulia Ruxandra Oana). Până la scurta introducere în jazz semnată Ioan Mușlea, mai învățăm câte ceva despre sistemele de credință în imperiul persan (Frantz Grenet) sau re-imaginăm o Italie împreună cu Liviu Vlad.

Radu Preda așază în balanță criza mondială și felul în care Biserica elenă s-a raportat acestei realități de necontestat. Rămân de urmărit și comentat reacții imediate, în special cele cuprinse în *Enciclica Sinodului Permanent al Bisericii Greciei*, citită la 21 martie 2010 în toate bisericile. În numărul viitor – câteva comentarii referitoare la actualitatea Bisericii Ortodoxe Române...

CRONICA
revista de cultură

nr. 10, octombrie 2010

„Vine cândva și odihna / ce ispășire va fi” – rânduri la granița dintre obiectiv și subiectiv despre bătrânețea aflată între umilințe și deznădejde. Valeriu Stancu: „Ființa superioară, omul își conștientizează sfârșitul aproape din fragedă pruncie, își acceptă moartea (pentru că nu o poate evita), se obișnuiește cu implacabilul ei (admirabilul poet Cezar Ivănescu ne-a lăsat un vers tulburător despre această acceptare: «cu gândul morții ca un frate

geamăn»). Dar nimeni, nicidecum nu pregătește ființa pentru servituțile, umilințele, suferințele, durerile, neputințele, bolile bătrâneții. Bătrânii nu sunt altceva decât niște tineri copleșiți de vreme și de amintiri. Sau «copleșiți de întâmplări», după cum spune Varujan Vosganian în uluilor roman „Cartea șoaptelor”.

În pagina a treia – o primă parte a interviului cu Francoise Bonardel – profesor de filosofie religii la Universitatea din Paris – Sorbona, în prezentarea și traducerea lui Bogdan Mihai Mandache. Miezul discuției este reprezentat de criza / sfârșitul crizei societății contemporane, sclavă a consumismului și a unui postmodernism ce nu se mai înțelege pe sine. Același Bogdan Mandache se ocupă de două dintre titlurile Editurii Herald: „Opus Paramirum” (Paracelsus) și „Adumbratio Kabbalae Christinae” (Franciscus Mercurius van Helmont). Personal, aș indica celor de la Herald o mai bună pregătire a titlurilor, un alt program editorial, care să oblige la existența unui aparat critic întocmit de profesioniști.

O reușită pagină de poezie aparține lui Iancu Grama, „poet bacăuan nemarkat de provincialism”. Deși ermetismul poeziei sale poate juca feste dintre cele mai obraznice, Iancu Grama rămâne fidel „discursului apoteotic”. Rămânem sub atotputernicia liricului: Leonida Maniu ne împărtășește câteva dintre aspectele poetice ale Bibliei. De la cele mai vechi manifestări ale lirismului ebraic („Cântecul izvorului”, „Cântarea Deborei”) și până către mult mai cunoscuta „Cântarea cântărilor”, Leonida Maniu e interesat alături de Zoe Dumitrescu Bușulenga de extraordinară capacitate de transcendere a unui fapt de viață concret într-o imagine esențială a unui mod de a se manifesta al omenescului.

Odată cu paginile de final, sunt nevoit să revin asupra lui Bogdan Mihai Mandache. Dintre cele trei volume prezentate de-a lungul breviarului francez, cel care mi-a atras atenția aparține lui Jean Bies și e dedicat lui Empedocle și legăturilor sale cu spiritualitatea orientală („Empedocle. Philosophie presocratice și spiritualitate orientale”, Paris, Editions Almoura, 2010), o carte ce adună „intelct și sens simbolic, formulări poetice, moduri de explorare interioară, cosmologie și metafizică, de la transmigrare la eliberare”.

Luceafarul
de dimineață

nr. 43, 3 noiembrie 2010

Cătălina Cadinoiu: „A venit linxul, a omorât păsările de curte./ Am chemat vânătorul să-l împuște./ a mai venit un bărbat vajnic și i-a băgat furca în piept./ Ce coadă stufoasă are! Ce dinți ascuțiți! Cum rage! Cum amănăță! Dar sângele îi curge din nări și din gură./ Are o blană splendidă! Dar sânge îi curge pe nări și pe gură! Și este cât un om de lung!// Tac, mamă! Nu merita omul să stea lângă un linx mort./ Doar putreziciunea ne leagă de pisica sălbatică./ supunerea viermilor./ Fără buchetul de oase ce

suntem / am fi fost singuri, / stupizi și singuri” („Intermezzo”).

Numărul curent al revistei comentează două volume cu certe „afinități”. Ambele pleacă dinspre elementele de biografie reală, pe care le transformă treptat în semne, în chipuri (moduri de a fi) reprezentative ale eului narativ. Dan Cristea vede în „Provizoratul” Gabrielei Adameșteanu o continuare firească a celebrului roman „Drumul egal al fiecărei zile”, pe când Monica Grosu rămâne captivă în „cealaltă țară”, variantă de lucru pentru a identifica miza ultimei cărți („Călătorie într-un picior”) semnată Herta Muller, lansată la Humanitas.

Viorel Mirea și S.L. îngrijesc texte dedicate la aniversarea lui Mihai Sora, în urma cărora s-ar putea întrevădea chipul periteticianului modern. Despre cultura și impostră pseudo-culturii aflăm de la Sorin Lavric și Iorgu Drăghicescu – subiecte însă terne, ironii previzibile, multă determinare pentru... concluzii jucăușe!

TOMIS

nr. 486, septembrie 2010;
nr. 487, octombrie 2010

Deși cam nimic nu ar trebui să ne surprindă, iată că începând cu luna septembrie, din câte înțelegem, colegilor de la „Tomis” le-a fost retrasă subvenția din partea autorităților locale. Daniel Clinici înfierează pe bună dreptate lipsa de discernământ a persoanelor / instituțiilor în cauză. Clinic, un material cu dinozauri și păcălici. Dan Mihut își păstrează incitantă rubrică rock, prezentându-i în cele două numere ale „Tomisului” pe Scorpions și Stone Temple Pilots. Teodora Dumitrescu inventariază *must-have*-urile epocii dinainte de Hristos, aplecându-se implicit către o micro-istorie a mentalităților. Mai întâlnim portrete de bedefii, comentarii interesante la Andrei Oisteanu, Horia Roman Patapievici, cât și asupra antologiei douămișmului poetic românesc alcătuită de Daniel Marin. Materialul vedetă al numărului de față aparține lui Daniel Clinici – ce-a vrut să transmită Herta Muller la Ateneu? Ce am vrut să înțelegem?

Vitrălia

nr. 35, noiembrie 2010

Revista apare sub semnul aniversar al celor douăzeci de ani de la înființarea Centrului Internațional de Arte „G. Apostu”. Evenimentul este marcat cum se cuvine în paginile sale, invitate fiind nume prestigioase. Grigore Zmeu ne împărtășește câte ceva despre autenticitatea culturii, Marin Aiftincă despre rigoare și consecvență. Cornel Galben redefiniște traseul revistei „Vitrălia”, în care vede pe bună dreptate un spațiu virtual al dialogului interdisciplinar. Urmează Alexandra Titu cu o expunere privind legitimitățile tridimensionalului în spațiul ortodox. Alte puncte de interes: „Despre identitatea fantasticului și vecinătățile sale” – Grigore Smeu, poezie Ion Tudor Iovian și Ion Fercu, „Cu

încredere în europenitatea noastră” – Mihai Cimpoi, Mircea Colosenco o prezintă inedită a poeziei „Umbră” (G. Bacovia), „Sertarul cu fișe” – Constantin Călin, „Poezia persană și ispitele modernității” – Gheorghe Iorga.

RAMURI

nr. 11, noiembrie 2010

Câteva spicuri de jurnal Gabriel Dimisianu, dimpreună cu alte rememorări și revelații semnate Adrian Popescu („Interferențe și premii româno-italiene”) ori Margareta Dumitrescu („Memoriile profesorului Alexandru Niculescu”). Paginile dedicate recenziilor oferă înspre lectură comentarii pertinente, cărți bine alese, demonstrând o viziune unitară asupra acestui segment. Ioana Dinulescu ne împărtășește câte ceva „Despre har și generalitate în vremuri sărace”, de-a lungul cărora se mai poate întâmpla și „O poveste de dragoste: Raiul, Stambulul și Avva Arvo”. La meridian avem versuri din Trieste, Antonio Della Rocca – cu o poezie de stare: „Sunt clipe/ când ai dori să te faci nevăzută/ să nu mai surprinzi/ priviri angoasate și goale/ iar și iar.// Da, // să distrugi toate podurile / și s-o iei de la capăt.// Da, podurile sunt de piatră./ iar apa curge/ prea iute, necruțătoare”.

ORIZONT

nr. 10, octombrie 2010

Așa cum ne-a obișnuit, o revistă cu multe articole în pas cu vremea, echilibrat scrise, cu idei impecabil argumentate. De această dată, doar voi enumera câteva dintre ele, câștigând către final loc pentru câteva „sentințe”. De citit: „Din nou despre paradisurile artificiale” (Cornel Ungureanu), „Mario Vargas Llosa și adevărul tragic al vieții” (Vladimir Tâmpășeanu), „Întrebări vechi, răspunsuri noi” (Alexandru Budac) + paginile dedicate lui Livius Ciocărlie. Apropo - „În perioada de dinainte de 1990, gândul meu apăsător și continuu era acela că viața noastră era un dezastru, în sensul că nu făceam față așa cum ar fi trebuit. Știu foarte bine că mare lucru n-am fi reușit dacă ne-am fi opus, pentru că nu eram Polonia, nu aveam o muncitorime cu care să știm să colaborăm... [...] Prin urmare, nu am fi reușit. Și totuși, sentimentul că suntem umiliți și că nu reacționăm era foarte apăsător. Ei bine, după 1990 am simțit că acum nu mai este nimic de făcut, acum chiar că nu mai puteam să devin curajos și s-a născut un soi de nepăsare față de mine însumi, acum gata, ai pierdut partida, ia lucrurile așa cum sunt și am început să răd de mine. Sunt așadar două feluri de a răde aici: este o veselie reală, a omului care se bucură că trăiește într-o lume în care poate să spună tot ce gândește, și este cea a omului care se consideră un perdant pentru că nu a fost în stare să câștige partida în care, să zicem, a jucat” (Livius Ciocărlie).

LecTop

Frații Karamazov reprezintă trei ipostaze fundamentale ale ființării. Dmitri, cel mai în vârstă, este un exponent al senzualismului. Ar putea fi utilizat ca exemplu pentru un curs care vizează filosofia lui Aristip din Cirene, cel care transforma filosofia în etică. Pentru el, cel mai înalt bun era plăcerea clipei. El prețuiește orice fel de plăcere, deși, potrivit celor mai mulți dintre exegeți, Aristip ar fi prețuit mai mult plăcerile corporale. Aici excelează Dmitri. Pentru cirenaici este justificat orice mijloc prin care este generat sentimentul plăcerii. Dmitri ar aplauda din toată inima această doctrină. Ivan reprezintă intelectul, rațiunea, filosoful. Interesantă este revolta aparent atee a lui Ivan: el nu neagă existența lui Dumnezeu, dar nu poate accepta lumea așa cum a fost creată de Dumnezeu. Alexei, considerat de Dostoievski personajul protagonist, este simbol al trăirii spirituale și al apropierea de Dumnezeu. Dacă ai o vânătaie a spiritului, poți încerca s-o lecuiști stând cu el la o voroavă de taină. Alexei chiar poate lecui cu inocența sa, dacă intri în jocul său. Cei trei frați sunt în conflict etern cu tatăl lor, depravatul Feodor Pavlovici Karamazov. Smerdeakov, presupus al patrulea frate, fiu nelegitim, îl slujește pe tatăl lui, Feodor Pavlovici.

În capitoul *Vedenia lui Ivan Feodorovici. Diavolul*, romancierul conferă, la modul ironic, plauzibilitate scenei în care Ivan, filosoful care respinge raiul pentru că Dumnezeu ar admite torturarea și uciderea copiilor, se întâlnește cu diavolul. Eroul, care ar fi suferit de febră cerebrală, se pomeneste cu un intrus în camera sa: „Era un domn, sau, mai bine zis, un fel de gentleman rus, cui *frisait la cinquante*, cum spune francezul, cu câteva fire argintii presărate în părul negru destul de des și de pletoș, și cu un barbișon ascuțit. Vizitatorul era îmbrăcat cu un surtuc cafeniu, prima mână, destul de ponosit altminteri și complet demodat; părea comandat cu câțiva ani în urmă, fiindcă de doi ani încoace niciun om de lume cu dare de mână nu mai purta asemenea croială. Rufeția, ca și legătura de la gât, lungă ca o eșarfă, puteau fi găsite bine pe gustul unui gentleman elegant, dar, dacă te uital mai atent, cămașa nu era chiar atât de curată, iar legătura de la gât părea cam jerpelită. Pantaloni în carouri erau impecabili, deși prea deschiși la culoare și prea strălâni, așa cum nu se mai poartă în ziua de azi; aceiași cusur îl avea și pălăria moale, albă, de fetru cu care venise, o pălărie cu totul nepotrivită cu antropimul. Într-un cuvânt, musafirul avea din cap până în picioare înfățișarea unui om de lume, dar cu mijloace materiale foarte restrânse” (Dostoievski, *Frații Karamazov*, Editura Leda, București, 2005, pag. 891, 892). Diavolul rus de la sfârșitul secolului al XIX-lea are, așadar, înfățișarea inofensivă a unui nobil scăpătat, snob, dar ieșit din modă, *out-fashioned*. În epoca pozitivismului și a psihologismului supranaturalului cade în desuetudine și se emaciază până aproape de invizibilitate. Chiar și așa, admitând existența diavolului nu înseamnă că s-a dovedit implicit și existența lui Dumnezeu. Oricum, Ivan refuză cu obstinție să capituleze în fața evidenței: „Tu nu ești decât o iluzie, o fantasmagorie, o nălucire a unui om bolnav (...) Imi dău seama că ești o halucinație. Ești propria mea întruchipare, mai bine zis, o intru-

cogito

Ion FERCU

Diavolul și filosoful

„Dacă Dumnezeu nu există, atunci totul este permis.”

Ivan Karamazov

chipare fragmentară a mea... a gândurilor și sentimentelor mele, dar a celor mai josnice și mai meschine sentimente” (Ibidem, pag. 895). Existența fragmentară a răului creează iluzia unui vid metafizic: dacă Dumnezeu e mort, același lucru s-ar putea spune și despre soarta lui Lucifer. Axiologic vorbind, valorile își pierd susținerea divină și se ajunge la argumentația precreștină sau la cea iluministă după care cultivarea virtuții e o fericire în ea însăși, independent de o posibilă răsplătită paradisiacă. „Dracul reumatic” își apără dreptul la existență debătând analogii burlești care iau forma unui vis în care-și dorește să ia înfățișarea unei precupețe durduii... Visul concreteții materiale („să pot și eu a prinde o lumanare la biserică!”) este o problemă de orgoliu personal și mai puțin un exemplu edificator. Ateu autentic nu poate fi îndreptat către Dumnezeu nici de perceperea unui miracol. Diavolul știe foarte bine acest lucru: „Când cineva este silit să creadă, ce valoare mai pot avea convingerile lui? În cazul acesta, niciun fel de dovezi, nici chiar cele materiale, nu folosesc la nimic. Toma a ajuns să creadă nu pentru că l-ar fi văzut cu ochii lui pe Hristos înviat din morți, ci pentru că era inclinat să creadă înainte de a fi avut prilejul să-l vadă” (Ibidem, pag. 893). Întâlnirea nemijlocită cu diavolul este și ea, bineînțeles, un miracol. În consecință, Ivan, filosoful ateu și sceptic, își combate „vedenia” prin întrebarea unui limbaj ofensator: „Ești prost și vulgar. Prost de dai în gropi. Nu, zău, nu pot să te mai suport!” (Ibidem, pag. 896). Aituidinea lui Dostoievski, rusul, nu diferă prea mult de cea a lui Faust în diverse ipostaze. Ivan va arunca după intrus cu un pahar de apă, imitând gestul lui Luther, care azvârșise cu călimara. Reacția ironică a diavolului îi relevă lui Ivan faptul că acesta are o ființare reală: „Ah, *mais c'est bête enfin!* Exclamă acesta, sărind de pe divan și ștergându-și hainele împrăscate cu apă. Ti-ai adus aminte pesemne de călimara lui Luther! Parcă ziceai că nu sunt decât un cosmar! Cum se poate azvârși cu pahare într-o năluca?” (Ibidem, pag. 914). Mai mult, el îl informează despre sinuciderea prin spânzurare a lui Smerdeakov, ridiculizându-l în același timp: „Cine nu crede în diavol?”

Dacă Ivan visează la „omul-zeu”, influențat tot de „diavolul împielțat”, îngerul negru adoptă filosofia hedonistă și susține dreptul la existența umană, cu toate slăbiciunile ei: „Din moment ce iau înfățișare omenească, trebuie să suport toate consecințele. *Satana sum et nihil humani a me alienum puto*” (Ibidem, pag. 897). În fond, ne aflăm într-o epocă în care generalistii dispar pentru a face loc specialiștilor eficienți, dar incapabili să surprindă înțelesul totalității, favorizând astfel suficiența științistă. Ivan este terifiat de asemănarea structurală dintre el și diavolul care îi comunică: „Și eu, ca și tine,

am o adevărată aversiune pentru fantastic, tocmai de aceea mă împac atât de bine cu realismul vostru pământesc. La voi totul este precis conturat, turnat în formule, totul se prezintă sub aspecte geometrice, pe când la noi nu există decât niște ecuații nedeterminate!” (Ibidem, pag. 896). Altfel spus, societatea umană constituie un mediu propice pentru escapadele emisarilor infernului. Noul Mefisto nu mai corespunde cu cel vechi, umanizarea sa părând a fi ajuns la un stadiu avansat. Poate că diavolul dostoievskian nu dispune de grandoarea pe care Milton le-o inspira poezilor romantici cu al său Satan din *Paradisul pierdut*. Lucifer ori Manfred ai lui Byron, Demonul lui Lermontov, sau, din nou, Lucifer la Madach Imre erau apariții tragice, revoltate împotriva unui Jahve tiranic și care încercau să potenteze luciditatea omului prin cunoaștere. Dostoievski ridiculizează emisarul infernal, punând în evidență latura sa mărunț-burgheză, faptul că este foarte sentimental din fire și sensibil ca un artist... Acest diavol de provincie („bunul-simț – asta-i cusurul meu”) nu propune nici măcar un pact ventilabil, ci doar îl ironizează pe Ivan, filosoful lui „totul este permis”, revelându-i fata meschină a arhanghelului rebel: „Repet, nu trebuie să ai pretenții prea mari de la mine, nu te aștepta la nimic «măret» sau «sublim» din partea mea, și ai să vezi ce bine o să ne împăcăm atunci amândoi!” (Ibidem, pag. 910).

Din întâlnirea deprăntantă cu acest „drac împielțat”, Ivan va fi salvat de fratele său mai tânăr, Aleoșa, „un heruvim neprihănit”. Salvarea este doar una de moment. Karamazov cel mijlociu rămâne marcat de viziunea avută: „Numai să-ți dezbraci și ai să vezi că are o coadă roșcovână lungă de un arșin și cu părul lins ca de dog danez!” (Ibidem, pag. 918). Ironia sorții face ca Ivan, o minte filosofică, refractară la misticism, să ajungă o copie tragică a farseurului Ferapont, călugărul care se străduia să vadă draci peste tot, în timp ce Aleoșa, „omul lui Dumnezeu” și ucenicul părintelui Zosima, să fie singurul dintre cei trei frați care își găsește echilibrul interior. Diavolul stărnește mândria lui Ivan recitându-i propria sa cugetare – „Să ne lepădăm de obișnuință și vom ajunge zei” – după care îl umilește și îl aduce în pragul nebuniei: „Mi-a spus că sunt las, Aleoșa! *Le mot de l'enigme* și că sunt un las” (Ibidem, pag. 921). Ivan își pierde mințile pentru că nu a avut curajul să semneze pactul faustic...

S-a spus de multe ori că Ivan Karamazov realizează o punte de legătură între „clasicul Faust”, al lui Goethe, și „modernul Doctor Faust”, al lui Thomas Mann. Ivan este unul dintre cele mai complexe și viabile personaje pe care Dostoievski le-a imaginat. Posteritatea personajului este una remarcabilă, el însuși devenind o obsesie pentru alți mari scriitori precum

Franz Kafka, Albert Camus sau William Faulkner. Paradoxal oarecum pentru o natură profund religioasă ca a lui Dostoievski, eroii săi cu identități puternice fac dovada unei crize de proporții a ideii de divinitate. Autorul și-a creat personajul parcă pentru a-l înfrânge și a-i anihila formidabila răzvrătire. Ivan este un spirit complex și din punct de vedere filosofic. În el se întreacă patosul și nihilismul nietzschian cu tentativa eșuată de a construi, intelectual, propria sa lume. Drama rezidă atât din incapacitatea identificării cu diavolul – iar scena dialogului cu el sau, cine știe, a monologului este edificatoare –, cât și din neputința renunțării la dimensiunea umană, „la idealul pozitiv”. Mefistofel nu mai este o entitate exterioară, uneori abuzivă, alături de un umor cumințe, ci este chiar un „alter ego al conștiinței sale chinute”, „cinic, malefic și negator” care nu-l lasă pe Ivan nicio clipă să-și armonizeze antinomiiile care-i scindează. Inovația lui Dostoievski este una de proporții: pactul este anulat; nu există niciun zapis, nicio înțelegere mutuală; totul se petrece la nivelul „conștiinței sale nefaste”, într-o dedublare de-a dreptul alienantă. „Ivan Karamazov, scrie Ionuț Pirtea („Faust – un mit peren al omenirii”, în revista „Noi, nu!”, februarie 2010), este, poate, cel mai dramatic personaj destinat să te poarte pe fruntea lui pecetea faustică; este cel mai singur erou literar, abandonat și lăsat de izbeliște în fata forțelor malefice care-i paralizează voința și-i curmă existența normală. A fost dezbrăcat de orice aură romantică, i s-a retras orice tentativă de autodepășire prin cunoaștere; nu e nici vizionar, nici avid să descifreze tainele lumii. Altfel spus, nu mai are nimic din măreția apolinică sub care Goethe l-a prezentat pe Faust. Chinuit, robit, scindat, Ivan Karamazov abolește categoriile binelui și răului și ni se oferă el însuși ca un mare înfrânt, ca un martor al «falmntului gândirii și vointei». Această scindare ne amintește de reflecțiile lui Paulo Coelho, cel care, în *Nota autorului* la „Diavolul și domnișoara Pryn” scria: „Oricum ar fi, rasa umană e osândită încă de la început ca în eterna Scindare să evolueze între cele două contrarii. Și la fel și noi, pradă aceluiași îndoeli ca și strămoșii noștri” (op. cit., Editura *Humanitas*, București, 2005, pag. 9). Cât de mult putem realiza apropierea între Ivan Karamazov și Faust? Cert este că și Faust este o natură dezbrătată, duplicitară chiar, pe alocuri: „Ah! Două suflete-s în mine! Cum se zbat! În piept, să nu mai locuiescă împreună! Unul de lume strâns legat mă ține, înceastă! Cu voluptate, celălalt puternic! Către cerești limanuri mă îndrumă” (Goethe, *Faust*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pag. 54). Ivan nu face pact cu diavolul: „Tare mai ești prost, zău! Prost ca noaptea! (...) Ce-ți închipui, c-o să mă dai gata cu realismul tău, c-o să mă faci să cred

că există într-adevăr? Ei, uite că nu vreau să cred! Și n-am să cred!” (Dostoievski, *Frații Karamazov*, Editura Leda, București, 2005, pag. 900). Mefisto îi va dăruii lui Faust tinerete și frumusețe, luându-i în schimb sufletul, care îl va sluji pe el pe tărâmul celălalt, de dincolo de viață. La un semn al lui Satan, bătrânul Faust se transformă într-un chipș cavalier în floarea vârstei. Pactul lui Faust este însă unul metafizic, plin de mari îndoeli, uman, nu este capitulare: „Sărmana diavol, ce vrei tu să-mi dai? A fost vreun duh al unui om, vreedată? de tine priceput în năzuința sa înaltă?” (Goethe, *Faust*, Editura pentru Literatură, București, 1968, pag. 79). Libertatea revoltată atinge la eroii lui Dostoievski maximum de tensiune. Eroii lui Dostoievski trasează un nou moment în destinul uman, interior lumii creștine, un moment avansat în comparație cu Faust. Faust se află la mijlocul acestui drum. Raskolnikov, Stavrohin, Kirillov, Ivan Karamazov sunt la capătul drumului. Eroii lui Dostoievski sunt niște revolțati metafizici. „Revoltatul metafizic, scrie Camus, nu e deci în mod sigur ateu, cum s-ar putea crede, ci e huilitor de nevoie” (*Omul revoltat, în Fața și reversul* s.a., Editura RAO, București, 2001, pag. 258). El vrea să dialogheze cu Dumnezeu: „Revoltatul mai curând sfidează decât neagă. În dom elementar, cel puțin, el nu-l suprimează pe Dumnezeu, ci doar îi vorbește pur și simplu de la egal la egal. Dar nu este vorba despre un dialog curtenitor. Este vorba despre o polemică animată de dorința de a învinge” (Ibidem, pag. 259). Nu există însă revoltă fără pedeapsă: „Ivan nu ne oferă decât chipul înfrânt al revoltatului în apropiere, spune același Camus (...) Pentru a fi luat apărarea oamenilor, primește în schimb singură-tatea. Prin el, revolta rațiunii sfârșeste în nebunie” (Ibidem, pag. 294). Dostoievski rupe șabloanele, repudiază aura luminoasă de erou mântuit și oferă în schimb personaje dramatice golite de orice tentare a absolutului iluzoriu. El le antorează puternic în realitate, le stigmatizează și prelungeste prin ele rădăcinile faustice seculare. Tragismul dostoievskian rezidă din însăși neputința găsirii și eradicării forțelor care-l generează și aceasta pentru că maleficul e mereu camuflat în forul interior al eroilor săi, consubstanțial lor. Interesantul din perspectiva apropierea dintre Faust și Ivan Karamazov nu se pare a fi și disputa academică semnalată de Albert Kovács: „G. Scennikov din Petersburg, cunoscut specialist în domeniu, a declarat că vrea să mă completeze și chiar să mă «corecteze». În opinia sa, nivelul determinant în *Faust* este cel gnoseologic (lucru valabil pentru literatura germană în general), iar în *Frații Karamazov* predomină nivelul etic (ca dealtfel în întreaga literatură rusă). În acest sens, în *Faust* este tolerată violența, în timp ce la Dostoievski – nu. Răspunzând, am arătat că, pe baza examinării sistemului de motive literar-filosofice în cele două opere, putem stabili că în *Faust* motivele gnoseologice se împletesc cu cele etice și ontologice, ultimele dovedindu-se până la urmă dominante. La Dostoievski, în Marele Inchizitor, dominația motivelor ontologice apare și mai clar”. (Albert Kovács, *Dostoievski la Budapesta, România literară*, 2007, nr. 46).

O, vremuri triste fără de umor, aici și-acum, alternativ, din rău dibaci, din bine costeliv ne vindeți colcăieți drept imn sonor.

Pe șleau: În acești ani de împotmolire, criza venită peste români (ajutată – să zicem - și de unii conaționali) pare a fi singurul fenomen straniu de ade-vărat. Ea se comportă cu o duritate de necontestat, cu o sinceritate de-a dreptul funestă. Va sta aici cât va dori, va pleca atunci când îi va sosi ceasul. Nici guvernul, care se va îmbătoșa, zicându-ne că a alungat-o dându-i în cap cu reforma, nici alți factori de aceeași teapă nu-i vor veni de hac. A, desigur, după plecarea ei se vor găsi destui viteji care să ne prezinte uluitoarea eficiență a reformei, a grozavelor măsuri de austeritate. Din de-părțare, de pe culmea unei coline, criza ne va face semne pri-etenoase. Doamne, când toc-mai se împrietenisă cu noi a trebuit să plece...

Țintind să fie o replică de prestigiu la cunoscutul roman al lui D.R. Popescu, de curând (la 15 septembrie a.c.) s-a lansat pe scena cea mai autori-zată cartea *Dulos Anna Stasie mințea*. Autorul, P.D. Lesco, va primi marele premiu de onoare din partea Fundației „Minima Imoralia”, cunoscută în țară dar și în străinătate pentru „suc-cesurile” ei în promovarea „cin-stei și onestității” întru apărarea mai multor interese cumulate cu multă și stăruitoare iscusință în Interesul Național.

starea de grație

Victor MITOCARU

O, vremuri triste fără de umor...

Reforma înaintea vertigi-nos, De pildă:

După cum merge reforma, dintre toate câte avem datoriată cea externă pare binele suprem.

După cum se derulează pre-facerile (fără precedent), obser-vabile chiar și de la distanță, putem fi încrezători în trănicia realizărilor:

Performanțele sunt clare, ne-am modernizat fațada: cât mai lungă datoria, cât mai scurtă autostrada.

În vremurile astea atât de agitate, când forțele politice sunt aliniate în ordine de bătaie, stând să pună în cum-până reformarea statului și modernizarea societății, iată că apare președintele țării, cerând simplu și prietenos instituirea unui moratoriu. Că ar fi bine să se depună armele, să se pună capăt ostilităților măcar până la adoptarea a trei legi foarte importante, fără de care reforma stă pe loc, iar acordul cu FMI rămâne în aer. Partidele politice, după orientările lor

bine cunoscute comentau în fel și chip: ...că bine a procedat președintele, glasul autorizat al națiunii și, mai ales, al rațiunii, că de ce atâta ceartă în van, când interesul național se află în mare suferință, că dim-potrivă, zic adversarii, voi furați cât vă țin baierale, și-acum vă prefaceți că nu mai puteți de suferința bietului interes națio-nal și v-ați trezit cerând morato-riu. Ei, nu chiar, poftim un armistițiu, dacă moratoriu vi se pare prea radical. Doar știți ce-i armistițiul: înțelegere în vederea întreruperii operațiilor militare pentru o scurtă peri-oadă. În acest timp se rezolvă problemele de interesul ambe-lor părți, probleme arzătoare care vizează salvarea interesu-lui național. Cam asta ar fi, rei-teră și domnul președinte în văzul și auzul presei scrise și vorbite. Bun. Numai că, amin-tindu-și de nea lancu Caragiale care în piesa *Conu Leonida față cu reacțiunea* adusesese vorba de legea de murături, deci de moratoriu invocată de personajul Leonida în scopul amânării plății datoriilor, mai

fiind acum și timpul punerii și murăturilor în această toamnă târzie, un demnitar contrariat de cerința președintelui de a se depune armele, pe de o parte, și de moratoriu invocată de Conu Leonida, pe de alta, se hotără să alerge la dicționar. Ia să vedem noi, așa, chiar aici, deci: „Amânare pe o anumită perioadă a plății datoriiilor unui debitor, acordată de o instanță judecătorească înainte sau după ajungerea lui în stare de faliment; amânare a plății datori-riilor publice și particulare sca-dente, stabilită prin lege, pe un anumit timp.” Așa, prin urmare. Unde dai, și unde crapă, ca să vezi. După tăierea salariilor, acum ia te uită – amânarea plății datoriiilor. Poate că nu l-am înțeles noi bine pe Domnul Președinte? N-ar fi prima oară.

Matematica pătrunde în toate domeniile, chiar și în politică. Iată, de pildă, cum s-a urmărit realizarea numărului perfect în ședința Camerei Deputaților din 15 septembrie, anul curent. Nu vom aminti aici de apigele confruntări dintre

putere și opoziție... Pe scurt, dacă luăm numerele 1 și 2, observăm că primul reprezintă jumătatea celui de-al doilea, iar amândouă adunate dau cifra 3, din care scăzând pe 1 obținem 2, iar dacă scădem pe 2 vom obține – lesne de înțeles – numărul 1. La fel se întâmplă cu numerele 5 și 8 care impre-ună alcătuiesc cifra 13. Și așa mai departe. Părăsind lucrările, opoziția lăasă în urma ei 80 de parlamentari ai puterii spre a continua lucrările. Numărul acestora s-a reconstituit cu ajuto-riul camerelor de luat vederi. Pentru a se ajunge la numărul de aur, prin efectuarea numărării voturilor s-a ajuns la cifra 160. Adunate numerele 80 și 160 dau cifra 240 (aluzie fină la cei plecați din sală). Iată pro-porția mult căutată care poate scoate din impas. Așa s-a crezut atunci, făcându-se în-drăznețul experiment matema-tic. Ulterior, cele mai vii discuții s-au iscat pe seama faptului că n-ar fi moral ceea ce s-a făcut. Nu-i nimic, matematica va pen-etra și domeniul destul de lax al moralei. Ce e câștigat e bun câștigat.

Frunza ca brand turistic: Adam și Eva au păcătuit, apoi și-au pus câte o frunză trîști, cu frunza îi ademenim și noi pe virtualii în Carpați turiști.

Iată o confuzie de nume în istoria națională. Doamna Elena Udrea dă o lovitură de grație tradiției care perpetua de generații ideea că ne tragem din neamul împăratului Traian sau chiar din el însuși prin accepție figurată. Doamna Udrea ne propune ideea că am fi urmașii lui Traian Bănescu. Să vedem:

C-am fi urmașii lui Traian Bănescu mai treacă - meargă, deși sună șui; rămâne să ne asumăm mândria de-a fi contemporanii lui.

Ne vindeți colcăieți drept imn sonor din rău dibaci, din bine costeliv, aici și-acum, alternativ, o, vremuri triste fără de umor.

codul bunelor manele

Bogdan ULMU

Cum ne comportăm în timp de criză mondială?...

...la fel ca-n perioada crizei *naționale*... Adicătelea, mimăm mărunț din buzițe imprecății treimiiste, primim chiorș spre orizont și încercăm să aminăm propriul deces, măcar cu câteva minute.

Știți ce dulci devin *ultimele* minute de viață? Parcă *abia acum* înțelegi cum tre-buie ea trăită! (eu încă n-am ajuns în stadi-ul ăla, dar mi-a zis fantoma unui unchi norocos: norocos, în sensul că e deja din-colo, unde nu trebuie să plătească întreție-nera, ratele la Bănci, transportul... unde nu are nevoie de bani pentru mîncare și unde nu trebuie să suporte cicăleala consoartei; și mai e norocos că poate comunica cu mine, o dată pe lună, ademenindu-mă. Încă nu sunt pregătit să-l urmez, dar nu-mi fac griji: cînd nu m-aștept mă pot trezi lîngă el, pe o pajîște de un verde crud și înfinit, încercînd să descoperim unde s-a piit cerul...).

Deci, ghinionistul sînt eu: *fiindcă trăiesc*. Și mă gîndesc zilnic, de unde mai scot măcar 20 de lei pentru cheltuielile cotidiene – *coșul zilnic*, cum zic cei care n-au văzut vreodată un coș.

Dar mă descurc pînă la urmă, căci doi covrîgi fac 2 lei, un kil de mere – 3 lei, apa e aproape gratis, mai gust în piață, brînză, de la 5 brînzari naivi și mă strîmb –, ce sărată e, bre!” –, mai fur o napolitană din

mîna unui copil căscat și gata, masa pe o zi. La televizor mă uit în vitrina unui mag-azin de televizoare... socializez pe bancă, în parc, învățînd blesteme *updateate*... privesc blajin la micuții care nu înțeleg ce prostie au făcut că s-au născut p-acilea...(realizez, într-o străfulgerare de geniu, că un tată bun, *azi*, e ăla care **nu** face copii!).

Carne? Nu e voie, zic toți doctorii, colesterol. Dulciuri? Diabet. Alcool? Ptiu,ciroză! Țigări? Nu țî-e milă de plămîn, suicidalule?! Despre femei, se-ștelege că nu mai poate fi vorba, căci cu un psihic fer-nițit nu te mai gîndești decît la una sin-gură, îmbrăcată-n negru și purtînd o coasă nostimă pe umeri...

Apoi, nu-nteleg de ce *se ride* atîta, încă, în România. Nu, nu mă refer la cei care, *knokautati* de necazuri, se hlizesc dement, în curtea balamuului; vorbesc de ceilalți, care n-au mai încăput în primitoarele saloane ale Socolei, și rîd privind emisiu-nile tv, de parcă vine vreo veste optimistă dinspre micul ecrănuș. Chiar dacă te uiți la *Divertis, Cîrcotași, Trăzniți*, comicoșii de la *Bingo, Noră pentru mama, Ginere pentru Bunica etc.*, nu ai de ce zîmbi. Ei/Ele fac haz de *nehaz* și pun lupa pe decăderea noastră ca indivizi și ca nație. Ce-i hazos în faptul că te afli în fundul gropii?

La *Știri* vezi politicieni derizorii, ce-i drept, dar nu sfîrșesc în nici un caz rîsul sănătos, ci, cel mult rictusuri congestiona-te, priviri sticloase, bilăbii incontinentă și cîrcei faciali.

Dacă mergi la o nuntă, un botez, un divorț cu dar, ori o aniversare, geaba bagă orchestra *Brașoveanca* și *Pinguinul*, și cîntă soacra mică *lonel, lonelule* că nu-ți arde de dănuială, ci de modul discret, neobservabil, în care-o poți întinde înaintea să se ceară darul. Și-n urechi nu-ți sună Gută sau Salam, ci *Aleluia* sau *Presărați pe-a lor morminte*, interpretate de un cor format din 76 de Emil Boc!

În final, frați martiri, ce vă pot ura? Nervii tari, putere supraomenească de a îndura, ascetism demn, înțelepciune rabinică, un creier spălat cu competență. Și-atunci, criza...

Care criză? Noi, autiștii de nevoie, habar n-avem de existența ei!...O, uite-o păsărică!...

• Mihai Chiuvaru - *Agapă 3*

Italia

„Iubirea spune doar ce s-a mai spus“

• Nereo Costantini - Julieta

Călătoria de la capătul acestei veri la Verona a fost o călătorie pe care am repetat-o, fără să o mai fi făcut vreodată. Prima oară ea a avut loc în 1960, atunci când am primit în dar „Romeo și Julieta” de W. Shakespeare (Editia a II-a, în românește de St. O. Iosif, Text revăzut: Al. Philippide, Editura tineretului, colecția *Biblioteca școlară*), și a cărei lectură a însemnat nu numai reînălțarea cu celebra poveste de dragoste (pe care o ascultasem întâi la radio, „Teatru la microfon”, o văzusem pe ecran – oare va fi fost filmul lui Renato Castellani?), ci și un soi de visare asupra Veronei. O etimologie fantezistă (aveam doar 11 ani) o apropia când de vâul pe care se păstrase întipărit chipul Mântuitorului, când de floarea cu proprietăți curative, când de numele mamei, dar mai atrăgător rămânea colindul pe străzile ei, în care intram ca pe o scenă. Erau acolo destule unghieri între clădiri, suficiente umbre create de zidurile lor din care să pot urmări, prezentă discretă și emoționată, istoria despre iubirea „cu soartă-ngoziitoare./ Si ura ce nu poate-a fi-mpăcată/ Decât cu moartea scumpelor doare...”. Un spectator privilegiat!

Același sentiment, al pătrunderii în spațiul unui spectacol, l-am încercat și când ajunse aievea în Verona, am fost întâmpinate de uriașe decoruri la „Aida”, neclintite sau alunecând lent pe caldarâm în așteptarea intrării în reprezentațiile programate pe Arenă, impresionantul amfiteatru roman (al treilea din lume ca dimensiuni, 25 000 locuri, și cel mai bine conservat), aflat în perioada 18 iunie - 29 august 2010 în stăpânirea lui Franco Zeffirelli, cu „Turandot”, „Aida”, „Madame Butterfly” și „Trubadurul” în viziunea sa regizorală. Că decorurile aparțineau de asemenea unei povești tragice de dragoste, mi s-a părut firesc, ca și întâlnirea cu numele lui Zeffirelli, autorul celei mai frumoase transpuneri cinematografice a poveștii lui Romeo și a Julietei sale. Eram doar într-un oraș italian cu destule prezențe în

istoria culturală a Peninsulei și a Europei, dar care se asocia mai presus de toate, grație englezului Shakespeare, cu iubirea curmată de moarte și eternizată tot de ea. Chiar și când am păsit, de pildă, în Piazza delle Erbe, *Plata Verdeturilor*, atât de veche, atât de iubită de pictori și scriitori, devenită în perioada Senioriei Scala nucleu al vieții civice și comerciale, nu am putut să nu mă gândesc la părintele Lorenzo,

vorbind în zori cu sine însuși: „Dar până când al soarelui feeric/ Ochi arzător din neguri scoate valea./ Înveselind văzduhul diafan./ Eu trebuie cu ierburi veninoase/ Si flori ce poartă sucuri prețioase/ Să-mi umplu coșulețul de nuiele./ Că-s însușiri alese-n toate cele./ Tărăna-i mama firii și sicriul/ Ea face din ce-i mort să nască viul./ Si sânul ei îl dă la fiecare./ La toți copiii de-orice soi ce are./ Ce felurite sunt în lume toate!/ O, sunt puteri de viață minunate/ În ierburi, în copaci, în piatră chiar!” Cel mai mult am întârziat aici la fântâna pentru care în 1368 Cansignorio a pus să se capteze apele unui izvor de lângă Avesa și să fie transportate în tuburi de plumb, trecând peste Adige pe deasupra lui Ponte della Pietra, pentru a aproviziona orașul. Creație a lui Giovanni di Rigino, fântâna a fost împodobită cu o statuie romană, misterioasă Madonna Verona, ajunsă protectoarea orașului. Roman este și cel de-al doilea disc al fântânii, mai mare, convex, în timp ce primul, concav, pe care se înalță Madonna Verona datează din vremea familiei Scala. Înscrisul sculpturii spune că orașul este purtător de justiție și iubitor de laude. Nici un cuvânt despre splendoarea sentimentului care avea să-i ajungă simbol, dar în anii acesteia Shakespeare încă nu se născuse, iar posibilitățile Romeo și Julieta identificați de cercetători, chiar dacă trăiseră și muriseră, nu fuseseră încă scrși, povestiti. În spatele Madonnei, șiruri de umbrele albe și cenușii protejează micul negoț turistic de suveniruri - obligatoriu cu inimioare - până spre Palatul Maffei, străjuit de Coloana Leului din San Marco. Dar Piazza delle Erbe, una din cele mai tipice și mai frumoase ale Italiei, este un mic teazaur, cu bijuterii arhitectonice cărora montura istoriei le ridică și le pune în lumină valoarea. Însă memoria afectivă a avut câștig. Din toate, a preferat să aleagă și să păstreze feminitatea suavă a Madonnei. Am descoperit-o când am ajuns în fața Julietei și am avut impresia că ea marchează și chipul eroinei lui Shakespeare, cu

aceeași boare de melancolie, ca și cum amândouă ar fi știut că nu vor avea parte de bătrânețe. Mai accentuat în cazul Julietei, din cauza ploii de frunze care i-l înconjură umbros, în vreme ce coroana metalică a Madonnei îi lăsa obrazul alb în mângăierea zilei și a soarelui, îndreptându-l încă o dată supranumele de Marmoreana dat Veronei.

Casa Julietei, aflată pe Via Cappello, 23, avea, și în duminica popasului nostru, curtea interioară plină de lume. Foarte mulți tineri, veseli, aproape niciunul dispus să urce și să-și facă apariția în celebrul balcon din cauza glumelor celorlalți, ivindu-și doar capetele la ferestre, curioși să vadă cine riscă. Riscuau puține persoane, predominant nu de vârsta lor, imune la răsete și vulnerabile la amintiri. Tot ele alcătuiau majoritatea și în vizitarea casei, un edificiu medieval, locuit începând din secolul XIII de o familie Dal Cappello (de unde și pălăriile în relief din stemele clădirii, de unde și Capuleti, neamul Julietei). Traseul cuprinde nouă încăperi cu piese de mobilier vechi și picturi, unele din secolele XIII-XVII, altele de acum peste un veac ilustrând legenda celor doi îndrăgostiți, și este presărat cu citate din piesă și cu imagini din transpunerea cinematografică a lui George Cukor, din 1936. Într-o odaie, patul original utilizat în 1968 de Franco Zeffirelli pentru controversata, atunci, astăzi doar vestita sa ecranizare. Secolul XXI este prezent și aici cu un punct multimedial, în care poți să audiezi/ vezi piese muzicale, coregrafice, teatrale, cinematografice, literare închinată capodoperei lui Shakespeare, ba chiar îți oferă și posibilitatea de a-i adresa mesaje Julietei. La ultimul etaj, o colecție valoroasă de ceramică medievală este curată de priveștieta

zidului scaliger care înconjoară orașul și a Castelului San Pietro. În curte, statuia Julietei: „O statuie de aur îi voi pune./ Atăta vreme cât va să răsune/ În lumea-aceasta al Veronei nume./ Să nu mai fie monument pe lume/ Cum e al credincioasei Juliete”, jura tatăl lui Romeo, și el și al Julietei, bătuți de Dumnezeu „prin iubire”. Lucrarea, din 1972, a lui Nereo Costantini, care în 1965 îl imaginașe și-l turnase în bronz și pe Romeo, stătea neclintită în clinchetul aparatelor de fotografiat ale unui nou grup de vizitatori, ce izbutise să depășească multimea adunată în fața manechinelor și inimioarelor-pernute expuse de un Club al Julietei. Cu nume cunoscute și pe acestea și pe veșmintele de pe manechine într-o nesfârșită varietate, capabilă să satisfacă aproape orice cerință, puținele neavute încă în vedere fiind brodate pe loc. Sursa de inspirație a meșterilor clubului era la vedere, zidurile interioare fiind practic acoperite cu nume, bilete și jurăminte de iubire, unele atât de sus încât doar urcat pe scară (sau mai curând pe umeri) puteai să ajungi să le zgârii, să le pictezi, să le încrustezi. În urmă cu câțiva ani, o încercare de a le îndepărta nu reușise altceva decât să creeze câmp nou de manifestare neobosiților autori de graffiti, doriților de mărturisiri publice. Ieșite în stradă, am fost asaltate de alte mici ateliere și magazine pentru Juliete îndrăgostite și îndrăgostiți Romeo, mergând în pas cu noi la Casa, ca o fortăreață, Montecchi, a lui Romeo, acolo unde, de pe zid, Romeo ne mărturisese de peste patru veacuri: „Ah! M-am pierdut pe mine însumi! Nu-s/ Aici! Eu nu-s Romeo. El e dus/ Aiurea.”

În anii citirii și recitirii cu nesăț a piesei lui Shakespeare și a drumurilor imaginare la Verona, aici, la Casa Julietei, la Casa lui

Romeo, la Mormântul Julietei, aș fi venit întâi, dacă aș fi avut norocul unei călătorii aievea în orașul de pe Adige. La jumătate de secol de la întâlnirea cu Romeo și Julieta, am făcut la fel. Numai că știind, și anticipând-o cu o neprevăzută tensiune întineritoare, că urmează o alta. Cea cu adevărat așteptată. Cu Dante, în Piazza dei Signori, cu cel mai mare poet al italienilor, care în Verona s-a refugiat prima dată în decursul peregrinărilor sale. Monumentul său, realizat de Ugo Zannoni, ocupă locul central al acestui spațiu, considerat „salonul”, patruleterul cel mai aristocratic al orașului. Dacă Shakespeare a imaginat o iubire fără seamăn, una fără seamăn a trăit, și a slăvit-o în poezie, și Dante pentru Beatrice, ai putea să-ți spui, adăugând cu drag și respect o floare, la florile întotdeauna proaspete care îi omagiază statuia și memoria. Dar care este proporția de adevăr și de ficțiune în literatură? Și, la urma urmelor, cât contează această proporție, când contează doar „Iubirea care mișcă sorii și stele”?

Amiaza aurie subțiașă până la dizolvare orice umbră. Nu mai eram privitoare din adolescență la spectacolul orașului, în care, pentru „Aida”, pe lângă zeități egiptene din materialele zilelor noastre, se aduc elefanți adevărați, ci mai curând aparțeam masei de figuranți, corului întonând „Aicea, în Verona-ncântătoare...” Pe stradă, în fața noastră, o fată și un băiat, amândoi în blugi, amândoi în tricouri, mergeau îmbrățișați, sărutându-se din când în când, când timid, când cu pasiune, și tot din când în când ridicând și fluturând în hohote de râs una din eșarfele cu inimioare achiziționate de la Clubul Julietei. Da, avea dreptate Shakespeare, „Cum se înnoiește soarele-n apus./ Iubirea spune doar ce s-a mai spus!” Dar ultima imagine la despărțirea de Verona, nu e a lor, ci a meșterului așezat la mașina de cusut în transparenta ușii și a peretelui de la micuțul său magazin. Cum să interpretezi atâta zor într-o zi de duminică? Răspunsul la îndemână vorbește despre cererea încă mare spre sfârșitul sezonului turistic. Răspunsul din adânc șoptește însă, abia auzit, că mitul continuă să lucreze, continuă să se lucreze.

• Spre casa Julietei

Doina CERNICA

Inițiator al seriei noi: Radu CĂRNECI Redactor-șef: Carmen MIHALACHE
Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Adrian JICU, Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU (corectură)

Contabilitate: Anișoara TOMA Culegere text: Niculina MOISĂ

- Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Redacția: Str. Caișilor nr. 7 • Tel/Fax: 0234-512497 • E-mail: ateneubc@gmail.com •
- Materialele nepublicate nu se restituie. • Tipărit la Tipografia „ELENA” Bacău, www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
- Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317 •

